Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul XI Nr. 30 (541) Joi 23 iulie 1964 — ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ — 8 pagini 50 bani

pag. 4-5: **HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU: „Sora mea Ana"**

pag. 3: **V. EM. GALAN: „Cărțile Horoditei" (fragment de roman)**

SPIRITUL ACTIV AL DEZBATERILOR

Valoarea unei mișcări literare nu se demonstrează numai prin roadele literare concrete — de altfel criteriul fundamental al literaturii — ci și prin factorii ideologici și estetici care modelează cursul vieții literare, care stimulează evoluția individualităților creatoare, într-un cuvînt, prin ceea ce denumim climatul cultural.

Cuvîntul acesta, climat, este un termen extins, prea larg cuprinzător ; se poate referi atît la condițiile dezvoltării talentului, cît și la mediul social-uman în care operează el, și,în sfîrșit, la întreaga gamă de factori subiectivi sau obiectivi care acționează la un moment dat asupra dezvoltării sale, asupra dezvoltării unui grup de talente, asupra dezvoltării unei întregi literaturi.

Dezbaterile creatoare constituie o condiție importantă a dezvoltării vieții literare. De aceea am socotit util să le consacrăm însemnările de față.

Răstimpul scurs de la Conferința pe țară a scriitorilor (ianuarie 1962) poate fi definit ca o perioadă în care a acționat, continuu și eficace, spiritul activ al dezbaterilor, supunînd viața literară unei efervescențe fertile, oferind un bun ferment ideilor, dialogului de breaslă, clarificărilor de ordin estetic. Prin dezbaterile angajate în presa literară, în secțiile de creație, prin confruntările vii de păreri s-au schițat direcțiile de dezvoltare fructuoase în literatura nouă, au fost combătute rutina, convenționalismul, palida reprezentare a actualității în unele lucrări, s-au elucidat probleme ale teoriei și ale practicii literare pe drumul realismului socialist. Aliatul cel mai fidel al acestor afirmații este concretul, — referirea la obiect, demonstrația.

Spiritul în care s-au desfășurat lucrările Conferinței pe țară, de promovare a direcțiilor rodnice de dezvoltare pe platforma realismului, și-a găsit o fericită întruchipare și în dezbaterile care au urmat imediat Conferinței. Prima dintre acestea a îmbrățișat, în chip fericit, o temă care s-a bucurat de o amplă participare a scriitorilor, în cadrul Plenarei lărgite a Comitetului Uniunii (aprilie 1962), și anume : actualitatea socialistă, cunoașterea vieții și unele aspecte ale dezvoltării literaturii. Prin chiar tonul referatului, discuția a depășit un anumit nivel, „documentarist", la care ne obișnuisem să examinăm o asemenea temă ; eforturile s-au îndreptat spre o aplicare a teoriei cunoașterii la realitățile concrete în care se dezvoltă azi, în perioada desăvîrșirii socialismului, literatura română. Printre cîștigurile acestui larg schimb de opinii, aș remarca grija de a nu stabili concluzii rigide, ci mai degrabă de meditație, cu sorți de a se fructifica în chip diferențiat, particular și nuanțat, în practica literară.

Acestei dezbateri i-au urmat altele, numeroase, de importanță variată, restrînse uneori la nivelul secțiilor de creație, a filialelor, a redacțiilor, publicațiilor literare, ori extinse, sub forma unor consfătuiri cu cercurile literare din mai multe regiuni grupate laolaltă (Lipova — noiembrie 1962 și Bacău — decembrie 1963) — toate aceste acțiuni promovînd în general același spirit la care m-am referit, și care e, de fapt, spiritul Conferinței pe țară. Ne-au călăuzit continuu indicațiile partidului, strălucit ilustrate prin cuvîntul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, care spunea :

„Realitatea noastră este un izvor viu de inspirație pentru făurirea de opere literare la un înalt nivel artistic. Scriitorii noștri cei mai buni își datorează succesele străduinței de a cunoaște mai bine realitatea, de a pătrunde mai adînc în viața interioară a oamenilor muncii, constructorii societății socialiste".

Ținuta ideologico-estetică înaltă la care s-au desfășurat lucrările Conferinței pe țară a fost continuată și prin alte dezbateri rodnice cu ecou larg în viața literară. Dintre ele aș aminti plenara lărgită a Comitetului Uniunii pe tema : „Victoria nouului împotriva vechiului și reflectarea ei în literatură" (iunie 1963) și, recent, în același cadru, schimbul de păreri al scriitorilor noștri cu privire la curente și tendințe din literaturile țărilor occidentale (martie 1964). Dacă plenara referitoare la nou și vechi a avut în centrul analizei conflictele reale existente în realitatea de azi ca o sursă de inspirație a unor opere realiste viitoare, dezvăluind înțelegerii scriitoricești întinsa arie de inspirație pe care o oferă actualitatea, cea de a doua dezbatere, cu privire la situația literaturii occidentale, a fost o utilă confruntare ; scriitorii și criticii noștri au examinat, cu spirit de discernămînt, unele aspecte ale evoluției literaturilor apusene, scoțînd în evidență orientările pozitive, valoroase, și delimitîndu-le manifestările străine concepțiilor umaniste și realiste în artă.

N-ar fi just dacă în această descriere a climatului în care s-a dezvoltat în ultimii ani viața literară nu m-aș opri asupra a două acțiuni foarte însemnate ale Uniunii Scriitorilor, iarăși cu larg ecou intern și internațional. E vorba de manifestările consacrate memoriei lui Caragiale (iunie 1962) și Eminescu (iunie 1964). Acțiunile au depășit cu mult caracterul festiv-omagial, aducînd, prin sesiunile științifice inițiate, o importantă contribuție la analiza operei celor doi mari clasici români, iar prin participarea unor invitați de peste hotare contribuind la extinderea cunoașterii operei lor în lume.

Via participare pentru statornicirea în viața literară a unui activ climat, în care să se manifeste din plin schimbul de idei și experiență, s-a repercutat firesc și în activitatea pe care au desfășurat-o scriitorii noștri în diferite asociații internaționale ai căror membri sînt (COMES — Roma, Leningrad, P.E.N. — Oslo, F.I.T. — Dubrovnik. CISAK — Londra etc.), în întîlniri, conferințe, seminarii ori simpozioane cu caracter internațional (întîlnirea de la Praga a reprezentanților uniunilor scriitoricești din unele țări socialiste, întîia conferință a scriitorilor din Balcani ținută la Sofia, seminarul internațional de la Lähti, Finlanda, etc.) Simpla enumerare a acestora e de natură să evidențieze aportul crescînd al scriitorilor noștri în domeniul cunoașterii și colaborării internaționale.

Sînt gînduri ivite din sentimentul de adîncă satisfacție că scriitorii români sînt azi pe deplin conștienți de înalta menire pe care le-a încredințat-o partidul — aceea de a sluji cu credință și strălucire artistică idealurile de luptă și construcție ale poporului nostru pe care socialismul îl ridică pe treptele unei renașteri fără precedent.

POP Simion

NINA CASSIAN

seceriș

Fotografia : GH. VINȚILĂ

Grîul e copt. Curînd va porni secerișul.
Da, am văzut ce fierbinți și ce brune sînt spicele.
Da, și albastra-ți cămașă-am văzut-o, în soare
decolorîndu-se lîngă mașinile verii.
Fieru-l băteai, vindecîndu-l de sunete sparte,
și-am auzit răspunzînd, din metale în stele,
vocile tale, poruncile date recoltelor.
Știu, nu ai timp pentru mine acuma, prietene...
Știu, ai să vii altădată, cu altă cămașă,
cîntece dulci ai să-mi cînți și-am să-ți spun poezii.
Lasă-mă doar să-mi apropii de gîtul tău gura,
cît pe unelte mai stai aplecat – și mă duc,
grîul e copt. Secerișul îmi trece prin inimă.

Reflexe
Fotografia : DAN GRIGORESCU

DOUĂZECI DE ANI DE LITERATURĂ NOUĂ

Recitind „Un om între oameni"

S-au împlinit în primăvară șapte ani de la moartea lui Camil. „Les morts vont vite" pretinde a generaliza un dicton galic, printr-o cinetică expresie, ca și cum noi am sta pe loc, iar defuncții s-ar mișca oarecum cu viteză direct proporțională capacității noastre de uitare, grăbiți să se mistuiască în zare, cît mai repede, spre a ne cruța de convenționalele „regrete eterne". Așa să fie oare ? In orice caz, dispariția înainte de vreme, în plină capacitate de lucru și vigoare fizică, aș spune chiar tinerețe, a lui Camil Petrescu, pare a fi menită să dezmintă dezamăgita zicală franțuzească. Piatra de încercare a prezenței scriitoricești postume este interesul stîrnit în rîndurile tineretului. Am putut verifica personal în ce grad noile generații se preocupă de orișice privește gîndirea și persoana lui Camil Petrescu. Prin lecturi, prin anchete verbale pe lîngă cei care l-au cunoscut și apropiat, prin proporția numerică în asistență, de cîte ori se anunță o conferință despre dînsul, cei tineri se arată setoși de cunoștințe noi cu privire la unul dintre autorii lor preferați. Nu mi se pare exagerat să afirm că se poate vorbi de o adevărată fascinație pe care o exercită asupra junimii noastre autorul lui Danton și al atîtor alte neuitate scrieri. Explicația fenomenului trebuie căutată în combustiunea spirituală ce se simte în fiecare din paginile lui, în acea febră intelectuală care conferă mărturiilor lui caracterul unui autentic „mesaj". Se abuzează, fie spus în treacăt, de acest cuvînt, indiferent de scriitor și artist, folosit fiind pentru orice intenție sau veleitate de artă.

Este netăgăduit că „a se afla în treabă" nu este tot cu „a avea ceva de spus". Din păcate, puțini sînt artiștii care s-ar arăta dispuși să renunțe la periodicitatea în producție, mai mult sau mai puțin regulată, chiar dacă n-ar fi în dispoziție de lucru. Această falsă disponibilitate atrage de cele mai multe ori nerealizările și eșecurile. Nu vreau să spun că tot ce a scris Camil este la fel de valoros. A fost poate chiar un scriitor inegal. Cum fiecare dintre scriitori și artiști este expus bovarismului, nici dramaturgul nu era cu totul ferit de autosupraevaluare (iertare pentru lungimea vocabulei !), dacă nu mă înșel bănuindu-l o marcată preferință pentru teatrul său. De cîte ori îi spuneam că personal am o slăbiciune față de romanele lui, simțeam că deghizata scară de valori îl cam agasa, necoincizînd cu a sa. Desigur, nereușitele unui mare scriitor (cum a fost Camil Petrescu) prețuiesc adeseori mai mult decît izbutirile celor mediocri. Sînt eșecuri literare care onorează, după cum există reușite de două ori dezonorante : pentru autor și pentru publicul care-l aplaudă. Balzac, în vremea lui, nu trecea în ochii multora mai talentat decît un Eugène Sue, autorul Misterelor Parisului, și nici decît emulii acestuia Frédéric Soulié și Jules Sandeau. Pe Camil îl costa enorm lipsa de ecou a premierelor lui (cu excepția Sufletelor tari), pentru că era simțitor la tot ce ținea de ambianța teatrală, de „focul rampei". Cînd i-a apărut în trei mari volume, din grija editorială a prof. Al. Rosetti, opera dramatică, aștepta să vadă efectul la lectură al pieselor nejucate, fără să se împace cu ideea că nu prea există public de cititori pentru teatru, că nimeni nu se bate după textul unei piese văzute și mai nimeni după acela al unela nereprezentate sau la spectacolul cărela n-a asistat. In schimb, era plăcut surprins de reeditările romanelor lui de mare succes : Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război, și Patul lui Procust. Salutasem cu clădură ambele apariții. La cel de al doilea roman, — întrucît observasem că „scrisorile d-nei T", oricît de interesante, precum și cele două epiloguri, mi se păreau de prisos în economia lucrării eminente, re-

Șerban CIOCULESCU

(Continuare în pagina 7)

Orizontul literaturii noastre

Expresie limpede, adeseori convingătoare, a Revoluției care cu douăzeci de ani în urmă a pornit să schimbe din temelii structura și peisajul vieții sociale românești și conștiința oamenilor, expresie totodată a realităților contemporane, literatura noastră s-a constituit într-un capitol distinct din istoria ei, într-o fază nouă receptivă față de curenții vii ai tradiției și în același timp pregnantă printr-un suflu original, produsul unor aspecte energic diferențiate în raport cu tradiția. In stare să-și dovedească particularitățile la un examen obiectiv, funcționînd cu probe severe, ea a devenit astăzi o realitate vie perfect identificabilă în timp și spațiu.

Chiar și cel mai sumar sondaj, efectuat fără pregătiri prealabile și fără justificări de circumstanță, face imediat să se ivească evidente, aspectele diferențiale. Acestea ies la iveală în funcție de cîteva criterii care merită să fie socotite esențiale. Ce categorii umane au reținut îndeosebi atenția, ce tipologii s-au bucurat de o reprezentare insistentă, care teritorii ale existenței sociale au polarizat interesul ? Iată întrebări care nu trebuie în nici un fel evitate, întrucît au proprietatea de a ne introduce nemijlocit în miezul discuției. Ele se referă la sfera de investigație a literaturii noastre de după Eliberare. Mai simplu spus, despre ce se scrie ?

Fiecare epocă literară importantă implică un răspuns limpede la întrebările de această natură și se definește prin anumite preferințe de ordin tematic, printr-o îndrăzneață și lipsită de prejudecăți cuprindere a unor motive inedite de inspirație. Fiecare epocă literară vine nu numai cu o problematică, dar și cu teme noi, cu o lume a sa. Modificările intervenite în structura societății, evenimentele decisive, experiențele memorabile etc. nu rămîn fără consecințe sub aspectul zonelor de viață selectate de scriitori.

Îndată după primul război mondial, într-un cunoscut eseu, Ibrăileanu făcea încercarea de a desprinde ce urmări va avea pentru literatură experiența pe care tocmai o străbătuse societatea românească. Preocuparea sa, indiferent de rezultate, ne pare astăzi pe deplin îndreptățită. Ea exprima o necesitate, găsea un răsunet. In anii următori, generalizînd într-un fel și semnificațiile romanului Pădurea spînzuraților, Rebreanu scria : „Între sufletul omului de dinainte de război și cel de acuma e o prăpastie cu prea puține punți de legătură".

Afirmarea unei literaturi cu trăsături distincte, cu puternice elemente de originalitate se leagă de o experiență socială memorabilă, cu urmări decisive pentru destinul unor mari categorii de oameni. Este mai mult decît firesc ca literatura noastră contemporană să poarte amprenta epocii a cărei expresie este, și aceasta începînd chiar cu temele tratate de scriitori. Opera de făurire a unei lumi noi aduce în centrul atenției tema muncii, tema clasei muncitoare situată în avangarda construcției. Există aspecte profund revelatoare pentru scriitori : capacitatea constructivă a clasei muncitoare, forța ei organizatorică, complexitatea universului său etic și spiritual. Cărțile de valoare apărute la noi în ultimii douăzeci de ani sînt și rezultatul înfățișării acestor aspecte caracteristice, cunoscute în profunzime. Au pătruns în literatură zone tematice puțin sau deloc frecventate de scriitorii trecutului. (Pentru a ne limita la un singur exemplu, în nuvelistica și romanele lui Eugen Barbu este în-

L. RAICU

(Continuare în pagina 7)

CARNET DE SCRIITOR

DESPĂRȚIRE

De două ori am primit cai în dar. Primul de la străbunicul meu ; să tot fi avut șase ani cînd mi-a promis, într-o toamnă ,un roib pe care mi-l va aduce negreșit, legat în urma trenului. Multă vreme am pîndit trenurile ce piereau ca nălucile în lume. Al doilea mi-a fost prezentat, sînt cîțiva ani, înaintea unei iurte mongole. Cămt mîndru, înșăuat, cu frîu frumos, dar eram ajuns la vîrsta la care știam că n-am să-l pot lega în urma autobuzului, nici n-am să-l pot urca în T.U. 104 — în chip de bagaj. M-am mulțumit să-mi iau rămas bun de la el. Spre bucuria păstorilor de cămile care mi-l dăruiseră i-am sărutat ținta albă a frunții.

In familia noastră toți iubeau calul pînă la uitare de sine. După cîte țin minte străbunicul a sădit în noi simțămîntul ăsta. Spunea mama că încă nu împlinisem trei ani cînd m-a săltat prima dată pe cal și abia trecusem de cinci cînd mi-a pus în mînă frîul: „Mină, copile! Uită te drept înainte, peste urechile cailor". Cu siguranță învățătura asta i-a dat-o și tatei și unchiului meu.

Iubeam caii deși am fi avut destule pricini să-i urîm. Din cauza cailor, Duci, baronul cel tînăr, l-a pisat cu picioarele pe bunicul de era să și dea duhul, apoi galant i-a plătit șalele zdrobite, dar nu și cinstea pătată. Străbunica și bunica și-au frînt mădularele, azvîrlite într-o căruță pe care caii înnebuniți, luînd-o razna, au dezghiocat-o. Ultimele nădejdi ale tatei de a-și încropi o soartă mai bună în sat i le-au îngropat caii. Unchiul Antal și-a agonisit în tinerețe un ireparabil defect de vorbire tot din pricina cailor, de spaimă; dormea în grajd cînd au intrat tîlharii (mai tîrziu a ieșit la iveală că și plutonierul de jandarmi era printre ei) și i-au azvîrlit în obraz o basma înmuiată în cloroform. A mai apucat să audă bocănitul copitelor cai-

DOMOKOS Géza

(Continuare în pag. 7)

PE SCURT DESPRE CĂRȚI

DEMOSTENE BOTEZ: „Document"

Ca și alți poeți contemporani, Demostene Botez a simțit o secretă atracție spre proză. Deși mai puțin cunoscută, activitatea sa în acest domeniu nu este lipsită de semnificație. Astfel, înainte de Eliberare, poetul s-a remarcat prin două romane de analiză (**Ghiocul**, 1934 și **Înălțarea la cer**, 1937), cum și prin impresiile de călătorie (Europa, Africa și Asia), din volumul **În căutarea mea**. Referindu-se la activitatea sa de romancier, G. Călinescu preciza în a **sa istorie a literaturii române...**, că scriitorul pășește **„pe urmele sociologismului caragialian..."** După 23 August, poetul a continuat să publice povestiri cu subiecte din viața tinerilor, și interesante impresii de călătorie. Ultima sa carte de proză (**Document**), apărută recent la Editura tineretului este, de fapt, un mic roman, de felul celor publicate în perioada dintre cele două războaie mondiale de către Sadoveanu și Agârbiceanu.

Prin tematică, ea se înrudește cu **Bordeienii**. Și aici, ca și la Sadoveanu, întîlnim o umanitate redusă la cea mai cruntă mizerie de către stăpînitorii trîndavi, ajutați de administratori rapaci și lipsiți de omenie, ca aprigul Iulian, care se aseamănă în multe privințe cu Faliboga, vătaful lui Jorj Avramescu de la Ilișeni. Acțiunea se desfășoară pe alte meleaguri, în Folești de Prahova, și în alt moment istoric : este perioada crizei economice din 1929—33. Scriitorul a surprins procesul de pauperizare a țărănimii, care după împroprietărirea din 1921, ajunge rapid în situația dinainte de război, din nou dependentă **„de boierul care le luase pămîntul pentru datorii, de proprietarul la care erau obligați să muncească din greu și căruia fuseseră nevoiți să-i lase înapoi pămîntul pentru o bucată de mămăligă"**. Aspectul satului este jalnic. Foamea își arată pe tot spectrul hidos. Prăpastia dintre țărănimea săracă și exploatatori tot mai adîncă, se cască. Neculai Oprișan începe să pricească într-un mod vag deocamdată cauza mizeriei și sărăciei în care se zbate : **„Parcă nu știu cum, i se părea că cineva l-a furat, că i-a furat viața, zilele, nopțile, pe urmă banii care i s-ar fi cuvenit, pînă și bucățica de la gură. Lui și copiilor. Cineva nevăzut, ca o nălucă"**... Mai apoi, naluca îmbracă chipul chiaburului cinic Dobre Grozăvescu, primarele din Tătărani, al administratorului Iulian, al jandarmului pus să păzească proprietatea boierului. Incidentul de la arie, cu focul, este semnalul de alarmă care avea să trezească în exploatații din Folești conștiința ruptului definitive între ei și asupritorii lor. Pe alt plan, scriitorul zugrăvește viața de trîndăvie a boierului Iorgu Folescu, înconjurat de o suită de pierdevară și de întreținuți care trebuiau să-i distreze. Comentariul scriitorului vine să întregească descrierea atmosferei de lîncezeală de la conac. Doar Lizica, soția lui Conu Iorgu, aduce aici o notă de senzațional, fiindcă asemenea Nadinei, din **Răscoala**, iubind automobilismul și călăria, ea constituie o prezență mai dinamică. Scriitorul pune în lumină și legăturile dintre boierul Folescu și marele industriaș Grigorescu, în baza împrumuturilor pe care i le acordă cu prefăcută generozitate, acesta îi pretinde lui Iorgu Folescu să propună în Cameră o lege de reducere a salariilor muncitorilor și de constrîngire a dreptului de concediere. În final, scriitorul prezintă atmosfera de la Curtea Marțială unde sînt judecați țăranii ridicați de pe moșia lui Conu Iorgu Folescu. Portretele avocaților sînt prinse ca într-un film, reflectate în privirile sterse ale acuzaților. Scriitorul face apel la imagine, pentru a sugera un final prevestitor de furtuni : **„Deținuții au fost scoși din sală... S-a mai auzit un timp zăngănitul lanțurilor, apoi... nimic. Era ca și cînd s-ar fi lăsat o ciuțură cu lanț într-o fîntînă adîncă"**.

Volumul lui Demostene Botez este un document artistic al unor vremuri de mare cumpănă pentru poporul nostru.

Simion BĂRBULESCU

GEORGE DEMETRU PAN: „Iubirea iubirilor"

Iubirea iubirilor e dedicată amintirii lui Alexandru Sahia pe care George Demetru Pan îl evocă și în poemul „Bluze albastre" : „Văd umbra ta Sahia — ca de jar — / cîntînd trecutul demn, prezentul clar". Poetul culege din „forja cugetului" un „vers ce nici în viscol nu se-ncovoaie, vers istoric-n mers !"

Poeziile au, în genere, structură de manifest : „La început a fost munca, / și omul, / și pîinea, ori grîul — / deci lumea; comunitatea de oameni : / iubire, înțelepciune, cîntec".

Dar în realizarea acestor **manifeste** ritmarea și rimarea unor fragmente de articol de gazetă se substituie vibrației lirice. I-am imputa lui George Demetru Pan graba cu care a dat la tipar acest volum inegal, valoros în conținut, dar insuficient lucrat. O tendință de reportaj versificat, la modă acum vreo 20 de ani, își face loc în unele poeme cu „Fax magna" sau „Ere distincte". Formală și artificioasă ni se pare și glosa „Reflecții eminesciene".

Și totuși George Demetru Pan reușește uneori însemnări lirice de o simplitate discretă, necăutată. Cînd se mențin în cadrul acestor coordonate realizează o poezie sinceră și spontană ca-n sonetele „Despre Luchian" sau în „Evocare" din 1933: „Treceau turgoane-n noapte; / la Grivița : măcel, / luceafărul de ziuă / gemea-mpușcat și el".

Poetul reușește, uneori, să înregistreze sentimente de mare discreție, mai ales în poezii de scurtă respirație, cu o notație rafinată.

Patetic, combativ, George Demetru Pan descifrează „pe panglica timpului o algebră muncitorească gîndită-n oțel și cristal". Cartea, cu rezervele pe care le-am formulat mai înainte, e o pledoarie poetică pentru om.

O notă bună pentru Ana Maria Smighelski, autoarea vignetelor și a copertei.

Emil MANU

Un poet de limba sîrbă din țara noastră

„Semănătorul cimpurilor albe", îl denumește Vladimir Ciocov — poet de limbă sîrbă din țara noastră — pe luptătorul cu cadeiul. Volumul său de poezii intitulat **Versuri**, apărut de curînd în Editura pentru literatură, ni-l arată, în adevăr, pe Ciocov ca pe un asemenea semănător de gînduri, de sentimente, de emoții curate, roade ale unei conștiințe limpezi și ale unei incontestabile sensibilități. Avem de-a face cu un poet de factura clasică, accesibil păturilor largi de cititori. Evitînd stridențele, Ciocov urmărește în poeziile sale redarea unor armonii lirice izvorîte dintr-o pasiune aprinsă de luptător pentru cauza umanismului socialist.

Culegerea se deschide cu un grup de veritabile imnuri, dintre care două sînt închinate poeziei : „Tu, bună, credincioasă, eternă / Poezie / dă inimilor noastre / nădejde și tărie". Poetul este văzut ca un „navigator cu gîndul în necuprinsul spațiu" ce „ascultă pasul tainic al clipelor în mers / și mîna lui înșiră, cu trudă și nesațiu / mărgelele de aur pe firul unui vers". Poetica aceasta a lui Vladimir Ciocov are o puritate aproape virginală, dar ritmurile sale (traduse cu meșteșug de Tudor Măinescu) includ o vibrație bărbătească. Partidului poetul îi spune simplu, plin de avînt : „Tu ești mărețul faur a lumii viitoare / cum dăltăor de viață e luminatul soare / ești zbor înalt de visuri, izvor de bucurii / voință de izbîndă și dorul de-a trăi". Pe cosmonaut îl numește „crainic fără moarte al epocii albastre". Unele aspecte ale trecutului îi apar atît de depărtate, încît le contemplă cu un ochi care prin însăși seninătatea lui, confirmă dispariția lor definitivă : „Pe aici au fost o dată regi... Priveste / tovarășe, semețele zidiri / și vino să pornim, prietenește / pe-alelle cu bolți de trandafiri". Chiar meditațiile mai profunde, despre viață și despre moarte, poetul ni le împărtășește cu același echilibru moral, rezemîndu-și optimismul pe temeinicia cunoașterii : „Ce-nseamnă, dacă timpul e vesnic curgător / cînd eu, cu el o dată, trecînd pe același val / știu calea ce urmează / și legile-i cunosc ?" Ideea este aceea a piedestalului indestructibil pe care înțelegerea necesității îl așează sub pașii trecători ai omului.

Deși încă tînăr, Vladimir Ciocov este pînă în prezent autor a nu mai puțin cinci volume de versuri, dintre care amintim culegerile **Mîine e sărbătoare**, (1957) ,apoi **Bucurii** (1960) și **Sub cerul clar** (1962). Chiar titlurile cărții ilustrează nota senină a acestei poezii.

Contemporan, în ce privește spiritul liricii sale și încărcătura ei emotivă, cade doar uneori aparte idilizantă, dar în genere dezvăluind, pentru cine o percepe în toate nuanțele, o experiență multiplă și substanțială, Vladimir Ciocov se opreste, din punct de vedere formal, pe o poziție tradițională.

Dincolo de aceste considerații, prin vibrația sufletească autentică, Vladimir Ciocov se înscrie în familia adevăraților poeți.

Dragoș VRÎNCEANU

RUSALIN MUREȘANU: „A venit un cocostîrc"

Rusalin Mureșanu posedă o fericită intuiție a universului infantil, a mecanismelor proprii vîrstei, știe să „facă" o poezie în așa fel încît micul cititor s-o recepteze integral. El versifică foarte fluent și acest lucru care, pe alt plan, poate deveni un neajuns, constituie aici o calitate. Cineva a remarcat o dată că sînt prea puține în literatura noastră „poeziile de abecedar" : volumul lui Rusalin Mureșanu ridică simțitor numărul lor. Multe din poeziile lui sînt recitabile, se memorează ușor : „Am văzut pe uliți / Un ostaș isteț : / Are arc și săgeți / Și un cal de preț. / / Arcul din răchită. / Calul de alun, / Bate din copită, / Parc-ar fi nebun. / / Iar ostașul are / Patru ani și-un pic / Și dă luptă mare / Cu un cîine mic." Sau : „Și-a tăcut căruț pe plac / Niculae-Lae, / Are roate din dovleac, / Leuciie din pate. / / Dar în curte l-a uitat / Că așa i-a felul, / Pîn-ce, foarte supărat, / L-a mîncat purcelul". Exemplele — nu știu dacă le-am ales pe cele mai fericite — se pot înmulți. Prima calitate, deci, a cărții **A venit un cocostîrc** este adresa ei precisă.

Tematica volumului se relevă a fi cuprinzătoare. Autorul evocă universul familiar al celor mici ; le atrage atenția asupra semnificației unor fapte cărora ei le sînt martori (satul a fost electrificat, colectiviștii muncesc cu însuflețire, s-a deschis tabăra de vară, o librărie, colectiva și-a cumpărat camion etc), le descoperă frumusețile naturii („Martie", „Muntele", „Floarea soarelui", „La pîrîu", „Bărăgan", „Nordl", „Iarna"), dezvoltă în ei trăsături morale de preț: dragostea pentru patrie și partid, dragostea de muncă, respectul pentru cei mari, spiritul de colectiv, grija pentru bunurile tuturor. Și toate acestea fără urmă de didacticism, fără pedanterie, lucru deosebit de merituos.

Poetul cultivă cu precauție metaforă și consemnez acest lucru ca pe o calitate atunci cînd e vorba de literatura pentru copii. Majoritatea poeziilor se realizează în jurul unui simbure epic, a unei anecdote. „Glică-i supărat. / (Și așa și este !) / Ninge peste sat, / Ninge fără veste. / / Cum de nu i-a spus / Neaua c-o să vie, / Din nouri, de sus. / Și cu vijelie ? / / Așternînd prin glod / Haina ei curată / I-a găsit în pod / Sania stricată".

Trebuie semnalată o altă trăsătură a volumului : umorul. Micile întîmplări au haz, poetul rîde împreună cu copiii de cei ce se cearță, de lăcomia purcelului, de cel care nu salută, le povestește întîmplări cu haz, îi consolează cu un surîs pentru micile lor necazuri.

Există în volum cîteva poezii neizbutite. Din fericire puține. Nu din întîmplare ele sînt tocmai cele în care autorul a uitat parcă adresa. Se recunosc ușor, fin de o producție de serie pe cale de dispariție.

Sînt frumoase ilustrațiile lui Gyorgy Mihail și cartea este cu gust tehnoredactată. Cu atît mai stridente apar cele două ilustrații imprimate cu capul în jos.

George-Radu CHIROVICI

AER NEGRU

IN CADRUL PREOCUPĂRILOR de valorificare a moștenirii lingvistice a apărut recent studiul Titu Maiorescu și problemele limbii române *semnat de prof. univ. D. Macrea* (Cercetări de lingvistică, *anul IX, 1, 1964 ; publicat și în extras). Relevînd că „activitatea bogată (a lui Titu Maiorescu n.n.) din domeniul cultivării și studiului limbii române" „n-a fost cercetată pînă acum decît întîmplător și fragmentar", autorul își propune și izbutește să întreprindă o analiză cuprinzătoare a contribuției lingvistice maioresciene. Fără să se consacre unor lucrări de specialitate (una singură, de acest fel, i se datorează : Despre scrierea limbii române, 1866—1873) Titu Maiorescu „a îndeplinit însă, în dezvoltarea limbii noastre literare și a lingvisticii noastre, un rol de critic și îndrumător, în sensul promovării unei direcții științifice, naționale și populare". „Combatemagistrală a etimologismului ardelean" (E. Lovinescu), efortul de a impune o nouă ortografie întemeiată pe principii fonetice, vestejirea prolixității agramate atît de aplaudată în epocă, curajul de a se opune direcțiilor false chiar atunci cînd ele erau promovate de instituții culturale influente (Societatea Academică Română), difuzarea cîștigurilor moderne ale lingvisticii, ignorate pînă atunci la noi, interesul cu care a urmărit și a intervenit în mișcarea lingvistică română sînt cîteva din meritele incontestabile în domeniul limbii ale conducătorului Junimii. Titu Maiorescu a instituit o prestigioasă „cenzură" pe cît de severă, pe atît de salutară, sancționînd neobosit variatele manifestări de coruptie a limbii. Considerațiile sale lingvistice se desfășoară permanent în cadrele concepției usupra culturii. D. Macrea subliniază, de asemenea, că cele mai multe din opiniile despre limbă ale lui Maiorescu își păstrează și astăzi valabilitatea. Semnalînd constîncios și erorile în această direcție comise de animatorul Convorbirilor literare, autorul arată, că în domeniul cultivării și studiului limbii române aportul acestuia constituie „o importantă parte pozitivă a moștenirii noastre culturale". Informat și competent, studiul lui D. Macrea se distinge prin caracterul științific al investigației, prin discernămînt critic, prin sobrietatea concluziilor. Aceste calități îl recomandă deopotrivă specialistului și publicului larg.*

IN ULTIMUL NUMĂR, revista Teatru *publică piesa acad. G. Călinescu* Ludovic al XIX-lea. *După cum ne spune și dedicația „în cinstea anului 1964", piesa este o închinare adusă nouă vremi, care a început în urmă cu douăzeci de ani. În replici găsim gînduri despre viața oamenilor într-o continuă schimbare de decor temporal, trecut-prezent. Erudiția criticului și esteticului se interferează cu fantezia poetului, cu o surprinzătoare știință a construcției dramatice.*

SECOLUL 20, nr. 4/1964 este închinat lui William Shakespeare la 400 de ani de la nașterea lui. Revista își deschide numărul cu un poem al lui Tudor Vianu și o „Mică antologie de critică shakespeariană" în cuprinsul căreia găsim semnăturile lui Lessing, Goethe, Coleridge, Pușkin, Hugo, Eminescu, Twain etc. Mihnea Gheorghiu schițează într-un articol. (Shakespeare în Rominia) *prezența în timp și spațiu, a marelui dramaturg englez, în țara noastră. Articolul semnat de Ana Cartianu* (Ecouri shakespeariene în proza contemporană) *consemnează corespondențe interesante între „marele Will" și scriitorii contemporani William Faulkner și John Steinbek. Zoe Dumitrescu-Bușulenga* (Universul sonetelor lui Shakespeare) *scrie un eseu despre poezia dramaturgului Foarte interesant colocviul cu actorii de la Royal Shakespeare Theatre, ca și „contribuțiile shakespeariene" ale lui Giorgio Strehler, N. P. Ohlopkov, N. Mordvinov, I. Smoktunovski, Arnold Keatle.*

George Bălan (Scurtă istorie *sub semnătura lui Geo Bogza. Parcurgîndu-l descoperi, înțelesul „cifrelor mari și mici" despre care îți vorbesc oamenii de azi ai Dobrogei, acei care într-un sat, dintre Cernavodă și Hîrșova, au un muzeu al lor unde se găsesc tablouri de Grigorescu, Luchian, Petrașcu, Palady, Ciucurencu etc. Te minunează grădinile de piersici și caiși pe pămînturile unei uitate și trecute „țări de foc". Te încîntă țiglele de asfalt albictos care brăzdează fața „pămînturilor dintre Dunăre și Mare" înnodîndu-se cu firul de apă al atîtor canale de irigații. Trăiești cu reporterul-poet „nostalgia trecutului" aducîndu-ți în memorie frumusețile Istriei și respiri aerul de brizâ marină al „nostalgiei viitorului", cînd, împingîndu-ți visurile înainte îți închipui anii ce vin cu lumina și supletea geometrică a Mamaiei, cu bogăția fecundă a grîului dobrogean și cu bucuria senină a oamenilor de aici. Iar la sfîrșitul călătoriei, cititor nou sau vechi al Țării de foc exclami împreună cu reporterul : „Dobrogea ! Dobrogea ! Pe fata aceasta ciudată, fiică de rege get și de dansatoare tătăroaică eu am iubit-o de mult, de pe vremea cînd umbla cu picioarele goale prin țărînă. Cum nu aș iubi-o acum..."*

shakespeariană a muzicii) și D. I Suchianu (Filmul Shakespeare, o funcție cinematografică) *notează, cu finețe, prezența marelui clasic în cîmpul artelor.*

În același număr al „Secolului 20" apare prima parte a romanului lui Albert Camus : „Ciuma", tradusă de Eta și Marin Preda. Dan Hăulică (Albert Camus și „Ciuma"), *prezentînd cartea, face totodată un remarcabil portret al scriitorului. Volumul se distinge printr-o prezentare artistică deosebită.*

NUVELA „GAUDEAMUS", publicată în Luceafărul din 18 iulie a.c., deși susciță și unele rezerve, «prezintă totuși o reușită certă a lui Ștefan Bănulescu. Autorul știe — și acesta e un lucru foarte important, dacă nu decisiv pentru prozator — să-și constituie din elemente proprii un univers inedit, pe care cititorul îl parcurge cu interes. Meritele sale sînt cu atît mai notabile cu cît Ștefan Bănulescu reflectă unele realități care au făcut, nu de puține ori, obiectul investigației scriitoricești (epilogul, cu mari răsturnări, al ultimului război). Autorul narează sobru, chiar sec, înregistrînd, aparent neutru, evenimente și comportări. Uneori doar, la intervale mari, aruncă observații subtile, revelatoare asupra sufletului omenesc. Păcat că unele personaje nu adaugă nimic nou unei tipologii consacrate (domnul Veriotis, Eugen). O notă finală ne informează că bucata face parte din volumul de nuvele în pregătire, larna bărbaților. Așistam, astfel, la eforturile pe care un talent promițător le depune pentru a-și preciza direcția și a-și contura personalitatea. Un alt prozator tînăr se alătură, așadar, prin lucrări epice substanțiale, unei pleiade de la care se așteaptă mult. Gaudeamus igitur...

DOBROGEA ! DOBROGEA !, Așa se intitulează reportajul apărut în Scînteia din 18 iulie

Concurs de afișe publicitare, scenarii de film publicitare, texte pentru reclame muzicale și sloganuri

Pentru ridicarea nivelului calitativ al mijloacelor de reclamă, în vederea realizării unor reclame mai sugestive, originale și atrăgătoare, M.C.I. — prin I. S. „Reclama Comercială" — organizează un concurs de afișe, scenarii de film, texte de reclamă muzicală pentru radio și sloganuri.

Concursul se va desfășura în perioada 1 iulie — 15 august 1964.

La concurs pot participa membri ai Uniunii Artiștilor Plastici, Fondului Plastic, Uniunii Scriitorilor, Uniunii Ziariștilor, precum și creatori care nu fac parte din nici o uniune de creație.

Concursul cuprinde 5 categorii de premii împărțite pe mijloace de reclamă, după cum urmează :

a) **Afișe publicitare.**

b) **Scenarii literare pentru filme publicitare** de 35 mm. cu o durată de maximum 3 minute. Scenariile vor cuprinde și dialogul sau comentariul respectiv.

c) **Scenarii literare pentru filme** publicitare de 16 mm. (televiziune) cu o durată de maximum 1 minut.

d) **Texte pentru reclame muzicale** sau scenete (maximum 2 pag. dactilografiate la 1½ rînduri).

e) **Sloganuri** în versuri sau proză pentru radio și presă.

Materialele vor fi trimise în 2 exemplare dactilografiate.

Toate lucrările prezentate la concurs (afișe, scenarii, texte etc.) vor purta un „motto". Același „motto" va fi scris pe un plic care va cuprinde numele și pronumele autorului și adresa completă.

Lucrările se vor trimite recomandat prin poștă sau se vor prezenta direct la I. S. „Reclama comercială" cal. Victoriei nr. 68—70 pînă la data de 15 august 1964.

Se pot prezenta un număr nelimitat de lucrări pentru fiecare categorie de premiere.

Nu se admit la concurs materiale care au fost tipărite, publicate sau difuzate.

Criteriile de apreciere a lucrărilor vor fi :

— valoarea publicitară a materialului în funcție de modul cum este informat publicul asupra produsului sau acțiunii și cum este prezentat produsul sau acțiunea de reclamă ;

— valoarea artistică a materialului în funcție de originalitatea ideii, atractivitatea, îmbinarea efectului artistic cu cel publicitar etc.

Lucrările premiate vor fi achiziționate de I. S „Reclama comercială". În cazul cînd printre lucrările nepremiate există unele care prezintă interes, I. S. „Reclama comercială" le poate achiziționa, autorul avînd obligația de a face modificările solicitate de beneficiar.

Orice concurent poate obține unul sau mai multe premii la una sau mai multe categorii de premiere.

Tematica concursului se poate obține de la serviciul publicitate-editură al I. S. „Reclama comercială", telefon 14.08.21, cal. Victoriei 68—70.

PE PORTATIV, MAMAIA

Abia s-a stins ecoul aplauzelor care au răsplătit cele mai bune filme ale anului, prezentate în cadrul primului festival al filmului românesc, și iată că Mamaia cunoaște din nou atmosfera stimulatoare a unei alte competiții artistice — de astă dată al doilea Concurs și Festival de muzică ușoară românească.

„7 zile însorite — 7 note muzicale". Sub această lozincă nescrisă, publicul admirabilului teatru de vară „Ovidiu" a avut prilejul să asculte bucățile trimise de juriu în vederea concursului. Seară de seară, chestionare minuțios alcătuite îți cereau ție, spectator „de rînd", să-ți dai părerea despre calitatea melodiilor, a textelor și a interpretării. Fără o astfel de sondare la obiect, un asemenea concurs nici nu și-ar avea sensul.

Confruntarea cu gustul public are aici condițiile optime : două orchestre excelente (a Radiodifuziunii și a Electrecordului), interpreți de clasă, cadrul încîntător al Mamaiei. Fiecare bucată este prezentată de două ori, în două interpretări, spre a se înlătura pericolul... erorii de apreciere. În plus, o promptitudine demnă de a fi relevată : „Electrecordul" a pus în vînzare, la un stand din incinta teatrului, discuri cu melodiile din concurs. Cu alte cuvinte, încă o posibilitate pentru ascultător de a-și verifica punctul de vedere (eventual înscrierii părerii în chestionar).

Litoralul românesc se mîndrește cu cele 2300 de ore cu soare, pe care le are într-un an. Litoralul și-a adăugat însă și scînteietoarele ore de seară, în care a răsunat, la Mamaia, convingător și inspirat, o pledoarie pentru muzică și poezie. Se zice : „Tonul face muzica". Iată că și textul... face muzica. Prezența în concurs, alături de compozitori, a unor poeți de prestigiu constituie o experiență interesantă și utilă pentru poezie ca și pentru muzică. Încrustate pe liniile de portativ, sentimentele de dragoste față de viață, față de natură și om, au găsit ecou în imensul „juriu" alcătuit din cei 8000 de spectatori, cîți au fost prezenți în serile de muzică de la Mamaia.

Așadar, luînd în permanență „pulsul publicului", juriul efectiv al concursului a decernat, în ultima zi, premii și mențiuni (printr-o coincidență, desigur, toi în număr de 7) : Marele premiu al concursului : melodia „Tu" de Vasile Veselovschi, pe versuri de Tiberiu Utan; Premiul Uniunii Compozitorilor: melodia „Ca-n prima zi" de Elly Roman, pe versuri de Eugen Mirea; Premiul Uniunii Scriitorilor: melodia „Clipa de atunci" de Noru Demetriad, pe versuri de Nina Cassian; Premiul Radioteleviziunii: melodia „Frumoasă-i visarea" de Temistocle Popa, pe versuri de Teodor Balș; Premiul Uniunii Tineretului Muncitor: melodia „Două rîndunici" de Radu Șerban, pe versuri de Const. Cirjan: Premiul Litoralului, oferit de Statul Popular al orașului Constanța: melodia „Nimeni" de H. Mălineanu, pe versurile compozitorului; o mențiune melodiei „Ochii tăi" de Gelu Solomonescu, pe versuri de Teodor Balș.

CALEIDOSCOP

Editura pentru literatură universală *a publicat în colecția* Clasicii literaturii universale, *o culegere din cele mai bune povestiri ale cunoscutului scriitor bulgar Elin Pelin.*

În tălmăcirea poetului A. E. Baconsky a apărut Mahâbhârata (Arderea zmeilor). *impunător monument al literaturii hinduse.*

În curînd vor apărea la Editura Tineretului *două volume de versuri :* Vîrful cu dor *de Al. Andrițoiu și* Lumina de dragoste *de Ion Cringuleanu.*

Cunoscutul scriitor nordic Hjolmar Bergman, socotit pe bună dreptate un „Dickens al Suediei" este prezent în librării cu romanul „Markureli din Vadköping" în traducerea lui Valeriu Munteanu și Paul Anghel.

În seria reeditărilor din ultimul timp Editura pentru literatură *publică o nouă ediție a romanului* Setea *a lui Titus Popovici.*

Editura Militară prezintă cititorilor romanul scriitorului Ion Grecea La porțile Severinului *o evocare a luptelor duse de ostași români pentru eliberarea patriei.*

CRONICA LITERARĂ

AL. PIRU

„Literatura română premodernă"

Al. Piru e un critic și istoric literar crescut la școala lui G. Călinescu. Atras ca și acesta de amănuntul bio-bibliografic elocvent și de asociația comparatistă revelatoare, mișcîndu-se cu ușurință prin noianul de fapte prezente în istoria literară și istoria social-politică, selectînd cu gust și siguranță ideologică esențialul, bun cunoscător al literaturii străine și al diverselor sisteme filozofice, minuind, în fine, cu dexteritate uneltele istoricului și ale criticului, izbutește să fixeze cel mai adesea o imagine interesantă, originală, a fenomenului studiat, fără să meargă însă numaidecît pe urmele maestrului. Aceasta e impresia de ansamblu pe care o sugerează lectura masivului volum consacrat recent Literaturii române moderne. Cartea continuă lucrarea Literatura română veche, apărută (ed. I) în 1961 și studiază „fenomenul literar românesc din faza de tranziție spre literatura modernă, mai precis din primele decenii ale secolului al nouăsprezecelea, cînd — notează Al. Piru în Introducere — înregistrăm ultimele manifestări ale spiritului vechi, alături de primele afirmări ale spiritului nou, modern". E vorba, așadar, de o perioadă care stîrnise anterior interesul special al unor savanți de prestigiul lui N. Iorga (Istoria literaturii românești III, ed. II, 1933), O. Densusianu (Literatura română modernă, I, 1920), G. Bogdan-Duică (Istoria literaturii române moderne. Intîii poeți munteni, 1923), D. Popovici (La littérature roumaine à l'époque des Lumières, 1945) și al altora, și care reținuse, de asemenea, și atenția lui G. Călinescu (Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, 1941). Fiecare adusese un punct de vedere deosebit în interpretarea momentului respectiv, fie că demonstra pe baza unui impunător material informativ pus pentru întîia oară în circulație (Iorga și Duică) rolul literaturii franceze, germane sau italiene în formarea beletristicii românești de la începutul veacului al XIX-lea, fie că insista asupra circulației ideilor în această epocă, încadrînd fenomenul în circuitul ideologic european (D. Popovici), fie că valorifica textele utilizînd cu precădere criteriul estetic (G. Călinescu). Pe urmele acestor ilustri predecesori (cu deosebire ale lui Popovici și Călinescu), beneficiind însă de o metodă de interpretare nouă, materialist-istorică, Al. Piru întreprinde o bună cercetare, la obiect, reușind să ne ofere, fără îndoială, una dintre cele mai serioase exegeze închinate literaturii noastre premoderne.

Cartea se întemeiază pe concepția că literatura este concomitent reflectare a realității obiective, expresie a unei viziuni subiective determinate social, purtătoare a unor idei filozofice și politice, că la realizarea ei contribuie direct sau indirect nivelul atins de societatea vremii și gradul de receptivitate al scriitorilor la problemele ce agită epoca. De unde strădania, încununată cu succes, a comentatorului de a sublinia neîncetat natura istorică specifică a operei și a viziunii, fie că e vorba de creatori propriu-ziși ca Budai-Deleanu, C. Conachi sau Iancu Văcărescu, fie de cărturari ca George Șincai sau Petru Maior. Pentru înțelegerea justă a lucrurilor, era nevoie însă de o schițare prealabilă a condițiilor extraculturale în care iau naștere cele două direcții principale ale literaturii române de la începutul veacului al XIX-lea (Școala ardeleană și lirica de orientare clasicistă), dar și a climatului ideologic care favorizează și influențează apariția acestor direcții. E ceea ce Al. Piru face în capitolul introductiv, unde stabilește coordonatele social-economice („literatura română din faza de tranziție 1780—1830 se dezvoltă în perioada numită în istorie a destrămării feudalismului și a formării relațiilor capitaliste") și cele ideologice (difuzarea în țările române a filozofiei luminilor, interesul vădit prin traduceri, pentru literatura clasică și neoclasică, dar și pentru cea preromantică), trecînd în revistă evenimentele social-politice ale epocii, atitudinea manifestată față de acestea de către principalele clase, efortul factorilor progresiști de a crea învățămîntul, teatrul și presa în limba română. Conștient că ritmul de dezvoltare a celor trei țări române era inegal și că fiecare dintre ele se afla practic într-o altă sferă de influențe (ideea mi se pare însă insuficient de exploatată), Al. Piru procedează în consecință, studiind problemele diversificat.

Se ocupă, ca atare, mai întîi de Școala ardeleană pe care o definește, în spiritul programului cuprins în Supplex libellum valachorum (1791), drept „mișcarea ideologică și literară iluministă a românilor din Transilvania subjugată imperiului habsburgic, pentru eliberare socială și națională", demonstrînd (pe urmele lui D. Prodan), în opoziție nemărturisită cu unii cercetători mai recenți, că esența ei de clasă și ideologia ei în general nu sînt burgheze, că ea exprimă, de fapt, în cadrul unui regim cu tendințe de absolutism luminat, punctul de vedere al micii nobilimi și al păturii intelectuale formate în școlile Apusului și în atmosfera de toleranță promovată de iosefinism. Poziția reprezentanților Școlii ardelene, adepți, majoritatea, ai reformelor înfăptuite de sus, pe cale nerevoluționară, e, totuși, arată Piru (în dezacord cu cei ce supralicitaseră sau mai supralicitează iosefinismul mișcării), contrară tendințelor susținute de împărat și de partizanii acestuia. Argumentația e convingătoare. În vreme ce Iosif al II-lea, subliniază exegetul, analizînd Supplexul, „nu era interesat de egalitatea națiunilor din imperiu, ci de unitatea lor", autorii memoriului, ca și istoricii, filologii sau poeții Școlii ardelene cereau concretizarea principiului „egalității în drepturi a tuturor neamurilor și reprezentarea lor proporțională în viața publică". Consemnînd realitatea, Al. Piru explică, într-un atare context, caracterul pronunțat și statornic militant al literaturii Școlii ardelene, calitatea ei profund patriotică, semnificația ei progresistă.

Sub aspect ideologic, această literatură (așa cum a argumentat, de altfel, pe larg, încă D. Popovici) vehiculează convingeri iluministe, reluate și de cărturarii din Țara Românească și Moldova, unde filozofia luminilor pătrundea însă și pe alte filiere decît cele transilvănene. Discutînd natura iluminismului românesc, Al. Piru face, în același capitol introductiv, precizarea că, exceptînd atitudinea lui Budai-Deleanu, la noi, „datorită faptului că pînă la 1830 burghezia română era o clasă încă în formare", iluminismul nu s-a manifestat ca ideologie revoluționară, ci „mai ales în varianta caracterizată de Engels drept pur raționalistă, reformistă". O a doua precizare, făcută în același capitol, are implicații strict literare : iluminismul neavînd o concepție estetică proprie, principiile sale privind arta fiind preluate de la clasici, „scriitorii români iluminiști din faza de tranziție spre literatura modernă sînt de obicei de concepție clasică", în sensul acelui „clasicism întîrziat" de care vorbea și G. Călinescu în tratatul său de istorie literară.

Excelent în multe privințe, acest capitol introductiv ar fi cîștigat însă substanțial, după părerea mea, dacă paginile consacrate iluminismului și clasicismului românesc ar fi fost mai analitice, mai sistematizate și, aș zice, mai nuanțate, pentru ca imaginea pe care cititorul și-o formează despre literatura română premodernă să fie cît mai exactă cu putință. Nu cred, de aceea, că ar fi fost inutilă, dezbaterea aici a rudimentelor de ideologie literară prezente în subsolul Țiganiadei, în Meșteșugul stihurilor românești al lui Conachi sau în Precuvîntarea lui B. P. Mumuleanu la volumul de Caracteruri din 1825. Așa cum nu cred că ar fi fost superfluă nici sublinierea, tot în acest capitol, a incontestabilelor infiltrații preromantice în viziunea poetică a unora dintre scriitorii epocii. În fine, socot că ar fi fost binevenită o succintă definire a momentului literar anterior, pe de o parte, și o sumară schițare a direcțiilor de dezvoltare ulterioară a literaturii române, pe de altă parte. Operațiunea (cu riscul de a relua idei din Literatura română veche și de a prefigura adevărurl ce vor fi demonstrate în Literatura română modernă) ar fi înlesnit situarea momentului premodern pe cîteva coordonate cardinale ale scrisului nostru.

În lumina postulatelor ideologice și istorice stabilite în capitolul introductiv, Al. Piru înfățișează, în continuare, monografic, viața și opera reprezentanților Școlii ardelene, a ultimilor cronicari munteni, a autorilor de cronici rimate muntene și moldovene, a lui Ionică Tăutu și a Goleștilor, a dascălilor iluminiști din Țara Românească, a poeților clasici din Moldova și, în ultimul capitol, a celor din Țara Românească, înregistrînd (evident, diferențiat) nu numai figuri de prim plan (ca Budai-Deleanu, Conachi, Dinicu Golescu sau Iancu Văcărescu), ci și cîteva pe care alte istorii literare le neglijează ori le ignorează (Enachachi Gane sau Ioan Prale). Prezența acestora din urmă e justificată, însă, de vreme ce e vorba de o perioadă de pionierat în beletristica românească, iar unii dintre protagoniști se bucurau chiar de oarecare reputație în epocă. Fiecăruia, Al. Piru îi alcătuiește o fișă analitică, în genere remarcabilă prin documentația folosită, prin limpezimea expunerii, prin asociațiile comparatiste și prin judecățile de valoare pe care le cuprinde. Unele fișe (cele referitoare, de pildă, la I. Budai-Deleanu, Vasile Aaron, Naum Rîmniceanu, Pitarul Hristache, Iordache și Dinicu Golescu, C. Conachi, Iancu Văcărescu sau Barbu Paris Mumuleanu) sînt chiar mici studii, cu tendințe exhaustive, printre cele mai bune, dedicate pînă acum autorilor respectivi. În ele, ni se înfățișează, în datele esențiale, biografia scriitorului, ni se fixează (pe baza atitudinii sociale, știută din documente, și a operei) poziția de clasă și orientarea lui ideologică și se întreprinde o discuție, la obiect, în ordine cronologică, de obicei a tuturor scrierilor rămase de la el (ceea ce e, uneori excesiv, dar, nu-l mai puțin adevărat, totuși, util), subliniindu-ni-se, în măsura posibilităților, caracterul artistic al acestora. Procedeul dă unitate neîndoielnică fiecărui capitol și, sub raport metodologic, întregii lucrări. Aplicîndu-l cu consecvență, dar nu didacticist, Al. Piru izbutește să rotunjească profiluri viabile, concepute critic, nu apologetic. Există însă cîteva situații cînd, prin forța împrejurărilor, unitatea de care vorbeam e încălcată. E cazul acelor personalități care (sub tirania cronologiei), au reținut atenția istoricului literar și în volumul precedent. Scriind (și publicînd) și înainte de 1800, un Petru Maior, Samuil Micu sau Vasile Pogor apar acum numai parțial tratați, Al. Piru ajungînd, inevitabil, la soluțiile metodologice discutabile la care ajunsese, pe vremuri și N. Iorga în istoriile sale literare.

Analiza pe text îngăduie cercetătorului să formuleze nu o dată caracterizări dintre cele mai pertinente sau conc

fragment de roman de V. EM. GALAN

Horodiștei

Peronul gării Piatra-Olt, 26 august 1944.

Lume multă și impestrițată, așteptînd cu exasperare niște trenuri despre care nimeni nu știa dacă mai existau, dacă mai circulau, dacă veneau ori nu... nici dacă, venind, vor pleca mai departe... nici dacă, plecînd mai departe, vor ajunge vreodată undeva...

Văzut de la mare înălțime, peronul gării Piatra Olt ar fi arătat probabil ca un absurd podium cenușiu, dreptunghiular, pe care se zbătea în convulsiuni de neînțeles o informă vietate unică, aparținînd erelor geologice pre-umane...

★

Ar fi putut dovedi cu oricîte acte: îl chema Emeric Maisz-Tilmaciu.

Ar fi putut dovedi cu oricîte argumente: cînd e vorba despre oameni, perspectiva înălțimilor astronomico-aviatice — dacă te limitezi numai la aceasta — are un mare dezavantaj: nivelînd de obicei tocmai esențialul, dă relief și false-semnificații, la noroc, vreunor amănunte neimportante, poate chiar unor, să zicem, iluzii optice...

Nu-i cerea nimeni actele.

Nu-i pretindea nimeni considerații asupra perspectivelor din care trebuie să fie priviți oamenii.

Drept care, la 26 august 1944, numitul Emeric Maisz-Tilmaciu se strecura prin îngrămădeala de pe peronul gării Piatra-Olt nedînd nimănui nici un fel de explicații; dar privind lucrurile — pînă una-alta — orizontal, cît mai lucid, din perspectiva tulburatelor zile de atunci.

Lîngă el — un ceferist.

Doi oameni care, probabil, își spuseseră tot ce vor fi avut a-și spune, căzuseră la înțelegere, apoi, neobligîndu-i nimic să-și grăbească despărțirea, străbăteau peronul alături. Adunau impresii, fiecare pe cont propriu... le confruntau schimbînd doar o privire... constatau că sînt mereu de aceeași părere, și, parcă îndemnîndu-se unul pe altul, înaintau... hotărîți, ai fi spus, să vadă pînă la capăt tot ce se putea vedea atunci acolo.

Cînd și cînd, ceferistul era înhățat de vreun călător:

— Ce-nseamnă asta, domnule? Nu vă e rușine? Nici un tren!?

— Să vedem... Nu se știe...

Răspunsul curgea moale, neutru, alb. Totuși, rarii călători care mai îndrăzneau să înhațe pe-un ceferist ca pe-un borfaș, își epuizau îndrăzneala în însuși acest gest: nu insistau...

Ceferistul schimba o privire grea cu Maisz-Tilmaciu, și, dînd din coate, își deschidea drum mai departe.

— Rușine! Nici un tren de-atîtea ceasuri?

— Să vedem... Nu se știe...

Spre deosebire de călători, ceferiștii așteptau eventualele trenuri fără a dori să și plece cu ele. Ei n-aveau a căuta nicăieri nimic; în orice caz, nimic mai bun decît mult-puținul pe care-l aveau rămînînd locului. Ei, ceferiștii, așteptau în virtutea deprinderii; sau din curiozitate; sau din devotament față de noua orînduire pe care o presimțeau — și la a cărei întemeiere participau tacit prin chiar acest act al lor, prin această cramponare eroică de posturi, peste orice obligații profesionale și, parcă, peste orice omenești puteri sau limite.

— Să vedem... Nu se știe...

Ei, ceferiștii — ai fi putut crede — doreau să vadă „circulația normalizată", gara „descongestionată", numai pentru a se despăduchea în sfîrșit... pentru a dormi în sfîrșit cîteva ceasuri de-a rîndul... dezbrăcați... întinși pe-un pat adevărat... într-o cameră cu geamuri întregi și patru pereți necrăpați... fără zăpușeală... fără curent... fără neîntreruptul vaier isteric plin de întrebări și țînă al unor călători... fără suferința mută, și ea plină de întrebări, a altor călători...

— Să vedem... Nu se știe...

Expresie curentă, de cîțiva ani, în orice gară. Pe timp de pace, fusese binecunoscutul „Poftiți în vagoane!" Pe urmă venise războiul — și argoul războiului: „Să vedem... Nu se știe..."

De cîteva zile totuși (numărate pe degete: 23 august — una; 24 — două; 25 — trei; 26 august — patru) de patru zile, mult-uzata expresie a ceferiștilor căpătase parcă prospețime și subînțelesuri insesizabile altădată — ori nesesizate.

— Să vedem... Nu se știe...

De patru zile, unii călători descifrau sub răspunsul stereotip al ceferiștilor ceva semănînd a reproș, a acuzație... ba poate, probabil, chiar a amenințare. Oricum, ceva de nesuportat (pentru unii călători).

...Și Emeric Maisz-Tilmaciu zîmbea în același fel — dur, neînduplecat — ori de cîte ori vreunul dintr-acești călători, zărind uniforma prietenului său, tresărea, ezita, apoi tăbăra asupra vreunui alt călător cu întrebarea pe care, instinctiv, nu mai îndrăznea s-o adreseze ceferiștilor.

— Vești noi — nimic? Nici un tren?

O clipă, dînd din coate pentru a se împotrivi mulțimii în veșnică mișcare, Emeric Maisz-Tilmaciu și ceferistul întîrziau pe loc, trăgînd cu urechea.

— Vești noi — nimic? Nici un tren?

— Domnule! Eu, dacă mîine, cel mai tîrziu la ora șase... optsprezece punct... nu-s la București, pierd milioane. Mi-li-oa-ne!... Dmnilooor! Un camion, o mașină, un loc oriunde: dau două sute de mii pînă la București!... Ieri mi s-a oferit pe zece mii: un ins șchiop — nu-l mai văd. Unde-i?... Nu-l cunoaște nimeni? Spunea că are un cumnat aici, în Piatra-Olt... Eu, domnule, mai bine-mi zbor crelerii decît...

Mormăind polemic, numai pentru sine și prietenul său, un proverb adaptat ad-hoc („Nu tot ce zboară-i creier!"), Emeric Maisz-Tilmaciu se îndepărtă fără a-și ascunde sentimentele — deloc filotime față de semenul său care pierdea „mi-li-oa-ne".

...Și, bineînțeles, multora, atitudinea lui Maisz-Tilmaciu le-ar fi părut cel puțin ciudată. Pentru că oricine i-ar fi scos din buzunar actele, s-ar fi convins că era și el, mai mult sau mai puțin, om de afaceri — un mic „croncan". Acte în totul clarificatoare: originar din Sighet... părinții „Proprietari"... origină etnică „germană"... ultimul domiciliu la Cîmpina... studii comerciale superioare... vorbind curent limbile germană, română, și maghiară... funcționar la o firmă bucureșteană de import-export, capital cu mulți zero... permis nelimitat pe calea ferată, clasa a doua... impulernicit să trateze și să semneze în numele firmei... membru al „grupului etnic german" etc. etc. Acte în totul clarificatoare...

Emeric Maisz-Tilmaciu? Nicidecum: false, actele, de la cap la cap.

În realitate — Iacob Mănescu.

★

Iacob Mănescu.

Un om, pe atunci, de numai 32 de ani. (Actele false trădau realitatea pînă și în privința vîrstei).

Ultimul domiciliu real — nu la Cîmpina, nici altundeva: nicăieri.

Originar din Brașov, nu din Sighet.

Părinți „proprietari"? Origine etnică „germană" și „grup etnic german"? Nici pe departe!

Mama — Rozalia Mănescu, născută Jitaru. Gospodină chinuită, ca toate gospodinele care n-au ce gospodări.

Tatăl — muncitor „în toate branșele fierului". Din opt copii, numai pe-al șaptelea izbutise să-l ridice pînă la vîrsta școlii: pe Iacob.

În formularul înscrierii lui Iacobaș la școala primară, tată-său a notat cu mîna lui, printre alte date cerute, următoarele — dezvăluind, se pare, nu numai o viață înfrîntă, ci și un suflet încă nu deplin resemnat cu iremediabila înfrîngere:

Numele părintelui (tutorelui) = Pimen Mănescu
Profesia părintelui (tutorelui) = ciocănar calic și bețiv
Starea materială (venit impozabil) = proletar (ca frunza-n vînt)
Semnătura părintelui (tutorelui) = Nimeni Mănescu

Cinci ani mai tîrziu, după cinci clase primare absolvite bine, Iacob Mănescu își lua rămas bun de la maică-sa. Toată averea lui — o „paporniță" dezumflată și un bilet de tren Brașov-București.

Cîteva minute înainte de plecarea trenului s-a ivit și bătrînul Pimen Mănescu. Grav, foarte sigur pe vorba și călcătura lui — deci mai beat ca de obicei.

Fiul — sus, în vagon, cu bărbia pe giurgiuveaua metalică a ferestrei: 13 ani... obraji ofiliți... trup pipernicit... priviri de mult mature...

Sub fereastră, jos — tatăl: 57 de ani... dărîmat ca la 70... copleșit de importanța momentului... abia izbutind să-și domine beția, duioșia... convertind gîlgîitul plînsului într-o gravă predică părintească de pe urmă:

— Băiete dragă, ce ți-or spus alde mumă-ta, nu știu. Eu ți-s tată: nu mi-i îngăduit nici să te-ncînt, nici să te descînt. Eu trebe să-ți arăt totu de-a rîndu, pă cum este... Nu te-amesteca, Roza! Știu ce vorbesc... Pînă-n sară, băiete, îi fi la București. Doi-trei ani, pîn' te-i mai ridica, îi trăi la unchiu-tău: la fratele mumă-ti. Ai adresa: întrebi, îl afli și-i trăi la el. Da de crescut, s-o știi, nime-n lume n-are a te crește — fără numa tu... Taci, Roza! Atîta prunc am, o dată-n viață-i vorbesc!... Cu unchiu-tău, băiete, ne-am înțeles să te dăm la ciocan. Acolo, în București!... Iei aminte? De ciocan, mamelucii burjuâziei or scornit-o că-i „brățară de aur". Poate să fi fost și-așa: altădată, dacă pe-atunci viața-n meserie umbla mai pă cum trebe. Da azi, pruncule, nu mai mere: că nu-l modru să dai omu ciocanului, ca acu, dară ciocanu omului! Asta-i musai s-o bagi samă de mic, băiete: azi sîntem proletari, ne aflăm sub puterea burjuâziei capitaliste. Și tată-tău te dă la meserie, la ciocan, cum l-or dat și tată-su pe el: parcă te-aș da pe mîna hingherului, băiete dragă!... Plînsu-i dejaba, Roza: lăcrimile numa leac nu-s! Om plînge p-ormă; acu nu-l învăța prostii!... Ia aminte, băiete: cît îi trăi sub burjuâzie, meseria ți-a fi juvăț, nu brățară. Aia-i: proletaru-și vîră-n juvăț brațele amîndouă, iar burjuâzia strînge latul: să-nnoade brațele muncitorului pă coada ciocanului. Și bagă samă: de nu i-ar trebui brațele pentru lucru, burjuâzia n-ar sta-n preget niș o clipă — ne-ar strînge juvățu drept pă gît!... Lasă-mă, Roza, să termin! Nu-l „îngrozăsc" defel: îi arăt cum îi viața. Mai bine ia aminte și tu... Asta, băiete, cite zile-i avea să n-o uiți: burjuâzia, oricum ar da-o, oricum ar suci-o, numai brațele ți le poate lua de-a-ntregul — căpățîna, nișodată! Bagi tu samă? În viață, afl-o dinainte, îi întîlni mameluci cu nemiluita. Ți-or zice că proletarului, dacă-i sînt lăsate brățara și aurul, i se cade a-și purta capu' ca pe-un zgîrci făr-de trebuință — bun numa pîntru-nfundat din clop în perină și din perină-n clop! bun numai pentru-nfundat cu aburi de alcohol! ori și de-aghiasmă!... Taci, Roza; unde vezi tu că mă leg de popi?! Mamelucării, băiete! Tu, cît îi trăi, una s-o ții: cum prinzi un răgaz, ori că cetești ceva, ori că-nveți ceva, ori că gîndești la ce-ai citit — da altcum, cu mintea goală, o cl'pă să nu stai! Bagi samă? Că de-ți prinde burjuâzia capitalistă scăfîrlia vraiște, îți toarnă-ntr-însa la plumb și la gunoaie de nu te mai apuci om citu-i lumea!... Luat-ai samă?... Nu tocma... Ești tare crud... Da ți-a mai spune și unchiu-tău, fratele mumă-ti: îi proletar conștient... Stai, Roza, binișor! Țugu' tot nu-l oprești... Băiete! Auzi, băiete? Lui unchiu-tău, dacă-ntreabă de mine, zi-i pă cum este: is calic, is bețiv, is Nimeni... auzi, băiete?... da țicălos, nișodată!... Auzi! Țicălos, tată-tu, nișodată!... Roza! Stai la locu-ți, fă-i semn, nu vezi că pleacă?...

Au fost ultimele cuvinte pe care le-a mai prins micul Iacob.

După doi ani, bătrînul Pimen-Nimeni s-a stins în singurătate — mai calic decît oricînd, mai bețiv ca oricînd, mai înverșunat ca oricînd într-o apărarea ultimului ungher al ființei sale rămas totuși, pînă la urmă, neticăloșit. (Roza murise cu două luni înainte).

Iacob Mănescu n-a putut vedea mormintele părinților decît tîrziu, ca om matur.

★

Din cele menționate în acte pe numele lui Emeric Maisz-Tilmaciu, pentru Iacob Mănescu se potrivea doar una: cunoașterea limbilor română, maghiară, germană, Zestrea copilăriei brașovene...

Studii superioare comerciale? Nici pomeneală! Dar cunoștințele corespunzătoare unor asemenea studii — așa da. Pînă la bombardamentul din 4 aprilie 1944, la București, în podul unei case din piața Matache Măcelaru, zăcea aruncat un geamantan al nimănui. Înăuntru — caiete, cu foile scrise mărunt, economicos, pe amîndouă părțile, de-o aceeași mînă: însemnări de lectură și notițe luate la mai toate conferințele recomandate în presa de stînga a anilor 1925—1937. Într-unul din aceste caiete — cinci diplome eliberate aceluiași „d. Mănescu P. Iacob". Toate, cu calificative la fel de înalte. Toate, fără valoare legală recunoscută, eliberate de școli particulare nocturne; școli ființînd uneori grație capriciilor vreunui filantrop, alteori prin cine știe ce dubioase combinații puse la cale de oameni fără scrupule; școli cu taxe de jaf; școli în care totuși, uneori, se putea învăța temeinic, dat fiind că prin sistemul lor de funcționare-exploatare, două elemente constitutive, socotite secundare, erau lăsate în voia soartei — profesorii și elevii. Iată, în ordine, „diplomele" eliberate domnului Mănescu P. Iacob în perioada 1928—1936: desen tehnic... corespondență comercială în română-maghiară-germană... motoare moderne cu explozie, aburi și electrice... stenodactilografie... contabilitate. Recomandările bătrînului Pimen-Nimeni au fost deci, în limita posibilului, îndeplinite.

Dar, vădit, „diplomele" domnului Mănescu P. Iacob, pînă în clipa cînd le-a pulverizat bomba englezească de două tone, au stat imaculate, neatinse, nefolosite.

Iacob Mănescu — muncitor de la 12 ani: electrician... un timp și lăcătuș... doi ani practică în strungărie... Către 19 ani, luîndu-și gîndul de la o a șasea „diplomă", a fost cîteva luni ziarist. Asta în timpul liber: două-trei ore pe zi, plus patrucinci pe noapte. Secretar de redacție — „pentru legătura cu tipografia" — la un săptămînal destinat tineretului, publicație condusă din ilegalitate de Partidul Comunist. Muncă voluntară, prin ea însăși răsplată — nicidecum profesie.. La 24 de ani, Iacob Mănescu, abia eliberat din armată — la Turnu Severin — era unul din conducătorii organizației comuniste de Meliedinți: în vremea cînd Blocul Muncitoresc-Țărănesc, sprijinit din ilegalitate de comuniști, se mai putea prezenta legal în alegeri — stringînd mai multe voturi decît orice partid burghez. Nu profesie, pentru Iacob Mănescu, ci luptă. Ca profesie, rămăsese mai departe „la ciocan": era, zece ore pe zi, mecanic la o moară electrică.

Dacă bătrînul Pimen mai trăia, s-ar fi bucurat: capul pruncului său devenise, pentru burjuâzie, suspect de înțelept... S-ar fi și cutremurat, bătrînul Pimen: pentru că încet-încet, prin agenții Siguranței sale, burjuâzia desfăcea „juvățul" de pe mîinile lui Iacob-pruncul, îi trăgea ciocanul din mînă — lăsîndu-l fără lucru cu lunile — și, tot prin agenții Siguranței, „juvățul" începea să se încolăcească pe grumazul pruncului...

Greutățile șomajului nu-l speriară pe Iacob: îi rămînea mai mult timp pentru luptă. Dar lupta presupune mișcare, legături; și, cînd ai în urmă zi-noapte agenții Siguranței, orice mișcare, orice legătură pot extinde primejdia asupra altora... În 1940, Iacob Mănescu trebui să abandoneze „ciocanul". Trebui — folosind expresia obișnuită — să se ilegalizeze.

S-a ilegalizat, a fost ilegalizat, dînd agenților Siguranței iluzia — consemnată în rapoarte confidențiale drept certitudine — că „agitatorul comunist" Iacob Mănescu zis Jozef Mann, zis Melinte, a izbutit să se strecoare în Rusia prin punctul de frontieră Reni-Galați".

Iubea, de mulți ani, o fată. Se înțelegeau bine. Știau că într-o zi se vor căsători. Îi lăsă, aruncat pe sub ușă, un bilet: „Dacă nu ne-am vedea cinci ani sau zece, dacă n-ai auzi nimic despre mine cinci ani sau zece, fii sigură — cînd vei hotărî, orice — că eu, pînă ne vom întîlni iarăși, nu voi gîndi la viitor decît împreună cu tine. Biletul, rupe-l. În rest, cred și voi crede că nimic din ce-i al nostru nu poate fi rupt."

Iacob Mănescu avea atunci 29 de ani. Nu-i arăta. Un tînăr — „1,72 m. înălțime, statura puternică, barba rade, tenul smead-cărămiziu, părul castaniu bogat, ochi albaștri, obraji cărnoși înroșindu-se ușor, bărbie ovală cu despicătură caracteristică."

Doi ani și cîteva luni, Iacob Mănescu s-a numit Alecu și a trăit în plin București, într-o pivniță pe care a schimbat-o de mai multe ori cu alte pivnițe, fără să numere schimbările și fără să le socoată schimbări. În tot acest timp n-a văzut lumina zilei măcar o secundă: răspundea de activitatea unei tipografii clandestine, unde, ades, pentru lungi perioade, singurul tipograf rămînea el.

...Iar în noiembrie 1942, în zona Caransebeș — Aiud — Valea Jiului, s-a ivit Emeric Maisz-Tilmaciu.

Domnul Emeric Maisz-Tilmaciu:

Un ins mai degrabă mărunțel, străveziu la obraji, aproape chel, cam bătrînicios — dar nu atît din pricina înfățișării, cît mai curînd din pricina pedanteriei desuete pe care o punea în îmbrăcăminte, în gesturi, în felul de a vorbi. Un funcționar comercial ros de ambiții, ca atîția alții, eșuat într-o muncă periferică, disprețuită, „de teren": locuind, practic, ba într-un tren, ba într-altul — dar încercînd, prin maniere copiate prost de la cine știe cine, să treacă drept ceva mai mult decît un pîrlit oarecare... Apăreau uneori printre voiajori asemenea specimene! Dar, firește, îndivizii ca acest Maisz-Tilmaciu erau ocoliți de adevărații voiajori; cu scîrbă neascunsă!

Timp de aproape doi ani, prin peregrinările lui comerciale, Iacob Mănescu înlesnise coordonarea activității Ajutorului roșu pe cîteva județe. Călătorii, întîlniri, ciorovăieli de afaceri, mostre, note, prospecte? Da: cheltuind, în toate, seriozitate și patimă de maniac incurabil — deși deseori această activitate n-avea alt rost decît derutarea eventualilor urmăritori. Pentru că, și mai des ori, schimbul de „informații comerciale", „mostre" și „hîrtii" era schimb cifrat de informații.

Mii de oameni erau gata să vină în ajutorul comuniștilor închiși: cu alimente, cu îmbrăcăminte, cu bani. O rețea de activiști ai Ajutorului Roșu cunoștea ofertele, înjgheba uneori și mici depozite secrete... Devenise necesară o anumită centralizare: trebuia știut ce reprezentau și unde erau aceste mici depozite sau simple oferte... trebuia știut cum se poate ajunge la ele fără a-i expune la represalii pe donatori... trebuia știut ce putea fi trimis direct în vreo închisoare ori în vreun lagăr — și cum, și cui, și prin cine... trebuia știut ce va fi îndreptat spre familiile comuniștilor deținuți — și, din nou, spre care familie, cum, prin cine... trebuia știut de asemenea ce sume puteau fi centralizate în fondul pentru apărarea comuniștilor la procese...

Pentru a întări rețeaua Ajutorului Roșu în cele cîteva județe colindate de Iacob Mănescu-Maisz, conducerea partidului trimisese în 1942 o echipă de activiști cu experiență sigură pe tărîmul muncii ilegale. Nu-și știau unul altuia numele adevărat. Nu se întîlniseră direct niciodată — sau poate se întîlniseră fără s-o știe, poate erau vechi cunoscuți și nu aflaseră... Echipa era totuși echipă, și munca era riguros coordonată, sub îndrumarea aceleași „legături superioare" — o femeie firavă, de curînd căsătorită cu un controlor C.F.R. din Simeria, care, pesemne gelos, o purta după el din tren în tren, prin gări și tîrguri. Cînd eticheta de pe vreo mostră a domnului Emeric Maisz-Tilmaciu reținea nume ca „nea Ionașcu Pralea" sau „nea Ion Lupu", eticheta desemna femeia aceasta, pe numele ei conspirativ: nea Ion.

Pînă la 23 August 1944, Iacob Mănescu — oficial numindu-se Emeric Maisz-Tilmaciu, conspirativ numit Cărămidă — a fost unul din membrii echipei. (Abia tîrziu după 23 August, mult după, i-a fost lui însuși dezvăluit adevărul întreg: printre mesajele purtate atunci, majoritatea, a căror descifrare nu-i intra în sarcină, vorbeau nu despre ajutorarea cu alimente-bani a comuniștilor închiși, ci despre arme, explozivi și îmbrăcăminte de campanie — despre aprovizionarea formațiilor de partizani formate în munți din preajma Hunedoarei).

În noaptea cînd s-a citit prima dată la radio comunicatul „întoarcerii armelor", Emeric Maisz-Tilmaciu era la Crăciunelu — mică gară pustie în podișul transilvan.

Un singur birou luminat — dar cu ferestrele de mult și parcă pentru vecie cătrănite, oarbe. Numai pe geamlicul ușii, o rogojină spînzurată cu ani în urmă și rărită de propria-i greutate scăpa din cînd în cînd, spre un același punct al peronului, o trîmbă de lumină tristă — descoperindu-l și redescoperindu-l într-una, neclintit, pe suspectul domn Emeric Maisz.

Așteptînd un problematic tren spre Simeria, suspectul dormita incremenit incomod pe-o ieșitură a zidului. Consecvent pînă la capăt obiceiurilor și maniilor lui: pe zid așternuse o batistă imaculată... valiza, alături, așezată pe două surcele pentru a nu i se prăfui fundul... pe valiză, împăturită exemplar, haina de lustrin prindea, în bătaia luminii puține, sclipete de armură patinată... peste haină, ca într-o vitrină, pălăria. Oricît de zgîrcit și capricios răzbătea lumina, nu se cerea să fii neapărat copoi al Siguranței pentru a înțelege: unica preocupare a suspectului era să nu adoarmă de-a binelea, pentru a nu-și boți cumva dunga pantalonilor.

La nici zece metri de Maisz, în beznă compactă zăcea nefericit urmăritorul său, agentul „specializat în contrabandiști de aur-devize". Intrase în tură de numai cîteva ceasuri — și suspectul recunoscîndu-l (dat fiind că, după 19 august, omul îl călca pe urme a treia oară), îl salutase politicos, rece, cum procedează orice om bine crescut, cînd întîlnește „cunoscuți din vedere". Un ins plin de zel, agentul — însă acum lehămețit și dezorientat: obișnuit să aibă a face cu suspecți a căror unică grijă era să se ascundă de el, nu izbutea nicicum să facă față ultimului „său" suspect — deoarece Maisz-Tilmaciu (sau cum l-o fi chemînd!) i se încurca mereu în picioare, i se așeza mereu sub priviri, dădea pur și simplu buzna peste dînsul, ținîndu-l (pe el, urmăritorul!) sub teroarea ridiculei obligații de a se ascunde mereu de propriul său urmărit.

★

Bezna verilor rurale: jos, neguri albicoase, mirosind a turme și-a ierburi încinse abia trezindu-se, sub primii stropi de rouă, din letargica zăpușeală a zilei trecute; sus, dincolo de neguri, mai mult bănuit, sclipetul stelelor și, din cînd în cînd, ferm, căderea lor — pe traiectorii evocînd nu știu ce gratuite incizii cosmice, fără finalitate, fără urmări.

Undeva — zumzetul sîrmelor comandînd vreun macaz, vreo barieră.

Din biroul de după rogojină — sforăitul cuiva și tăcăneala telegrafului.

Altundeva, pesemne într-o invizibilă cameră locuită și cu fereastra larg deschisă — un aparat de radio tușindu-și către peron, în rafale, ba programul, ba paraziții...

Era și-un greiere...

...Și, brusc, la aparatul de radio — rupere: pauză.

Pauză... pauză... un anunț gîfîit aritmic („Ascultători!... la aparate!... vom da!... rămîneți!... curînd!... comunicat!") apoi din nou pauză... pauză — și ea gîfîită aritmic... pauză...

În sfîrșit!

...Și cînd ultimul cuvînt al comunicatului fu rostit... cînd din camera cu aparatul de radio izbucniră chiote fără șir (doi oameni care-și pierduseră capul — soț și soție, probabil)... cînd rogojina de pe ușa biroului de Mișcare fu smulsă de-un ceferist încă nu deplin treaz, urlînd cuiva nevăzut că „S-or gătat nemții, mă! Scoal' mă! S-or gătat nemții, mă!"... cînd, așa, peronul fu invadat de lumina din birou, Iacob Mănescu și următorul lui se pomeniră alături: cot la cot... apoi ochi în ochi...

— Te bucuri, ai? mîrîi nehotărît agentul.

Părîndu-i că Mănescu înainta, ori că avea de gînd să înainteze, să se repeadă, dădu înapoi holbîndu-se ca la o stafie — aiurit nu de perspectiva încăierării, ci de neașteptata revelație a adevărului:

— Ești politic, ai?... Comunist, ai?

Îngrijorat acum de tăcerea, de neclintirea lui Mănescu, agentul se mai retrase un pas.

— Fii, despre mine: de-acu... cine, ce are?... Fie, dom'le, care ce vrea... Ai?

Încă un pas înapoi.

— Eu... slujba. În cadrul serviciului: ordin, dispoziție... Atîta! Altminteri... politică, eu... nimic, niciodată!... Ai?

În sfîrșit! „Suspectul" — fostul suspect — se milostivi. Ori poate l-a luat gura pe dinainte și i-a răspuns fără voie (căci răspunsul a venit uscat, strecurat abia perceptibil printre dinții încleștați):

— Cară-te, nemernicule! Stînga-mpre' pînă nu...

Era, se pare — sută-n sută corespunzător — răspunsul necesar agentului: dispăru, prompt, în beznă. (Mănescu nu-l mai întîlni, de-atunci, niciodată.)

La biroul Mișcării, cineva potrivea din nou rogojina pe ușă.

...Cînd Mănescu, redobîndindu-și stăpînirea de sine, se dezmetici... cînd căpătă în sfîrșit conștiința cosmarului depășit, primul său gînd fu aprobarea acestei inițiative înțelepte: într-adevăr, era de prevăzut că „nemții" nu se vor retrage fără lupte... războiul nu se încheia... camuflajul trebuia chiar întărit... multe trebuiau întărite... și, firește, va fi nevoie de...

„Va fi nevoie de toți, acuma! De totul! încheie Iacob Mănescu, iritat și îndîrjit de vagul acestei încheieri, primul gînd al existenței lui legale; cu asta, porni spre biroul larăși camuflat.

Valiza, haina, pălăria, rămaseră de izbelițte. (Cîtă vreme stăpînul li se numea riguros Emeric Maisz-Tilmaciu, nu cunoscuseră asemenea neglijență.)

★

Trei zile mai tîrziu, pe peronul gării Piatra-Olt Mănescu era încă Maisz.

Rețeaua vechilor lui legături se destrămase de la sine, în noaptea comunicatului. Ajutorul Roșu își încheiase rosturile — sau, în orice caz, rosturile ilegale.

Fusese ispitit și el să rela existența legală — începînd cu numele, gesturile, zîmbetul, gusturile. Și nu rezistase ispitei. În gară la Crăciunelu, mai apoi în tren spre Simeria, își rostise un timp numele adevărat folosind orice prilej, provocînd singur tot felul de prilejuri:

— Mănescu... Iacob Mănescu...

O spunea cu o lăcomie chiar pentru el ciudată, năpădit mereu de aceleași emoții. Totuși prudent, totuși la pîndă: călătorea cu un permis eliberat pe alt nume...

Intrase și în vorbă, un timp, cu oricine voise să-l asculte. Simțea nevoia să-și strige în sfîrșit — așa, în gura mare — bucuria, speranțele. Simțea nevoia să-și comunice în sfîrșit, pe larg, certitudinile, convingerile; și să le apere. Intuiții îndelung exersate, de mult întrate-n fire, îl siliră totuși să pună frîu exaltării.

La Simeria, cobori închis în sine, spunîndu-și că oricît de greu i-ar cădea, el era dator să respecte în continuare disciplina activității ilegale: să rămînă „voiajor" și „Maisz" pînă va primi cuvenita dezlegare din partea ultimei lui „legături superioare".

Își mai îngădui o singură abatere de la normele conspirativității: se prezentă direct acasă la nea Ion.

— Doamna-i acasă?

Îl întîmpinase un necunoscut.

Nea Ion nu era acasă: „doamna" fusese chemată „la niște rude". Într-un sat, undeva către munte.

— Sînteți din familie? tatonă Mănescu, nehotărît.

— Rudă. Cu dînsa; cu dînsul, mai pe departe... Dumneavoastră, tot rudă?

— Oarecum...

— Tot cu dînsa?

— Mda...

— Rudă dinspre cine? Dinspre nea Ilie? Dinspre nea Vasile?

— Dinspre nea Ion! exclamă bucuros Mănescu, sigur că, în sfîrșit, dibuise cheia, parola.

Așa era. Lucrurile fură limpezite pe loc. Într-adevăr, nea Ion fusese obligată să plece „undeva în munți" Știa că va fi căutată. Lăsase cîteva plicuri și un om însărcinat să le distribuie. Pe unul dintre plicuri scria „Cărămidă".

— Misiunea mea, atît: să te identific, să-ți-l înmînez — preciză necunoscutul.

În plic, un alt plic, închis, adresat telegrafic: „C.C. — resort A. tov. Cinci". Lîngă plic, o notă scrisă pe fugă: „Pleci imediat București. Adresa sediului știi s-o afli, cred că sînt schimbări. În tren atenție maximă pentru a nu da vreunui turbat pretext să te rețină, întîrzie, reclame, aresteze. Pe drum iei legătura cu tovarășii notați. Ei sînt la curent. Le spui că ești trimisul lui Nea Ion. Îți vor preda curier să-l duci la aceeași adresă ca și pe al meu. Noroc, ține-te zdravăn!"

Dedesubt, o listă: patru gări... în dreptul fiecăreia numele unui om... o acoladă... apoi un singur cuvînt precizînd meseria comună tuturor — „ceferiști".

— E limpede, tovarășe?

Necunoscutul întrebase.

— Limpede, tovarășe...

Răspunsul, al lui Mănescu.

N-aveau timp să se întrebe măcar de nume. Le era limpede, amîndorura: ani și ani, își riscaseră zilele alături, în slujba aceleeași cauze: datorîndu-și poate nu o dată, fiecare abnegației celuilalt, viața și realizările; și nu se văzuseră totuși, nu se cunoșteau; iar acum n-aveau timp să se întrebe măcar de nume. Comprimaseră amîndoi în cuvîntul eliberat — „tovarășe" — aceeași chinuitoare sete de comunicare.

Se despărțiră bărbătește, îmbrățișîndu-se scurt, fără a mai rosti nimic.

Pentru călătoria pînă la București, Mănescu deveni, mai riguros ca totdeauna, voiajorul comercial Emeric Maisz-Tilmaciu: conform permisului de cale ferată, conform actelor — ca să nu ofere eventualilor turbați nici un fel de pretexte.

...În gara Piatra-Olt își găsi lesne omul. Aflînd că venea „din partea lui Nea Ion", ceferistul se grăbi să-i încredințeze curierul. În rest, ca și la Simeria: timp de confidențe nu era... nici loc... iar cu obiceiul de a pretinde la asemenea intîlniri nume, după normele vieții legale, ceferistul nu era încă nici el deprins. Și, tot ca la Simeria: se despărțiră strivind fiecare, bărbătește, aceleași păreri de rău... Împărtășite: străbătuseră împreună, ca-ntr-un ritual amîndorura irezistibil, o bună parte din aglomerația peronului. Ca să privească în doi, și să asculte în doi, valerul pestriț al lumii. În doi, schimbînd mutește păreri și impresii. În doi, poate, și pentru a-și simți unul altuia umărul — atunci, în ceasul de-atîta vreme așteptat, printre atîtea primejdii pregătit. În ceasul acela cînd el, comuniștii ilegalității, dînd trecutului ultima vamă, acceptau să-și îngroape amintirea durerilor proprii — fără martori, fiecare în sufletul lui — ca să continuie, legal de-aici înainte, lupta împotriva durerilor unui popor întreg; împotriva durerii pe lume...

Acțiunea noului roman la care lucrează V. Em. Galan se petrece în zilele noastre, la „Uzinele Horodița" din R.P.R. Fragmentul pe care-l publicăm mai jos prezintă un crîmpei din biografia directorului uzinei.

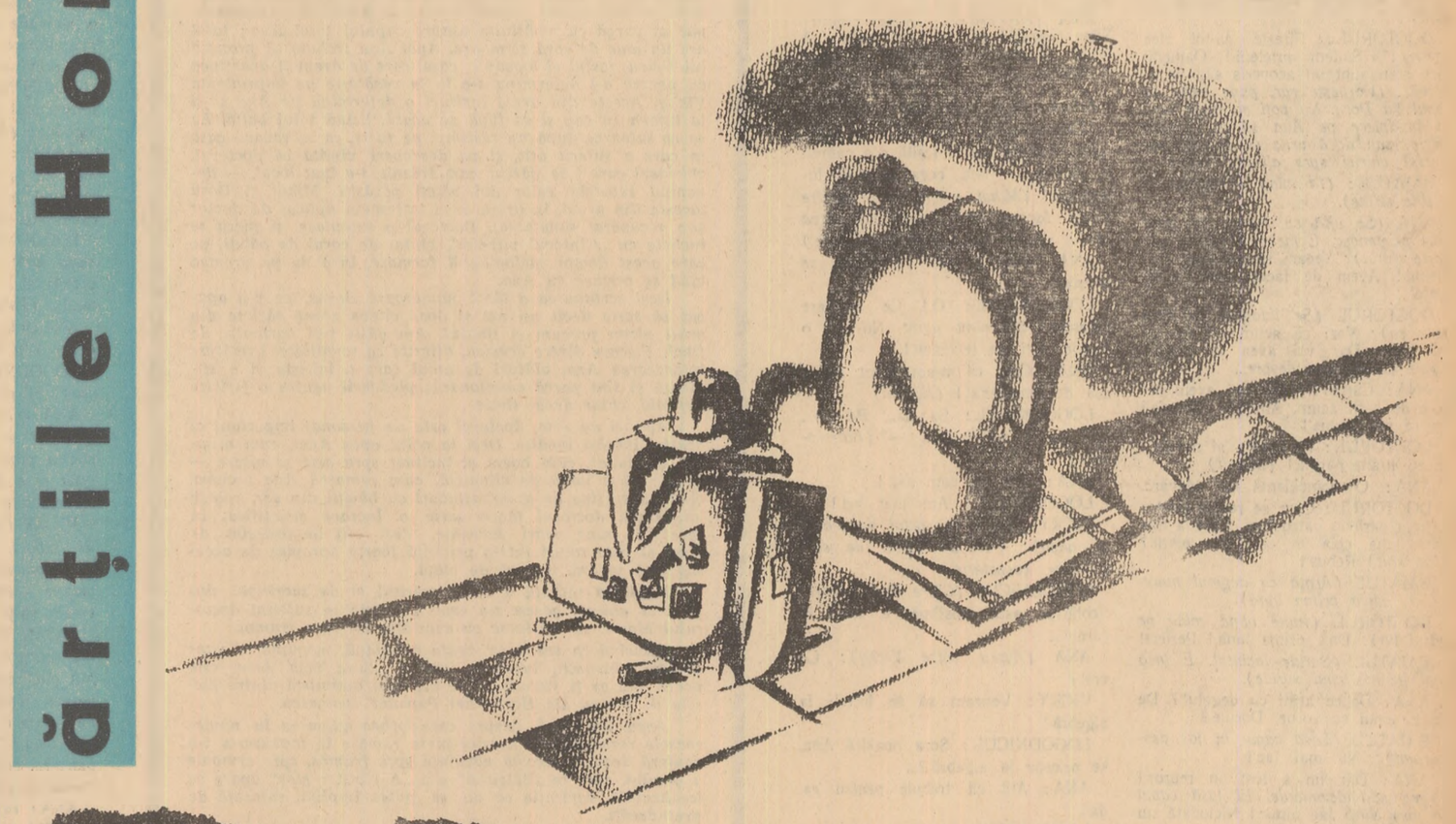

Desen de NICĂ PETRE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SORA MEA ANA

FRAGMENTE

Hortensia Papadat Bengescu, autor dramatic, este o ipostază mai puțin cunoscută a scriitoarei care se numără printre creatorii romanului românesc modern. Deși nu a publicat decît o singură piesă: „Bătrînul" apărută în 1920 la editura librăriei Alcalay — București, care a fost înscrisă în repertoriul Teatrului Național și reprezentată în stagiunea 1920—21, iar în 1924, tot la Național, i s-a jucat „Lulu", dramatizare după un roman al lui Eugen Lovinescu, preocuparea pentru teatru a fost pe cît de veche pe atît de stăruitoare. Înaintea „Bătrînului" Hortensia Papadat Bengescu a scris lucrarea dramatică „A căzut o stea" (avînd ca titlu anterior „Povîrnișul") citită și aprobată de Comitetul de lectură al Teatrului Național, care, nu se știe din ce pricină nu s-a mai reprezentat. Cercetarea manuscriselor pe care moștenitorii ni le-au pus la dispoziție ne-a dus la descoperirea încă a două lucrări dramatice inedite: „Medievala", a cărei acțiune e plasată, după cum indică și titlul în plin ev mediu, la Florența — precum și drama: „Sora mea Ana", rămasă neterminată, la care a lucrat, se pare, în ultimii ani ai vieții. Precizări în acest sens n-am întîlnit printre însemnările autoarei, în afara uneia din care se poate presupune doar că perioada de lucru la „Sora mea Ana" a coincis cu faza finală de elaborare a romanului pierdut „Străina". În anul 1947 „Străina" se afla la tipar, după cum atestă o scrisoare a editorului Ciornei. Iată cum sună pasajul din amintita însemnare, aflată într-unul din caietele de lucru, pe care autoarea le-a consacrat acestei din urmă lucrări dramatice: „...De aceea oarecît liniștită despre devenirea romanului meu „Străina" — cel aproape gata (s.n.) — deviez mereu spre textul dramei „Medievale", al unei „Sora mea, Ana" a vremilor de acum, roabă a familiei". Purtînd subtitlul „tragi-comedie", Sora mea Ana este axată pe un conflict familial neavînd nimic neobișnuit, dar căreia autoarea intenționa să-i sublinieze, o anume semnificație simbolică. Sora Ana, fiica cea mare din prima căsătorie a unui tată sucit și avar, copleșită de viața zilnică a familiei, pare la 29 de ani, un om sfîrșit care nu mai așteaptă nimic, de la viață. Familia Anei se compune din tatăl și cei trei copii: Vicky și Mihai — din prima căsătorie, aflați la vîrsta primejdioasă a adolescenței, iar cel mic, Doru, e un arierat, care a moștenit firea bizară și înceată a mamei sale, cea de a doua soție a bătrînului, cu mult mai tînără decît el, moartă la nașterea acestui din urmă copil.

Luptînd cu avariția și toanele tatălui, pe jumătate nebun care își petrece timpul în fața portretului celei de a doua soții, încercînd zadarnic să-și supravegheze sora și fratele, amîndoi certați cu școala, Vicky vădind și îngrijorătoare manifestări de cochetărie precoce, Ana devine treptat roaba familiei sale, căreia i se devotează cu totul. Fata „bătrînă", „urîta" cum o numesc rînd pe rînd sora și fratele, sau chiar tatăl său, personifică bunătatea și renunțarea, și în acest sens se poate vorbi de o anume aură simbolică ce înconjoară pe Ana, personajul central al acestei lucrări inedite, populată de eroi ciudați, cărora sora Ana li se devotează necondiționat. Pentru a-și putea întreține familia, inclusiv pe tatăl avar care nu vrea să contribuie la cheltuielile necesare decît cu mare scandal, Ana își ia de lucru la un birou și închiriază două odăi mansardate unui doctor tînăr, care se dovedește pînă la urmă un rău platnic, pentru simplul motiv că, nu are pacienți și nici nu prea ostenește să-și facă. În această luptă grea cu existența, se pare că pentru Ana singurul liman spre fericire este legătura sa cu un coleg de birou, avocatul Velcu, care o vizitează pe Ana și a cerut-o în căsătorie, însă ea tot amînă din cauza greutăților familiare. Ni se pare deosebit de importantă o notă a autoarei, prin care Hortensia Papadat Bengescu își aprecia astfel personajul principal: „Ana e bunul simț comun personificat dar se înalță treptat la un simbol prin trudă, devotament și renunțare de sine." *Dar Ana e nevoită să renunțe la proiectata ei căsătorie: logodnicul se încurcă cu Vicky, sora cea tînără și frumoasă. Ana află vestea de la doctor, chiriașul care o iubește pentru deosebitul ei simț moral și pentru rara ei devotiune. Loviturile par să curgă cu nemiluita asupra capului sorei Ana; tatăl are un atac de cord și moare. Apoi Ana trebuie să promită lui Velcu, fostul ei logodnic, casa, care de drept îi aparține ei, pentru a-l determina s-o ia în căsătorie pe imprudenta Vicky. Aceste din urmă lovituri o determină pe Ana să-și ia lumea în cap și să fugă de acasă, lăsînd totul baltă. Ea se va întoarce după un răstimp, pe furiș, ca să revadă casa în care a suferit atît, și va descoperi uimită că doctorul, chiriașul care i se păruse cam trăznit, i-a luat locul, — devenind tutorele celor doi băieți părăsiți, Mihai și Doru (acesta din urmă, în urma unui tratament aplicat de doctor și-a recăpătat sănătatea). Doctorul o așteptase, și piesa se încheie cu „Cîntecul mireselor", cîntat de corul de băieți, pe care acest doctor meloman îl formase, încă de pe vremea cînd se certase cu Ana.*

Deși scriitoarea a lăsat numeroase ciorne, ea n-a apucat să scrie decît un act și doar cîteva scene răzlețe din actul ultim precum și finalul. Am găsit trei variante de final. Fiecare dintre acestea, diferite ca tonalitate, urmăresc întoarcerea Anei alături de omul care o iubește și o stimează și sînt parcă emoționante pledoarii pentru o fericire posibilă, chiar dacă tîrzie.

Alături de Ana, doctorul este un personaj important al acestei lucrări inedite. Deși la polul opus Anei, cam original și ciudat, cam boem și înclinat spre artă și visare — în loc să-și vadă de clientelă, cum remarcă Ana undeva, cînd nu se ține de giumbușlucuri cu băieții din cor, colegii lui Mihai, doctorul Matei scrie o lucrare științifică, în care își pune mari speranțe, deși atît de deosebit de Ana, el este totuși într-o privință foarte apropiat de această fată severă, aspră de viață.

Noblețea morală a Anei, spiritul ei de sacrificiu dus pînă la absurd găsesc un ecou puternic în sufletul doctorului Matei, se întîlnesc cu aspirația lui spre frumos.

Aducînd în scenă existența cotidiană, măruntă, a unor oameni obișnuiți, lucrarea inedită „Sora mea Ana" este poate, sau ar fi trebuit să fie cea mai optimistă dintre piesele de teatru ale Hortensiei Papadat Bengescu.

Aura simbolică, despre care vorbea autoarea în numeroasele rezumate ale acestei piese rămase în manuscris, i-o conferă desigur această năzuință spre frumos, spre armonie a omului, care în „Bătrînul" sau „A căzut o stea" apare ca irealizabilă, aspirație ce nu se putea împlini, sufocată de prejudecăți.

Și tot aci, în această lucrare elaborată în ultimii ani de viață, mai mult decît în altele, Hortensia Papadat Bengescu a infuzat replicilor, dialogului dintre Ana și doctor, o mare doză de poezie, un lirism discret, conținut.

Publicăm alături cîteva fragmente din „Sora mea Ana". Existența a numeroase variante spulberă părerea eronată că Hortensia Papadat Bengescu scria dintr-o suflare fără să-și controleze sau să-și revadă textul. Am ales dintre variante pe aceea transcrisă de autoare și considerată de ea ca reprezentînd forma definitivă a textului.

Eugenia TUDOR

Scena: Ana—Doctorul—Băiatul. (Ana cere chiria de la doctor).

Ana, jos în hall, și doctorul — chiriașul mansardei, e în capul scării.

DOCTORUL: M-aș coborî, domnișoară, dacă costumul mi-ar permite... E prea intim! (Arată halatul medical, ton de glumă).

ANA *(plictisită că trebuie să-i ceară banii)*: Vream numai să vă amintesc că trimestrul chiriei a trecut. Dacă...

DOCTORUL: Vă rog! Sînteți în dreptul dumneavoastră. E necontestat că sînteți o proprietară foarte amabilă. *(Cu mîna pe rampa scării, alunecă peste trepte. E o gimnastică a lui.)* Gimnastica nu trebuie neglijată. Chiar cînd n-o faci la locul și timpul cuvenit. Căci știu că nu e aci nici locul, nici timpul.

MIHAI: Un subiect atît de serios ar trebui aminat.

ANA: Mihai! Te rugasem să-mi faci un comision...

MIHAI *(Ca și cum n-a înțeles că trebuie să plece)*: La ordin, oricînd, surioară Ana.

ANA: Atunci!...

MIHAI: Da... Un comision! Să văd unde te afli? *(Se uită în jur căutînd).*

ANA: Glumele au hazul lor, la timpul lor!

MIHAI: De asta chiar domnul doctor a coborît scara în glumă!

ANA *(Tace).*

MIHAI *(Vede că sora lui e supărată)*: Regret, dragă doctore, că nu pot face nimic pentru dumneata!

ANA: Fratele meu îți cere scuze, dar e nevoit ca și mine a cere insistent chiria...

DOCTORUL: Da... Mihai e un adolescent! Virstă delicată! Totul i se iartă...

ANA *(Revine la subiect)*: Da... E un băiat bun. Dar vreau să spun că termenul chiriei...

(Doctorul pare a fi lunecat pe trepte și ajunge jos, într-un ritm nepreväzut. Se aude un ris fraged. E Doru, fratele mic, cel frumos și simplu la minte, care a deschis ușa și privește).

ANA *(Se uită la frățior cu dragoste și mirare)*: Rizi, Dorule?

BĂIATUL *(Se apropie de ea cu tandrețe și spune cu glas plăcut)*: Nenea doctorul.

ANA: Scuzați familiaritatea... El zice „nenea" la oricine. *(E plictisită că s-a schimbat subiectul chiriei cu altul).*

DOCTORUL: Firește că-mi zice „nenea!" Sîntem prieteni! Oamenii care stau subt un acoperiș sînt ca și rude!... *(Vorbește rar, pune mîna pe capul lui Doru. Nu poți ști dacă vrea să înduplece pe Ana să nu-i ceară chiria, sau dacă vrea să devieze subiectul chiriei spre altceva, nou.)*

BĂIATUL: *(la mîna doctorului și o ține strîns).*

ANA *(Se uită cu mirare la acest gest prietenesc. E încurcată în ce privește chiria)*: Vream să amintesc termenul! Avem de făcut unele plăți. Altfel...

DOCTORUL *(Se întoarce cu elan spre ea)*: Vezi că acum... N-am de fel bani. Dar voi avea în curînd. Apare cartea mea despre...

ANA: Cartea ta? Dar noi avem nevoie de bani acum. Anumite cheltuieli nu se pot amîna!

DOCTORUL: Dumneata ai nevoie... și eu n-am parale! *(Mîhnit)*

ANA: O coincidență în adevăr...

DOCTORUL: Care se repetă pentru a treia oară în patru luni. Care a fost oare luna ceia în care am plătit? *(Rîs silit)* Rebus!!

BĂIATUL *(Arată cu degetul mare nr. 1, adică prima lună).*

DOCTORUL *(Pune blînd mîna pe părul lui)*: Da... prima lună! Perfect!

BĂIATUL *(Surîde încîntat. E încă mai frumos cînd surîde).*

ANA: De ce arăți cu degetul? De ce nu spui cu vorbe, Dorule?

BĂIATUL *(Lasă capul în jos descurajat)*: Nu mai fac!

ANA: Dar nu a fost un reproș! *(Vrea să-l dezmierde. El lasă capul în jos)* Nu-ți fac nimic! Niciodată nu te-am lovit. De ce?...

DOCTORUL: Sora ta Ana, vrea să vorbești, să rizi, să glumești. Să-i spui tot ce gîndești. Să te faci...

BĂIATUL *(Vesel)*: Am ghicit!

DOCTORUL *(Bate din palme)*: A ghicit! Doru a ghicit! *(Se dă peste cap).*

BĂIATUL *(Rîde cu poftă și repetă)*: Am ghicit!

ANA *(Uimită)*: Domnule doctor... Dacă ai vrea să pierzi puțin din timpul dumitale prețios, pentru...

DOCTORUL: Prețios... Foarte prețios!

ANA: Vorbesc serios. Nimeni n-avem timp de pierdut. Un doctor încă mai mult n-are timp de pierdut.

DOCTORUL: Da! Sora mea Ana! *(Imită pe Mihai, Mihai intră și face semn de întrebare. Prin semne doctorul arată că totul merge bine.)*

ANA *(A observat și se supără)*: E aci cineva care vorbește serios! Eu! Eu nu sufăr glume... caraghioșlîcuri!

DOCTORUL *(Își potrivește părul și halatul)*: Da, domnișoară Ana! Pe trimestrul trecut! Voi aranja!

ANA: Nu vorbeam numai de bani! Vream să întreb despre frățiorul Doru. Dacă... Ce crezi dumneata?

DOCTORUL: Dacă n-aș fi așa de ocupat, m-ar interesa cazul. Din nefericire n-am timp. Trebuie să lucrez...

ANA: O carte!... Desigur, o carte!

DOCTORUL: Cartea e scrisă... și chiar tipărită. Dar o altă muncă...

ANA *(Oarecum vexată)*: Nu vreau să abuzez!

DOCTORUL: Nici nu mi-am închipuit. Chiar eu, vream să vă cer permisia să mă ocup puțin de copil! O altă muncă cu ore fixe mă preocupă.

ANA: La spital?!

DOCTORUL *(Ton emfatic)*: Viața e un spital!

ANA: ...Atunci?!

DOCTORUL: Mă voi sili să nu vă fac să așteptați banii, dar...

ANA: Eu nu sînt o sperietoare! Nu sorb sîngele nimănui!

DOCTORUL *(Se exaltă)*: Chiar cu prețul unei crime, vreau să fiu exact.

MIHAI *(Face doctorului semn că exagerează.)*

DOCTORUL: Vă veți convinge, domnișoară Ana!... *(Urcă scara ca toată lumea, semn că e preocupat).*

DORU *(În pragul salonului se uită după doctor)*: Nenea!

ANA *(După ce doctorul a dispărut)*: Nenea! De unde îți vine azi poftа să spui într-una „nenea"? *(E agasată)* Mihai! Ai făcut lecția de citire cu el?

MIHAI *(Glumește așa fără rost)*: Nu făcut... Ori făcut, ori nu făcut?!

ANA: Nu te întreb despre rezultate! Erai dator s-o faci!

MIHAI: Hai, țîncule, la lecție, că altfel se supără sora noastră Ana! *(Din culise, Mihai, cu ton de joacă, cheamă: „Sora mea Ana!... Sora mea Ana!"...)*

ANA *(Necăjită)*: Niște cretini! Niște măgari! *(O trec lacrimile. A intrat avocatul, logodnicul prezumat al Anei)*

Scena: Ana, logodnicul, tatăl, Vicky.

LOGODNICUL: Sora Ana e supărată! Violentă chiar. Ieșită din calmul ei sublim! Iată ceva nou și interesant! *(Mihai scoate capul dintre culise, tocmai cînd logodnicul, după ce i-a sărutat mîna, vrea s-o sărute.)*

ANA *(Care a zărit pe Mihai, se ferește).*

LOGODNICUL: O! Ce pudoare excesivă! Mă simt jignit. Nu ești o femeie, ești un fenomen!...

ANA: Cred că n-am făcut nimic așa de fenomenal! *(Jignită)*

LOGODNICUL: Ba da... Ba da... Ești de o naivitate!... — *(Batjocoritor)*

ANA: Sînt așa cum sînt!

LOGODNICUL: Am luat act!

VICKY *(Apare cu șorțul de școală și mapa)*: Pardon! *(Gest de surprindere, cochetărie.)*

LOGODNICUL *(Către Ana)*: Vezi! Școlărița asta nostimă e mai la curent...

ANA *(Aspru către Vicky)*: Ce vrei?

VICKY: Veneam să te întreb la algebră!

LOGODNICUL: Sora noastră Ana, se pricepe la algebră?...

ANA: Atît cît trebuie pentru ea, da!

LOGODNICUL: Așadar nu-ți place algebra, copilă? Nici mie nu-mi place!

VICKY: Ce bun ești... Îți mulțumesc! *(Ipocrizie, cochetărie)*

LOGODNICUL: Și eu ție... Ai schimbat atmosfera!

ANA *(Cearcă și ea a glumi)*: Îți mulțumim, dar acum...

VICKY: Să plec? *(Cu cochetărie)* Mă duc... dar cu părere de rău!

LOGODNICUL *(Îi trimite cu mîna pe buze, o sărutare. Vicky țese).* Ei, Ana! Să lăsăm gluma și cearta! N-am decît un minut. Ai banii?

ANA: Nu.

LOGODNICUL *(Brusc)*: Cum nu?..

ANA *(Ferm)*: Nu!... N-a putut să plătească. *(Arată sus la doctor).*

LOGODNICUL: N-a putut?... Afară!... Pe ușă afară! *(Violent; apare tatăl în ușă).*

TATĂL: Afară?!... Cine?... *(Către Ana)*... Cine e acest om?

ANA: Tată! Știi bine... E domnul...

TATĂL *(Calm, ferm)*: Afară! Pe ușă afară!... Să iasă!...

LOGODNICUL: Sînt bine primit de viitorul meu socru! Dar căutîndu-i o scuză, aș găsi-o!... *(Arată cu un gest mic spre frunte).*

TATĂL *(Se preface a căuta pe jos)*: Căutînd... găsești... Și dumneata, dacă cauți ușa, o vei găsi!...

LOGODNICUL *(Ofensat)*: Ce trebuie să cred?!...

ANA *(Plictisită)*: Ce e, tată?... Lasă glumele dumitale!...

TATĂL: Cînd am intrat am auzit spunînd: Afară!... Pe ușă afară! Nu glumesc deci...

LOGODNICUL: Spuneam despre...

ANA: Vorbea despre...

TATĂL: Pe cine poate un străin da afară din casa mea?... Pe cine?

LOGODNICUL: „Străin!" Sună bine... E vorba de mine! Îmi place! *(Ironie)*

ANA: Tată! Dumneata știi bine cine e...

TATĂL: Bine nu știu! Mai prezintă-mi-l odată! *(Către celălalt)* Am ciudățeniile mele de om bătrîn. Am pretențiile mele... Am rezoanele mele!

ANA: E domnul avocat Velcu, care se ocupă de procesul nostru...

TATĂL: Domnul avocat!... Așa da! Pierzi multe procese, domnule avocat?

LOGODNICUL *(Către Ana)*: Nu-mi place comedia la domiciliu. Ana, sper că ai spus tatălui tău, ceea ce este între noi?...

TATĂL *(Tranșant)*: Zici? *(Pune mîna pilnie la ureche să audă bine)*

ANA *(Rece)*: Între noi este numai o simpatie și o cerere în căsătorie, măgulitoare pentru mine și pe care am primit-o pentru mai tîrziu...

LOGODNICUL *(Ironic)*: Romanță pentru mai tîrziu / Deocamdată sîntem logodiți! *(Brutal).*

TATĂL: Logodiți?... Cine? Fata mea nu se logodește fără de consimțămîntul meu!... Deci, ești numai un candidat... Noroc!... Îți urez noroc!

LOGODNICUL *(Tatăl reintră în camera lui)*: Iată o scenă comică, nepreväzută... Nu mi-ai spus că tatăl tău!... *(Face semne la cap).*

ANA: La revedere, pe mîine! *(Cearcă a fi calmă).*

LOGODNICUL *(Gata să plece.. Din ușă)*: Și pe acela de sus... Afară!..

ANA *(Tace... La ieșirea pe ușă logodnicul se împiedică de Vicky, care pîndea probabil ieșirea lui. Rîde măgulit și o desmiardă pe păr)* Vicky! Ce maniere sînt astea?

VICKY *(Intră, e cu mapa, cu șorțul de școală, bereta pusă cochet pe părul ondulat)*: Ale mele!... *Am* aproape șasesprezece ani și tocmai vream să-ți spun.

TATĂL *(Care dispăruse în camera lui, reapare... Lui Vicky)*: Ieși! Ieși! Mă plictisești... Cînd te văd, mă simt nervos... *(merge spre Vicky, care iese).* Fata asta cu zulufi e a mea?... De ce e a mea? Trei copii mai merge, dar patru?... *(către Ana)* Cînd spun eu că mama voastră...

ANA: Tată!

TATĂL: Da. Am promis! Nu mă voi atinge de memoria mamei voastre și nici voi de... *Ea... (Se uită pe pereți. la portretul celălalt).*

ANA: Portretul e în camera dumitale, tată!

TATĂL *(Furios)*: Voi face reproduceri. Va fi peste tot... Peste tot: pe scări, la etaj... la chiriaș... *(Intră furios în camera lui, de unde se aude zgomot de scaune trîntite).*

ANA *(Mișcare de a se duce într-acolo, apoi renunță. Obosită, cade pe un scaun cu mîna pe frunte... Se aude ca un ecou slab, depărtat)*: Sora mea Ana!... Sora mea Ana!...

MIHAI *(Scoate capul din culise, a poi se trage înapoi).*

VICKY *(Îl îngină)*: Sora mea Ana. Sora mea Ana!...

SCENA: Tatăl — Ana

ANA *(Intră grăbită, ca totdeauna.. Vine din oraș cu tîrguieli)*: Uf! Am obosit.

TATĂL *(În pragul camerei lui o așteaptă)*: Unde umbli? Unde întîrzii? Fată fără de rușine... *(aiuristic).*

ANA: Tată... te rog! *(Se uită spre mansardă)* Cumpănește vorbele. Ce înseamnă astfel de cuvinte?... Nu e normal.

TATĂL: Îndrăznești?.. Îndrăznești!.. Eu tatăl tău, care...

ANA: Care, ce? Sînt curioasă să aflu...

TATĂL: Unde umbli la ora asta?... Unde?....

ANA: După treburile dumitale...

TATĂL *(Mai moale)*: Treburi!... Firește că trebuie să le facă cineva. Eu... le-aș face... Le-aș face bine...

ANA: De azi înainte...

TATĂL: Nu... Nu așa... Așa e lesne... Să-mi dai pe cap toate încurcăturile pe care le-ai făcut... Totul clar!

ANA: Minunea asta, ca totul să fie clar în treburile pe care le-ai încîlcit dumneata, nu se mai poate face... Vin de la percepție. M-am luat de păr, ce încurcătură... Gata să mă dea afară. Ei spun mortiș una... și eu alta, după socotelile dumitale. Fiecare vrem să dovedim că avem dreptate,... și iese că noi n-avem! Așa de grozav ai încurcat tot, după moartea bietei...

TATĂL: Îți interzic... Ea n-a murit!... Cine a murit?... Cine?

ANA *(Arată portretul cel mare)*: Da, ea e nemuritoare... știu!

TATĂL: Nu-ți permit ironii...

ANA: Nici o ironie. Există o nemurire... una singură: să nu fim uitați! Ea o are. Nu însă și biata mea mamă.

TATĂL: Un bărbat are dreptul să se însoare. V-am întrebat dacă consimțiți? Mi-ați dat consimțămîntul! *(Solemn, afectat, prefăcut).*

ANA: Cîți ani aveam noi copiii? Și dacă chiar nu l-am fi dat!

TATĂL *(Ocolind un răspuns anume)*: Tu, tu aveai... Erai majoră!

ANA: Bine că nu spui că aveam treizeci de ani.

TATĂL: Ei și... Nu te supăra! Știu că fetele ca tine nu vor să le vorbești de vîrstă! Erai fată mare. Erai de o vîrstă cu ea! De aceea erai geloasă pe ea! Ea era o copilă nevinovată...

ANA: Cunosc basmul. Numai că ar fi bine să nu-l spui și altora.

TATĂL: Ssst! Să nu audă avocatul. Îi tragem chiulul avocatului.

ANA: Avocatul e bucuros că sînt majoră, e mai lesne de regulat cu averea dotală.

TATĂL: Ce „avere"! Ce „dotală"! N-am bani! — „Domnule, fata mea n-are zestre! Ea, e o zestre. Ea valorează milioane! Fac un sacrificiu permițînd. De altfel, trebuie să mai așteptăm. Avem încă de limpezit unele chestiuni. Odată limpezite, vom vedea... vom sta de vorbă!

ANA: Da, peste zece ani vom sta de vorbă... Dacă vom avea cu cine. Tată, văd că ești foarte limpede în vederi. Să profităm pentru a regula chestiunea asta a ieșirii din indiviziune. Să știu ce am! Ce avem toți trei, de la mama noastră. Fie că m-aș mărita sau nu... E mai bine să știm!

TATĂL: Ce zor! Ce grabă! Și ce înseamnă obrăznicia asta? Dacă tipul ăsta — de altfel nesuferit — te iubește, te ia deci pentru calitățile tale, nu pentru bani. Tu ești o fată superioară... superioară.

ANA: Da! Cîrpesc bine rufăria și țes frumos ciorapii. Cînd trebuia să-mi iau o diplomă, m-ai retras de la școală. Am învățat pe furiș, dar n-ai vrut să plătești taxele, deși...

TATĂL *(Plîngăcios)*: Sînt un om sărac. Am doi băieți de instruit și două fete de înzestrat. Un om nenorocit... Un văduv!

ANA: Neconsolabil! Știm! Nu plînge tată, fiindcă azi nu am răbdare pentru lacrimi. De afaceri vorbim noi altădată. Adică vei vorbi cu avocatul meu.

TATĂL: Ești o nerușinată! O fată ingrată și interesată! N-ai încredere în părintele tău! Îmi trimiți avocați. Am crescut la sîn...

ANA: Da. Un șarpe... Tocmai așa! *(Iese brusc)*

Scena: Ana cere doctorului chiria. Acesta face aluzie la Vicky, la o vizită a lui Vicky în cabinetul lui medical.

DOCTORUL: Domnișoară proprietară, v-am convocat pentru robinetele care nu funcționează. În meseria mea...

ANA: Desigur... fără îndoială! Dar nu eu sînt cea care dispune cu privire la reparații. Vă adresați tatălui meu.

DOCTORUL *(Ferm)*: Nu! Cînd am închiriat, nu am vorbit cu dumnealui. Deci nu respectatului domn tată am de plătit chiria!

ANA *(Gest de mirare pentru tupeul de a vorbi de plata chiriei)*

DOCTORUL: Pot corecta: — Nu dumnealui i-am plătit *uneori* chiria! De aceea, ca toată lumea de care nu vreau să mă deosebesc dintr-o modestie a firii mele... *(gest al Anei)* de aceea mă adresez Sorei Ana...

ANA: Dacă ai vreo soră, care te poate servi?...

DOCTORUL *(Fervent)*: Da, scumpă soră a noastră, a tuturor. Providența a acestor locuri ciudate!

ANA: Domnule Doctor... Faci vreo confuzie. Adresează-te, domnule chiriaș, proprietarului!

DOCTORUL: Domnișoară fiică a domnului proprietar, vă rog...

ANA: Tatăl meu tocmai spunea că vrea să vă vorbească.

DOCTORUL *(Cu vioiciune)*: Nu! Nu! Niciodată nu voi necăji pe stimatul domn... Nu! Mă opun! Împotriva oricui mă opun! Dar... Sînt foarte păgubit din pricina lipsei robinetelor. Între robinete și chirie e o strînsă colaborare.

ANA: Tocmai! Ați putea să le reparați și să le scădeți, cel mult, din chiria trimestrului.

DOCTORUL *(O pauză)*: Eu locuiesc aci cu anul... cu anul! Un medic nu poate schimba vadul!

ANA: Evident! Dar înainte ca vadul să fie prea aglomerat ați putea căuta o locuință mai potrivită.

DOCTORUL: Potrivită... cu ce?

ANA: Cu tot... și cu nevoile și cu obligațiile.

DOCTORUL: Ce ton... birocratic! Domnișoara, sora dumneavoastră, mă sfătuia dimpotrivă să cer o păsuire...

ANA: Care soră? *(Mirare, grijă)*

DOCTORUL: Aveți mai multe? E drept că eu nu cunosc decît una. Pe Sora mea Ana! *(Cu fervență)* Dar juna, care vine uneori la mine sus, pretinde a fi sora... Adică sora Sorei Ana. De unde oare vă vine acest nume de botez, pe cît de frumos, pe atît de ciudat?!

ANA *(Pe gînduri, răspunde mecanic)*: De la dumneata.

DOCTORUL: Mă închin! Nu vă pot contrazice! De altfel, e o chestiune de ortografie *(Se așează pe jos, ia o cretă din buzunar și începe a scrie: „Sora mea Ana, Soramea Ana, Sora mea Ana").*

ANA *(Ton mut)*: Parchetul a fost curățat ieri...

DOCTORUL *(Șterge cu mineca halatului)*: Fără de urme. Totul a pierit fără de urme! Numai ecoul acestui nume...

ANA: Așadar, veți alătura chiriei o chitanță în regulă a meșterului reparator pentru dregerea robinetelor. Dar... Dar cu ce prilej sora mea mai mică, elevă în clasa a patra?...

DOCTORUL: Viața e absurdă! Oamenii încă mai absurzi. Ce înseamnă clasele școlare? Ce înseamnă războiul pe care se scriu anii noștri! Totul se desfășoară în absurd și în eternitate! *(Ton ironic, declamatoriu, un salut)* Despre mine vă pot spune numai... *(Își pune mîna pe inimă).*

ANA: Felicitări! E foarte bine simulat! Despre „absurd" nu pot vorbi decît oamenii care...

DOCTORUL *(Tot aiuristic)*: Oamenii capabili a înțelege valoarea...

ANA: Eu sînt o umilă făptură, care numără anii și zilele, după cele mai ordinare deprinderi ale mulțimii.

DOCTORUL: N-aș fi crezut!

ANA: Că știu cele patru operații? *(iritată)*

DOCTORUL: Păcat! Păcat! Sora dumneavoastră!... Da ce înseamnă: Soră, frate, urmaș!?

ANA: Domnule Doctor, să ne coborîm pentru un minut, jos, pe pămînt. După deprinderi și legi absurde sau cum le vrei, văd că cunoști pe sora mea Victoria, zisă Vicky — cum îi spunem noi — tot după o deprindere vulgară.

DOCTORUL *(Întrerupe)*: Nu! Nu-mi place numele ei. Botezul e o taină.

ANA *(Cu precauțiuni, ca pentru un nebun)*: Da! da! Dar nașii uneori!... Așadar, soră-mea v a vizitat! V-aș putea deci întreba, cu ce ocazie?

DOCTORUL: A! A! Sora mea Ana! Eu nu sînt o ocazie. Vă asigur că moravurile mele sînt mai mult ascetice... decît...

ANA *(Jenată puțin)*: Da! Însă puterea mea de a mă pune la nivelul dumitale e pe sfîrșite, domnule doctor... Te întreb limpede, dacă sora mea Vicky a fost aci sus, la dumneata... și care a fost motivul vizitei?

DOCTORUL *(Jumătate declamă, jumătate cîntă)*: Și-atunci de ce... Și-atunci de ce? Deși discreția e prima mea calitate, tocmai mă pregăteam să vă întreb și eu: „De ce"? De ce vine la mine sora dumitale Vicky sau Carolina... sau Sakontala? Spuneți-i Sakontala! E un cuvînt magic! De ce vine, veți afla poate. Deși totul e relativ, într-o lume inexistentă. Veți afla poate ce căuta la mine! Și vă rog să-mi comunicați și mie! Mă interesează mult psihologia adolescenței.

ANA: Am înțeles!

DOCTORUL: Vă admir! Eu, nu mă înțeleg pe mine.

ANA: Sora mea Vicky nu va mai veni la dumneata, în schimb voi trimite un instalator.

Scena finală (după fuga Anei)

Decorul obișnuit: hallul și ușa salonului. Ieșirile spre dependințe și la locul cuvenit scara faimoasă a podului.

La început scena e goală un minut lung (ea fiind ca și un personaj.) O ușă scîrțîie ușor... Apoi o mînă ține ușa. Apoi o siluetă se deslușește: slabă, palidă, Ana îmbrăcată în negru se arată în pragul hallului și privește locul pustiu dar neschimbat, curat, ca și cum e locuit, îngrijit. Ana își pune mîna pe frunte, privește lung, pare emoționată. Face cîțiva pași, un presupus zgomot o sperie... se trage înapoi, apoi se oprește ca și cum nu se poate despărți de acel loc pentru a pleca, unde?... Deschide ușa salonului cu teamă. E gol, dar tot mobilierul e la locul lui.

ANA *(Șoptește)* — Nimic nu e schimbat. *(Își pipăie fruntea).* Ușile sînt deschise... De ce? *(Vede într-un colț o mică pînză de păianjen și cearcă a o desprinde cu umbrela... Deprinzîndu-se treptat, observă că ușile nu sînt încuiate, dar nu cutează a le deschide. I se pare că e un aer muced, închis, și dă drumul unui geam. Dispare înspre bucătărie, apoi se întoarce:)* — Cașicum ar fi locuit! *(Vede un scaun de lemn, îl ia și se așează, cu un aer oarecum mulțumit. Spune ceva încet... Apoi cînd lumina scade, spune cu glas deslu-*

pit:) — Mîine...! *I se pare că a auzit ceva. Pleacă. Cortina. După un timp, călare pe rampă o umbră albă apare: Se uită în jur, iese spre stradă, se întoarce, fluieră. De sus coboară Mihai.)*

DOCTORUL: Ea... în sfîrșit reacția așteptată s-a produs!

MIHAI: Dar a plecat... A plecat! N-am oprit-o... Și poate nu se va mai întoarce! *(desperat)*

DOCTORUL: Se va întoarce!

MIHAI: O presupunere... fie chiar o probabilitate. Dar dacă nu se mai întoarce? Era mai bine așa cum spusesem... Să apar, să-i vorbesc...

DOCTORUL: Da! Am mare răspundere către voi, Mihai, dar eu cred mereu că e mai bine așa cum am făcut. Va reveni... și fiind a doua oară, va fi — sper — mai bine dispusă a ne primi prezența.

MIHAI: Acum că s-a făcut... Să sperăm că ai dreptate. *(Se aude un zgomot de ușă. Intră repede servitoarea).*

SERVITOAREA — Ea... Am văzut-o! Da fîrcoale casci...

DOCTORUL: Unde?... Cînd?

SERVITOAREA: Acum: aci aproape. S-o chem! Să mă arăt! N-am știut. Dar ea m-a văzut...

DOCTORUL: Bravo! Te-a văzut, așadar se va reîntoarce...

MIHAI—SERVITOAREA *(intr-un glas):* Crezi?

DOCTORUL: Sînt sigur! Să fim pregătiți. Trebuie să cercăm a o recuceri. Să dăm lovitura cea mare. Dorule!... Dorule! *(Chemă)*

DORU: *(Apare. Poartă haină sport, părul tuns mare și ondulat. E tot atît de frumos dar mai uman)* M-ai chemat, nene Doctore? *(Vorbește normal)*

DOCTORUL: Dorule!... A venit momentul. Ea... A fost aci!

DORU *(Un strigăt):* Ana! Sora mea Ană! Și n-ați oprit-o? Ați lăsat-o să plece?...

MIHAI: Mă duc. Mă duc după ea!...

(Se bat ușile. Intră în goană bucătăreasa și fuge spre bucătărie. Apoi Doctorul și Mihai care fug sus pe scară, la pod)

ANA *(Singură în pragul ușii):* Batista! Mi-am pierdut batista... și mănușa. *(De sus din balconul podului filfîie o batistă și o mănușă, agitate de mîini invizibile)* Batista?... Totuși nu poate fi decît aici. Să caut cu atenție! *(Se oprește în dreptul ușii salonului)* — Să nu-l fi dus din casa lui... Să nu-l fi dus la sanatoriu? Mă frămînt și nu găsesc adevărul. Să-mi spună cineva... Să-mi spună! *(Aude parcă un foșnet, se uită în jur, în sus nimic.)* Doctorul a susținut să fie dus la spital. N-am nici o vină. Așa cum era... Nebun... Sărmanul tata, nebun, așa fel că nu se mai putea. După criza cea mare, nu se mai putea... Sărmanul! Poate că nu murea. Ne omora, dar el nu murea. Dacă aș avea cui vorbi... Dacă cineva mi-ar spune orice, într-un fel sau într-altul, dar nu îndoiala. *(Se întrerupe. I se pare că a auzit un foșnet, apoi reia cursul)* Eu l-am îngrijit de la început și pînă cînd nu s-a mai putut. Toți doctorii au spus că e o nebunie să ții în casă... pe un... un nebun... furios. Da! Sărmanul! Sărmanul!... L-am slujit, cît mi-a fost îngăduit. Eu cu sora de caritate pe care a adus-o doctorul. Cine i-o fi plătit?... Eu... Eu după nenorocire... Am fugit. Nu mai puteam. Prea mult mă ocăra, fata ceia... nesocotită. Prea multă bătaie de joc, de pretutindeni. Chiar... *(un zgomot parcă sus la balconul podului).*

ANA *(în continuare):* Nimic! Nimeni!... Așa a fost scris. Pentru mine, nimeni... nimic. *(Se întrerupe, parcă aude ceva. În adevăr un sunet melodios, imperceptibil... e și nu e.)*

ANA: O părere... sau ecoul... ecoul gîndului? *(Zgomotul se precizează, s-ar distinge cuvintele „Chi lo sà!")*

ANA: Prostii! Închipuiri! În miezul zilei... Stafii? E numai ecoul gîndului meu. El... El, doctorul. El venise în casa asta tocmai la un moment. cînd totul era nebunie și toți păreau nebuni, afară de el. Și totuși a sfîrșit prin a spune ceva, care era sau batjocură... sau nebunie.

SERVITOAREA *(Intră și iese de mai multe ori în acest timp. Așa că Ana e și nu e singură absolut, și monologul ei nu e total absurd, nu e numai un gînd tradus în cuvinte. E un monolog).*

ANA: Bătrînul, sărmanul, își ieșise din minți... Mihai părea ieșit din minți! Cealaltă nenorocită și omul acela păcătos!... *(Se aud între timp zgomote ușoare ca de șoareci, ca de șoapte. Ana nu se sperie:* — Șoareci! Așadar ar trebui să fie și oameni. E femeia. Dar ea vine și pleacă, așa mi-a spus. *(Se așează pe scaun și pare a se odihni, a-i place)* — Șoareci! Ar trebui și oameni pe aproape, dacă sînt șoareci! *(Se aude un freamăt ușor, dar mai accentuat ceva).*

ANA: *(Turburată)* Poate că n-ar fi trebuit să plec. Poate că ar fi trebuit să iert! Dar copilul? Copilul? Unde l-au dus?... Poate că el, Doctorul! El era bun. Eu îi ziceam nebun. Biata de mine, — care credeam că am minte... Nu. N-am putut suporta. Cînd după nunta acelora, tata a... a înnebunit, cu furie... *(își frînge mîinile)* și... l-au dus!... N-am mai putut.

CORUL: *(Se aude ceva mai clar. Cîntă probabil un imn: „Bine ai venit mireasă").*

ANA: *(Speriată)* Dar ce?... Cine?... S-a bătut o ușă. S-a deschis poate un geam... Sus la pod. La pod... unde... unde?... și copiii... *(Se aude un freamăt mai accentuat al corului de copii, intonînd)*

Ana tresare, se scoală. Vrea să iasă, să fugă. Apare slujnica)

SERVITOAREA: Nu te teme, duduie. Seamănă a pași... și a glasuri, dar cheia, uite, e la mine. Tocmai vream să v-o dau! De ce ați plecat?... De ce ai plecat?... Omul cela... Doctorul... ținea la dumneata mult.

CORUL: *(Se accentuează)*

SERVITOAREA: Ei, da! Le-am dat voie băieților... uneori, să cînte în cor ca atunci.

ANA: Așa... singuri?...

SERVITOAREA: Mihai... se pricepe bine.

ANA: Da! *(O deceptie parcă)*

SERVITOAREA: Dar azi nu i-am văzut. Poate că șobolanii lovesc strumentele... și sună coardele.

CORUL: *(Se aude fluierînd melodios)*

ANA: *(Își pune mîna pe frunte)* El!... El... Aiurez! Plec! *(Se aud pași, apoi apare la balcon doctorul și își dă drumul călare pe rampa scării, ca atunci demult.)*

DOCTORUL: Eu sînt... Sora mea Ana! Eu, care... Am să plătesc chiria. Am banii aci. Așteptam cu neră bdare...

ANA: *(S-a ridicat... îl ascultă. E parcă mulțumită și nemulțumită, apoi vrea să plece... să fugă)*

DOCTORUL: Nu!... Pentru Dumnezeu! Nu!... Încă o dată aceeași greșeală? Nu! *(O apucă de brat)*

ANA: *Tace emoționată. Nu știe ce să facă, ce să spună. Servitoarea a plecat. Aceia din cor sînt sus.)* Dumneata?! Dumneata?... De ce locuiești aici?... Ce ai făcut cu băiatul?... Cu Mihai? Cu Doru... Doru al meu!... Ce cauți aici? Unde sînteți?

DOCTORUL: *(Suride treptat mai mulțumit și aprobă din cap)*

ANA: *(Îl zguduie)* Răspunde! Răspunde!... *(El se face a fi izbit într-o parte și alta de zguduiala mîinilor ei)* Același! Ești același!

DOCTORUL: Bine ai venit, Domnișoară, stăpînă a atîtor bunuri. Unde mi te-ascundeai? *(Cu severitate)* Da! De ce nu ai sosit mai demult să asiști la boli și la moarte... Să fugi pe la azil și pe la spitale... Pe la cimitire... Să plătești amenzi. Să te judeci cu nebuni de tot felul. Să regulezi moștenirea? Eu, un biet pîrlit de doctor, un nebun de chiriaș, eu să le fac pe toate? Să îngrijesc de nebuni. Să îngrop morții. Să cresc copii de suflet... Da! Doi bieți băieți, fără de căpătîi. Și să fac pe moașa la fete fără minte... Să duc de urechi seducători de minore la Starea civilă ca să se cunune... și să pregătesc corul catedralei. Și mai ales să gătesc mîncare... Cu Marița. Cînd ea la bucătărie. cînd eu la curățenie. Cînd ea la rufe... cînd eu la bucătărie. Cînd ea la plimbare... și eu, „la toate". Și, sora cea mare să se plimbe, lăsînd toate baltă... fiindcă dumneaei e contra bărbaților. E de alea... Da, a scăpat ușor avocatul de așa nevastă. Și ce spășită! Ce model al tuturor virtuților! Singură la plimbare. *(O scuturâ de mînică pe Ana, cu furie serioasă)* Haimana! Nu-i place căsnicia cinstită. Cu un băiat model. *(Expresii și atitudini și voce felurite)* Nu! Nu!...

ANA: Destul! Am amețit... Destul!

DOCTORUL: Mîna! *(Ana întinde mîna dreaptă)*

DOCTORUL: Stînga!... *(Tot răstit îi pune o verighetă luată de pe degetul lui. Mai are una pe același deget.)*

ANA: *(Se uită și suride)*

DOCTORUL: Nu e nimic de rîs. Două... purtam două verighete. Așteptam... Momentul răzbunării. Iată-l, a sosit. *(Vrea s-o sărute)*

ANA: *(Îi dă o palmă... apoi țipă)* Nu! N-am vrut! A fost fără de voie!... Te rog, iartă-mă.

DOCTORUL: Așa da!... Așa te vreau! *(Un semn spre balcon)*

CORUL: *(Intonează: „Bine ai venit mireasă")*

Cortina — una transparentă — apoi treptat — pînă la cea definitivă.

CORUL: *(Încă se aude ca o șoaptă ce se pierde încet).*

— FINE —

TINERII

de **IOSIF LINȚA**

Se potrivise tocmai spre sfîrșitul lui ianuarie o vreme de-ți venea să zburzi. Cald, senin, un vînt plăcut, primăvăratec și oameni în talie pe străzi. În trei zile pămîntul din spatele fabricii se făcuse negru, ici și colo colțul ierbii începuse să înțepe frunza căzută de cu toamnă. O vreme din aia, știți dumneavoastră, care-i face pe tineri să ofteze și pe bătrîni să facă prostii.

Simbătă dimineața, pe la nouă, îl văd pe Matei că se foiește pe lîngă mine.

— Zi, mă, o dată, nu-ți mai lua atîta vînt.

— Păi zic, spune el. Tovarășe maistru, mai sînt două locuri libere. Știți, plecăm după-masă cu O.N.T.-ul la Sinaia. Nu mergeți cu noi?

Hait, mă gîndesc, m-a luat „la oficial", cu „tovarășe maistru". Dacă stau să mă gîndesc, îl refuz.

— Bine, oltenașule, merg, îi răspund repede, de teamă să nu mă răzgîndesc.

Nu mă mai uit la Matei. Știam că se bucură. De cîte ori n-a încercat el să mă tragă în excursie. Nu știe că acum vreo zece ani băteam și eu muntele destul de des. Mă duc și-i telefonez Nonei, la serviciu, că mergem în excursie.

N-aș spune că s-a bucurat. Se jenează, săraca, să-mi mai aducă aminte că n-are voie să urce. Dar nu uit eu asta. „Parcă trebuie neapărat să suim? O să ne plimbăm și noi puțin prin Sinaia, mai schimbăm aerul...".

Drumul spre Sinaia a fost frumos. Au cîntat băieții, era și Nelu cu ghitara, au glumit tare și cam prea slobod, mă rog, ca tinerii. Și-a mai descrețit fruntea și Nona mea, dar o simțeam neliniștită de ceea ce avea să urmeze. „Inima, de..."

În Sinaia am ajuns noaptea. Am mers vreo zece minute pînă la „Căminul Alpin". După masă s-a dansat și ne-am învîrtit și noi de cîteva ori. Pe urmă am ieșit afară, cu Nona, să aprind o țigară și ea s-a sprijinit, grea, de mine. Aerul era tare și rece, noaptea clară, luminoasă și plină de măreție.

— Dănuț, dacă vrei urcă mîine cu ei. Știu cît îți plăcea să urci, și din cauza mea ai renunțat... Eu am să vă aștept aici.

— Nu fi copil, Nona. Nu simt nevoia să urc. Rămînem aici și ne plimbăm prin oraș.

I-am strîns fularul în jurul gîtului și ne-am dus la culcare.

Dimineața am băut un ceai la cabană. Un ceai tare, cu rom. Tinerii se adunau afară și am simțit o dorință atît de vie să plec cu ei încît am fumat două țigări, una după alta. Nu-mi închipuisem că-mi va fi atît de greu.

Nona mă observa.

— Dănuț, hai și noi cu ei.

— Nu, Nona, tu n-ai voie, n-ai să poți...

— Lasă, nu mor eu dintr-atîta. Hai!

Am urcat și noi cu ceilalți. Era un grup mare, care pe drum s-a împărțit în nenumărate plutoane, ca într-o cursă ciclistă. Curînd am rămas în urmă, pe urmă ne-am trezit singuri. Am simțit cum mîna soției mele se umezește și tremură. Mi s-a făcut rușine. Am strîns-o lîngă mine, am mîngîiat-o și am așezat-o pe o buturugă.

— Gata, dragă, stăm aici puțin și ne întoarcem. Am urcat destul, mi-ajunge...

— Nu-ți ajunge, a oftat ea.

— Ba da, scumpa mea, nu mai pot.

S-a făcut că mă crede și-am coborît. Ne-am plimbat puțin pe sub arbori, pe urmă prin oraș, iar Nona mă strîngea tare de braț și se lipea de mine ca în tinerețe.

Seara, la întoarcere, se străduia să fie veselă. Ne rătăcisem, în tren, de colegii mei și nimerisem într-un compartiment cu niște necunoscuți. Lîngă noi, la fereastră, s-au înghesuit trei tineri: doi băieți și o fată. Nu le vedeam bine fețele, căci compartimentul era luminat foarte puțin, doar de becul de pe culoar. Tinerii erau înalți și vînjoși, iar fata era subțirică și blondă.

— „...Papa" era în coadă, povestea unul din băieți, cel din stînga. Sufla cam greu, papașa, îl auzeam pînă la mine.

„Papa aș fi și eu dacă aș merge cu ei". Nu era prea plăcut de auzit.

— Și soră-sa, ce făcea? întrebă celălalt tînăr.

— Gîfîia și zicea mereu: „Nu mai pot, nu mai pot".

Blonda rîde tare, i se pare teribil de caraghios ca cineva să nu mai poată urca...

— Am suit vreo trei ore. De zece ori am vrut să-i trimit dracului pe amîndoi. Pe platou am dat de o ninsoare ca un vis alb..

„Ce-aș fi mers și eu cu ei".

Nu-mi termin bine gîndul și simt cum mă junghie genunchiul operat acum șapte ani.

— Vezi, dacă te-ai dus cu de-ăștia.. te-a apucat boala poeziei, Ducule, spune fata.

— Pe mine nu m-ar fi ținut ei în loc, intervine tînărul din dreapta, îi lăsam dracului și urcam singur.

Cred că ar fi plecat singur. Și cred că ar fi fost convins că face bine, că așa trebuie, dacă poate, să plece singur.

I-am căutat fața, cînd s-a întors în lumină. Era un tînăr ciufulit, nesupus, cu ochi arzători, iar fata era detașată acum de povestitor, de noi și de cei care se înghesuiau pe culoar, și-l iubea și erau amîndoi atît de frumoși, atît de plini de viață...

Nona mă observa și știam ce o frămîntă. Se gîndea că din cauza ei m-am rupt de lumea asta și că regret și, mai ales, că-mi lipsește. Suferea, ea n-ar putea face asta niciodată, micuța de ea...

...Știam că totdeauna a suferit pentru tot ce-am pierdut rămînînd lîngă ea, pentru toate renunțările mele. Și credeam că-mi va spune, din nou, să mă duc și eu cu ei, dacă vreau.

Dar cînd am coborît din tramvai, tîrziu, și ne-am îndreptat spre casă, a început să-mi vorbească despre inutilitatea eforturilor turiștilor, despre snobismul lor, lăudăroșenia, iluzia încercării, a evadării, a învingerii greutăților și a învingerii propriei inerții. Am înțeles că se apără, că simte ca o făptură mică și slabă nevoia de a avea pe cineva mai tare lîngă ea și că se teme și că are nevoie, acum, de un cuvînt bun. O iubeam tare, tare de tot și-mi era rușine. I-am spus cuvîntul pe care-l așteptă, am strîns-o în brațe și atunci și-a dat seama că am înțeles-o.

S-a strîns în mine și a început să plîngă. I-am șters ochii și am rîs încet, în tăcere.

— Prostii, am șoptit, copilării...

Am simțit-o cum se încordează.

— Prostii, am zis iar. Aleargă sinaele prin ei, mai tare ca în noi. Asta-i tot. De fapt nu vor să îngrașă pe nimeni. Dar n-au crescut ca noi, în război, cu mălai și zaharină. N-au colindat țara. în timpul secetei, după o coajă de pîine. N-au știut niciodată de frică. Au crescut mai liberi, mai tari. De ce să ne pară rău de asta? Doar pentru ei am făcut atîtea... noi, ăștia „bătrînii", „uzații"...

— Da, a șoptit Nona.. Dar ce familii o să iasă din ei? Nu vezi, nu iartă nimănui nici o slăbiciune! Nici n-o înțeleg. Măsoară totul după capacitatea toracică...

Am rîs tare, fiindcă am memorie bună și fiindcă mi-am amintit de-o frază mai veche de-a Nonei, care mi se gravase în minte.

— Îți aduci aminte, scumpo, în '946, cînd abia începusem să umblăm împreună și s-a întîmplat accidentul acela de tren cu prietenul nostru? Tocmai aflasem că i s-a amputat un picior și te-am întrebat ce ne-am face dacă unul din noi doi ar păți așa ceva. Iar tu mi-ai răspuns atunci, foarte firesc, că în mod normal infirmul trebuie să înțeleagă singur și să se dea doparte, să nu împiedice „fericirea" celuilalt. Pe urmă te-ai îngrozit singură de ce-ai spus și m-ai îmbrățișat tare și ai dormit cu mine pentru prima oară. noaptea, pe cîmp.

Nu, scumpo, n-ai grijă. Vor forma familii, vor învăța, vor crește copii...

Trebuie doar să le mai spunem din cînd în cînd cîte-o vorbă, pe care ne-au spus-o și alții nouă. Trebuie chiar să-i certăm uneori, dar nu ca să stingem scînteia din ei, ci ca s-o transformăm într-o flacără adevărată.

I-am șters din nou ochii, am sărutat-o și am dus-o în brațe acasă.

CUC DE ARGILĂ

Zi scurtată de lumină
Inima se face grea.
Cîtă noapte o să vină
Trăgînd lutul peste ea?

Somnul care mă va soarbe
Nu-l doream, și nu am vrut
Patul cîrtițelor oarbe
Să m-aștepte desfăcut.

Greul pămîntului, cîine,
Taci. La clipa aguridă
Ochiul inimii rămîne,
Nimenea n-o să-l închidă.
Am sculptat pentru durată
Frumuseți, ce nu se duc
Oase-ntoarse de-o lopată,
Cuc, argilă arsă, cuc.

Violeta ZAMFIRESCU

MEDGIDIA

Nalbă multicoloră cu mireasmă orientală
prinsă la cingătoarea Dobrogii,
pînă mai ieri îți străjuia sărăcia
sulița de piatră – geamia –
de sub semiluna căreia hogii
cu brațe uscătive îl invocau pe Allah
să binecuvînte și Medgidia.
Printre roiuri de muște verzi și tarabe de acadele,
viespi și alviță, mere-n băț, bragă și limonadă,
ce putea dumnezeul musulman să mai vadă?

A descrescut minaretul,
ce scurtă, subțiratică umbră,
de cînd blocuri multicolore
– nalbe de piatră cu miresme proaspete –
privesc în creștet semiluna,
și cu umbra lor o adumbră...
Pe valea Cara-su înfloresc, pitici, piersicii,
și podgoriile urcă pe treptele teraselor.
Fabrica de ciment își înalță furnalele roșii –
fesuri prelungi fluturînd ciucurii fumului –
și caravane de trenuri
cară munti de saci de ciment,
ciment din care îi turnăm țărmului Mării Negre:
coaste de aur, de fildeș, de-argint și de aur.
Dobrogea tînără își desface brațele pline
de nalbe și struguri, piersici și scoici de cristal
mviate-n violetul marin și violetul neonului.

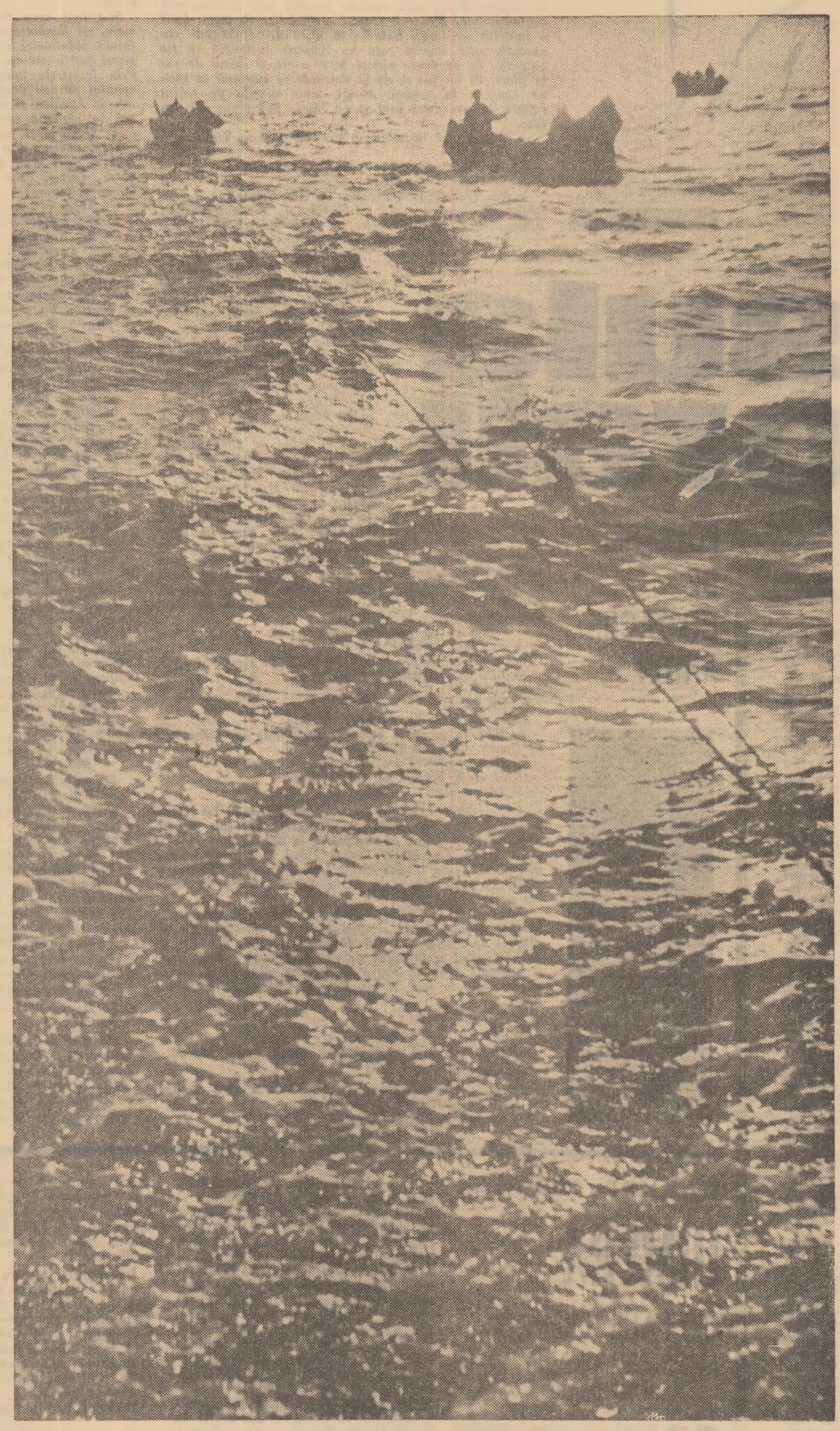

Fotografia: EDMUND HÖTER

La pescuit

Firele de ciment din armătura betonului
ascultă-n ghiocul mării melodia,
și, visătoare, își întorc privirile
spre fumul de-acasă, fumul cuptoarelor din Medgidia...

George DAN

POEZIE DE DRAGOSTE

Un golf în cer îți voi găsi,
Afund, cu tărmuri violete,
Unde bat ritmic galaxii
Si stau în ancoră comete.

Un golf în cer vei ști, curînd.
Cu plaja-n răsărit rotită,
Poate pe-un geamăn de Pămînt
Plecat pe-o altfel de orbită.

Pe somnul meu neîntîmplat
Te voi purta ca pe o punte,
Fără să știi c-ai navigat
In Univers, și pînă unde...

ULISSE

Legat sînt de catarg ca de-un străin,
Carne și lemn, așteaptă galeș zorii,
Sirenele de nicăieri nu vin
Si dorm pe vîsle lungi navigatorii.

Pe orizonturi de ocean închis
Nici amintirea vîntului nu bate,
Peisajul stă, ca-n pleoapa unui vis.
Pierdută, nava de singurătate.

Ilie CONSTANTIN

ALT RÎU...

Cerul filtrează lumina de sus
în sitele frunzișului moale –
contur desenînd, presupus,
altui timp înflorit peste vale.

Acolo departe-n pămînt
jocul de cer cînd decade.
zodii răstoarnă-n cascade...
Adîncimi fulgerînd,
cad apele în pămînt, cu supunere.
pînă se-ncing ca de jar,
pînă le simt ridicîndu-se iar
prin mine, spre Dunăre...

Mihai NEGULESCU

SOLSTIȚIU DE VARĂ

Așteptam cea mai lungă din zile,
cumplit, așteptam.
Vai! eminesciană, pe file
cum umbla luna clătindu-mi un ram.

Rupeam norii curgînd lîngă tîmple,
cu stînga. Adînc,
simțeam glasul vuind cum se umple
cald, cu ecouri de corn la oblînc.

Scădea noaptea, un doliu de fată
în vînt sfîșiat.
Cu bătaie de aur, curată,
inima mea exploda nencetat.

Zorii albi năluceau în durere
emoții, la geam.
Vai! eminesciană-n artere
cum pălea luna clătindu-mi un ram...

Horia ZILIERU

PRINOS MIȘCĂRII AMPLE...

Sînt clipe monotone ca zările pustii,
Ca bălțile stătute ce pasul ți-l sugrumă...

Prinos mișcării ample și vînturilor vii
Si slavă frăgezimii de floare și legumă!
Domnească-n veci izvorul și roua matinală!
Un imn înțelepciunii ce-n soarele de foc
Răstoarnă peste vadul de iască și de soc
O ciutură de vise și boare sideral ă
Din care să se-adape, ca să scurteze drumul,
Înfioratul cîntec, culoarea și parfumul.

Nicolae ȚAȚOMIR

Desen de ADRIAN MAFTEI

insula de corali

POVESTIRE DE COSTACHE ANTON

Hurmuz o reîntîlni pe Tana abia în preajma examenelor de sfîrşit de an. Intrase în Copou, atras de soare, de aer, de strălucirea cerului. Stătuse trei ceasuri închis în casă cu notiţele şi cursul de anatomie. În faţa ochilor nu vedea decît secţiuni din corpul omenesc mărite parcă de-o lupă, aşa cum apăreau în desene.

Tana stătea pe o bancă. În prima clipă n-a recunoscut-o. O văzuse o singură dată (atunci, în martie, la reuniune, unde venise c-un grup de elevi şi eleve), dar după ce s-au despărţit, i-au rămas în minte numai ochii: mari, verzi, oblici. Chipul slab, cu părul tuns băieţeşte, se topise parcă într-o ceaţă. A încercat toată noaptea să-i recompună trăsăturile fără să izbutească. A doua zi i-a aflat numărul de telefon, adresa, dar nu i-a telefonat şi nici nu s-a apropiat de strada pe care locuia. Vroia s-o întîlnească din întîmplare. Uneori cînd ieşea de la facultate i se părea că o zăreşte printre elevele care coborau pe strada Muzelor, dinspre liceul de fete Nr. 1. Îşi părăsea colegii şi alerga s-o ajungă. Fata pe care o urmărea purta acelaşi palton, părea să aibă şi acelaşi mers, dar nu era Tana.

Întîlnirea a fost mai simplă decît şi-o închipuise el. Tana îl văzuse şi zîmbea. El i-a recunoscut zîmbetul şi ochii abia cînd a ajuns aproape, la cîţiva paşi. N-a avut timp nici să se tulbure. Altădată se tulbura ori de cîte ori zărea o faţă care i se părea că seamănă cu Tana. Îşi simţea inima zvîcnind, respira parcă mai greu sau simţea că nu mai are aer. Acum o salutase, Tana îi răspunsese şi-i făcuse semn să se aşeze. În timp ce se aşeza, o privea mirat fără să se simtă însă tulburat. Tana îl privise cu ochii ei mari, cenuşii (acum nu mai erau verzi) şi spusese :

— Nu ne-am văzut de mult.

El încuviinţase.

— Da. De mult.

— Eu m-am uitat mereu pe stradă să te văd. Pe colegul dumitale l-am văzut de două ori.

— Pe Sandu?

— Aşa îl cheamă? Uitasem..

O privise în ochi. Ea nu se intimidase. Spusese ea şi cînd i-ar fi ghicit gîndurile.

— Numai numele lui l-am uitat.

El a rîs :

— Puteai să-l uiţi şi pe-al meu.

— Nu. Numai pe-al lui l-am uitat.

Repetase cuvintele fără să se tulbure şi fără să încerce să le dea un înţeles deosebit. Au început să vorbească despre ce-au făcut, ce filme au mai văzut, ce spectacole de teatru. Tanei nu-i plăceau piesele: nici clasice, nici contemporane. Zicea că teatrul artificializează viaţa. Intîi o falsifică scriitorul, fixînd-o în nişte tipare dinainte cunoscute, apoi actorul care nu reuşeşte niciodată să fie autentic. Ea se ducea numai la concerte şi destul de rar la filme. El nu fusese de la deschiderea stagiunii la nici un concert. În schimb văzuse toate piesele de teatru (unele de cîte două ori) şi nu lăsase să-i scape nici un film.

— Sîntem firi deosebite, spuse Tana şi se ridică.

— Pleci?

— Da. Am întîrziat la primele două ore....

— Vrei să te conduc?

— Nu. Trebuie să ajung repede. Am dirigenţie... Joc în echipa de volei a şcolii şi pe deasupra fac antrenament zilnic pentru 100 metri plat. O să trebuiască să alergi...

— O să alerg.

— Bine...

Tana şi-a scos pardesiul. A rămas în rochiţa neagră de şcoală. Era subţire şi înaltă. L-a privit peste umăr c-un zîmbet neîncrezător.

— Mai bine rămîi. Nu-i frumos să alergăm împreună. N-ai nici antrenament...

Hurmuz se pregătea să-i răspundă, dar cînd şi-a ridicat privirea, Tana nu mai era lîngă el. Ajunsese în stradă. Îi făcea semn cu mîna de după grilajul de fier. Seara, a vrut să-i telefoneze. A făcut numărul de două ori, dar nu era nimeni acasă. Auzea în receptor numai ţîrîitul rece şi indiferent al soneriei. A lăsat receptorul şi s-a uitat peste ziar. În seara aceea era concert! Şi-a pus repede costumul nou, l-a rugat pe fratele său să-i facă nodul la cravată şi a ieşit. În pauză s-au întîlnit. Tana purta o rochie albă de nailon cu jupon şi pantofi cu tocuri înalte. Lumina lustrelor scînteia în părul ei rebel, tuns băieţeşte. Cînd l-a văzut s-a îndreptat spre el bucuroasă.

— Ziceai că nu poţi suferi concertele.

— Am spus eu asta? Cînd?

Tana s-a dat un pas înapoi, l-a privit cu atenţie şi a rîs:

— Ai dreptate. Altcineva mi-a spus.

— Cine?

— Un băiat!

Tana l-a prins cu tandreţe de braţ:

— N-ai de ce să fii gelos. L-am întîlnit din întîmplare în Copou. Cred c-o făcea pe grozavul.

— Îmi promiţi că n-o să te mai întîlneşti cu el?

Ochii mari, cenuşii, ai Tanei rideau :

— Îţi promit.

A doua zi, aproape în fiecare pauză îi cerea lui Sandu o fişă şi ieşea în stradă, la tutungeria din colţ. Forma numărul ei şi stătea cu receptorul la ureche pînă cînd îi auzea vocea. În receptor vocea Tanei se schimba, părea mai plină. El nu spunea nimic. Lăsa receptorul în furcă şi ieşea din tutungerie mulţumit, de parcă ar fi vorbit cu ea cel puţin o jumătate de zi.

S-au întîlnit în Copou. Hurmuz şi-a luat două sandviciuri şi cum a ieşit de la seminarul de microbiologie s-a îndreptat spre Copou. Nu-şi dăduseră întîlnire, dar era sigur că numai acolo putea s-o găsească. Tana a venit după o jumătate de ceas. Purta un trening albastru de jerseu şi era roşie la faţă. A întrebat ca şi cînd îşi fixaseră o oră:

— Am întîrziat?

— Nu.

— Dacă n-aveam antrenament, veneam mai repede.

— N-ai întîrziat.

Tana s-a aşezat pe bancă, dar n-a rămas decît o clipă. A sărit în picioare şi l-a întrebat:

— Îţi place liliacul înflorit?

Hurmuz nu ştia dacă-i place sau nu. Ca să n-o supere a dat din cap că-i place. Ea l-a ghicit·

— Nu-ţi place. Dar nu-i nimic. O să-ţi arăt un loc unde creşte mult liliac şi sînt sigură că o să-ţi placă.

L-a luat de braţ şi au pornit-o în sus, spre marginea oraşului. Locul unde creştea liliac era la vreo trei kilometri de la capătul liniei de tramvai, într-o viroagă. Pe o întindere de cinci-şase sute de metri, deasupra frunzişului întunecat părea întinsă o pînză albă. Au coborît în viroagă. O cărare îngustă i-a dus pînă în capătul pădurii aceleia de liliac înflorit. Tana a rupt o creangă pe care stăteau unul lîngă altul vre-o patru ciucuri mari şi albi. I-a întins-o cu-o reverenţă exagerată. Hurmuz a luat-o, şi-a trecut degetele peste florile mici ca nişte steluţe albe şi parcă nu-i venea să creadă că-s adevărate. Tana i-a mai întins o creangă plină cu flori ,apoi cînd a văzut că nu se mai satură privindu-le,a întrebat cu necaz:

— Nu mă săruţi?

Hurmuz a crezut că glumeşte. A desprins de pe una din crengi o floare mică pe care i-a prins-o în păr. După asta a sărutat-o. Avea buzele reci şi le ţinea strînse. S-a desprins din braţele lui, i-a întors spatele şi l-a întrebat supărată:

— Aseară de ce nu m-ai sărutat?

— Aseară?!

— Da. Aseară după ce am ieşit de la teatru...

Veneau în viroagă aproape în fiecare zi, spre seară. Asfinţitul colora florile albe de liliac în roşu. Ei aşteptau clipa asta sus, pe mal. Atunci, pădurea de liliac părea o ciudată insulă de corali. Tana se ghemuia jos, prinzîndu-şi genunchii cu braţele şi întreba :

— Asta-i insula noastră?

— Da..

— Sîntem stăpînii unei insule de corali...

Intr-o zi insula de corali începu să se scufunde. Florile albe de liliac dispăreau; se uscau.

Se întîlneau în Copou sau la capătul liniei de tramvai şi veneau să vadă sfîrşitul. Tana se ghemuia jos, cu braţele peste genunchi. Spunea :

— Insula noastră de corali dispare.

Într-o după-amiază, Tana l-a invitat acasă la ea. Stătea pe Sărărie într-o vilă. Cînd au ajuns în faţa uşii, l-a prevenit zîmbind :

— Părinţii nu-s acasă. O să fim singuri.

După ce-au trecut printr-un hol întunecos cu mobilă veche, Tana a deschis uşa camerei din dreaptar

— Aici e regatul meu. Cred că o să te simţi bine. Intră.

Şi-a luat ceva din dulap şi a dispărut. Camera era mare, cît jumătate de hol. Şi-aici mobila (un dulap, două fotolii bidermaier şi-un divan) era veche, dar pereţii tapisaţi într-o mătase oranj, stabileau un anume echilibru. Prin ferestrele înalte intra multă lumină. Deasupra divanului atîrnau două tablouri: o glastră albastră cu liliac alb de Luchian şi o marină de Petraşcu. Mai jos, un desen în cărbune surprindea chipul unei fetiţe.

— Seamănă cu mine?

Tana apăruse într-un capot de culoarea zmeurei. Hurmuz îi privi gîtul alb, frumos, simţi o tulburare obscură şi se înroşi. Tana se apropie şi spuse fără să-i ia în seamă tulburarea:

— Aveam 12 ani. Mi l-a făcut tata. Seamănă, nu?

El şi-a aplecat ochii şi-a îngăimat încurcat:

— Da. Aşa cred. Nu ştiu cum arătai la 12 ani...

Tana a rîs nefiresc :

— Nici nu-i nevoie. Bine că ştii cum arăt acum. Iată-mă!

A început să se învîrtă. Capotul s-a desfăcut şi ea l-a lăsat aşa. Se învîrtea cu el desfăcut. Albeaţa corpului ei îl ameţise. Ea continua însă să se învîrtă în acelaşi loc. A prins-o să nu cadă. Ea s-a lăsat în braţele lui fără nici o împotrivire. A dus-o spre divan, i-a încheiat capotul şi a încremenit lîngă ea. Tana l-a prins de grumaz, l-a sărutat înfrigurată pe frunte, pe ochi, pe gură, după asta s-a prăvălit cu faţa în jos şi-a început să plîngă.

— De ce plîngi? Doar am fost cuminte.

În clipa aceea se simţea mîndru, şi bun şi mărinimos. A început s-o mîngîie pe păr, c-un gest ocrotitor şi tandru. Tana s-a oprit din plîns, dar a mai rămas multă vreme cu faţa în jos. Hurmuz s-a ridicat de pe divan şi s-a dus în faţa oglinzii. Era zburlit şi congestionat. Şi-a pieptănat părul, şi-a îndreptat cravata, haina. Tana a venit lîngă el. Şi-a rezemat obrazul de umărul lui şi a şoptit luptîndu-se iar cu lacrimile :

— Te rog să mă ierţi.

— De ce să te iert?

Ea a început să clipească des, ca să alunge lacrimile şi să zîmbească :

— Nu ştiu. Pentru c-am fost proastă şi-am plîns.

După întîmplarea asta, între ei se strecurase un simţămînt de jenă sau de răceală. Se întîlneau ca şi înainte în fiecare zi, dar Tana devenise mai reţinută. Nu mai rîdea, nu mai sărea într-un picior şi nici nu-i mai făcea semn cu mîna cînd îl vedea. Dacă întîrziau mai mult în Copou, ea se ridica prima de pe bancă şi spunea :

— Să mergem. S-a făcut tîrziu.

Odată, Hurmuz şi-a amintit de insula de corali :

— Oare cum o fi arătînd insula noastră acum, după ploi? Mergem la ea?

S-aştepta ca Tana să exclame bucuroasă :

— Mergem!...

Ea s-a uitat la ceas, apoi şi-a strîns paltonul la piept :

— E departe. Şi mi s-a făcut frig...

Ceva, o schimbare, se petrecuse şi-n el. Altădată era bucuros numai s-o vadă, să-i audă glasul, să-i simtă fierbinţeala degetelor subţiri şi fragile, moliciunea buzelor, să-i audă respiraţia, rîsul. Acum, vroia altceva. Se surprindea tot mai des gîndindu-se la sînii ei grei şi tari pe care-i atingea din greşală, dar şi mai des se gîndea la coapsele ei pe care le zărise atunci goale. Îi părea rău că nu-l mai invită la ea acasă şi tresărea ori de cîte ori o auzea spunînd :

— Să intrăm undeva la căldură.

Ca s-o facă să-l mai invite la ea, venise de cîteva ori, cu tot frigul, într-o scurtă subţire de doc. Tana văzuse că tremură şi-l întrebase :

— De ce te-ai îmbrăcat aşa de subţire? Ai îngheţat. Vino aici.

Îşi descheiase paltonul (avea un palton alb de blană) şi-l primise să se încălzească lîngă ea. Stătuseră aşa nemişcaţi cîteva minute, apoi ea îl împinsese uşor la o parte şi spusese cu necaz :

— Uf! Eşti ca un sloi. M-ai îngheţat şi pe mine. Intrăm mai bine la un film.

— Să intrăm...

Primise propunerea ei cu-o anume răceală şi se gîndea că dacă atunci ar fi fost mai îndrăzneţ (uita sentimentul de demnitate şi mărinimie din clipele acelea) acum n-ar mai fi stat să se gîndească unde să intre din cauza frigului. L-ar fi invitat la ea. Retrăia uneori scena de atunci, dar din alt unghi. Imediat îl cuprindea însă un fel de părere de rău şi-şi reproşa că se lasă inspirat de simţăminte atît de vulgare. Ca să se reabiliteze în ochii lui (şi ai ei bineînţeles) hotăra să se ducă imediat la telefon, să-i spună că vrea s-o vadă, să intre într-o florărie, să ia un buchet mare de liliac alb şi cînd va veni să i-l ofere cu-o plecăciune adîncă. Alteori înlocuia buchetul de liliac : venea cu trandafiri sau cu garoafe, se pleca la fel de adînc şi-i cerea mîna.

Tana îl întreba mirată :

— Ce-ai spus?

— Vreau să-mi fii soţie...

Ea începea să rîdă tare (aşa cum rîdea înainte de întîmplarea aceea) şi-l întreba din nou :

— Cum ai spus? Soţie? Tu nu vezi ce caraghios sună?

— Atunci, tovarăşă de viaţă!

— Sună şi mai caraghios!

— Nevastă!

— E un cuvînt oribil!

Se trezea zîmbind şi-şi zicea că Tana ar reacţiona în felul acesta dacă ar cere-o în căsătorie aşa dintr-o dată, pe stradă. Dar dacă ar merge cu ea pe insula de corali, atunci ea n-ar mai rîde. Numai că insula de corali era departe. Aveau s-o vadă abia peste patru-cinci luni. Trebuia să găsească alt loc. Îl găsi repede. Trecea pe lîngă Mitropolie şi auzi bătăile ceasului din turn. Nu mai fusese înăuntru poate de zece ani. Era ateu, dar asta n-avea nici-o importanţă. Bolţile înalte, pereţii zugrăviţi cu sfinţi, ferestrele care irizau lumina prin vitraliile lucrate cu artă, tăcerea adîncă, toate aveau să dea evenimentului gravitate şi profunzime. După-amiază, cum o văzu pe Tana îi spuse :

— Aş vrea să mergem într-o zi la Mitropolie.

Tana îi spuse veselă :

— Mergem cînd mă întorc de la Bucureşti. N-am mai fost înăuntru de astă-primăvară. Înainte mă duceam în fiecare duminică. Ascultam corul.

Hurmuz o întrebase :

— Pleci la Bucureşti? Nu mi-ai spus nimic.

— N-am ştiut nici eu, pînă azi. Plecăm peste două zile la campionatul pe ţară.

— Peste două zile? Şi cît stai?

— Depinde. Dacă nu sîntem eliminaţi pe parcurs, stăm două săptămîni.

— Ai să-mi scrii?

Ea l-a privit drept în ochi :

— Nu!

Apoi l-a strîmbat, l-a luat de braţ, şi-a potrivit paşii după ai lui şi i-a spus ca un fel de reproş :

— Cum poţi să-mi pui asemenea întrebări?

În ziua plecării s-au întîlnit, dar s-au despărţit repede. La gară nu putea s-o conducă. Pleca odată cu tot lotul. Totuşi el s-a dus şi la gară şi-a urmărit-o cum se urcă în vagon de departe. Erau vreo douăzeci de eleve şi elevi, profesori, părinţi, fraţi, rude mai apropiate sau mai îndepărtate. Printre elevi era şi asul săriturilor cu prăjina, Fidelio Brumărescu sau Vrumărescu, nu reţinuse exact. Tana i-l arătase de cîteva ori pe stradă. Lui nu-i plăcuse entuziasmul cu care-i vorbise despre săritura grozavă pe care o făcea acesta, dar nu se trădase prin nimic. Mai exact, nu entuziasmul Tanei îl supărase, ci mutra lui Fidelio, statura lui înaltă, mersul blazat de om care se ştie frumos şi admirat de toată lumea.

Tana apăruse la una din ferestre. S-a uitat peste capetele părinţilor, dar nu l-a zărit decît în clipa cînd trenul pornise. I-a făcut semn cu mîna, cum îi făcea de-atîtea ori cînd intra în Copou.

Hurmuz a ieşit de pe peron abătut. S-a îndreptat spre casă, dar în Piaţa Unirii a sărit în tramvaiul care urca spre Copou. S-a dat jos la capătul liniei şi a luat-o spre insula de corali. A făcut cîţiva bulgări de zăpadă, i-a aruncat, apoi, tot gîndindu-se la Tana, a început să-i facă chipul din zăpadă.

După două ceasuri a reuşit să dea bulgărului de zăpadă (îşi făcuse un bulgăre mai mare) ceva din înfăţişarea Tanei. A plecat acasă mulţumit.

Peste trei sau patru zile a venit din nou, s-a aşezat jos, dar a stat puţin. Cînd s-a ridicat s-a uitat spre chipul de zăpadă şi a rostit :

— Au trecut atîtea zile şi nu ne-a scris nici un rînd. În zilele următoare, înainte de a se aşeza jos, întreba :

— Crezi că ne-a uitat?

Stătea un ceas, două, trei, pînă cînd îl prindea bine frigul. Se ridica şi răspundea tot el :

— Ne-a uitat.

Spre mijlocul celei de a doua săptămîni a dat un telefon la centrul sportiv şcolar să se intereseze cînd se întoarce lotul de la Bucureşti. I s-a răspuns :

— Azi, la cinci!

A stat aproape toată ziua în gară, dar înainte cu-o jumătate de oră de sosirea trenului s-a urcat sus pe pasarela care trecea peste linii, cu speranţa vagă că, dacă Tana nu-l uitase, avea să-l vadă acolo, sus.

Trenul a venit ; pe peron au apărut iar părinţii, fraţii, rudele, părăria arhitectului Oreavu. Tana a coborît ajutată de asul săriturilor cu prăjina. S-a prins de gîtul tatălui ei, l-a sărutat, i l a prezentat pe Fidelio Brumărescu şi s-au îndreptat tustrei spre ieşire.

Hurmuz a rămas sus, pe pasarelă, pînă s-a golit tot peronul.

Seara a vrut să-i dea un telefon, dar în ultima clipă s-a răzgîndit. Trebuia să aibă răbdare. A doua zi o să vină la Copou şi tot o să se lămurească. Poate că Fidelio Brumărescu o ajutase să coboare numai întîmplător.

A doua zi a stat în Copou aproape cinci ceasuri dar Tana n-a venit. Seara s-a dus la teatru. N-a venit nici acolo. A treia zi, s-a urcat în tramvai să meargă iar în Copou. În faţa Universităţii a zărit-o pe Tana în treningul albastru de jerseu. Lîngă ea păşea Fidelio Brumărescu, într-un trening alb. Hurmuz a coborît la capătul liniei. Mai departe, pînă la insula de corali, a mers pe jos. S-a oprit în faţa chipului de zăpadă şi a rostit încet :

— M-ai mîntit. Şi tu şi ea!

A ridicat mîna şi-a început să-l lovească. Zăpada îngheţase şi chipul rece, cu reflexe albăstrii, părea de piatră.

Poşta Redacţiei

ION DURAC (Tîrgovişte). — Tot ce ne-aţi trimis (inutil repetat) de la ultimul nostru răspuns şi pînă azi, nu ne îngăduie să constatăm un progres deosebit, deşi unele semne bune nu lipsesc pe alocuri, în „Versetele sanctierului", în „Scrisoare de pe litoral" ori în „Reîntîlnire cu marea" (prea mult reportaj). De obicei, în spaţiul restrîns al „poştei" noastre, discutăm mai pe larg, mai insistent (şi mai aspru!) manuscrisele care merită acest lucru, autorii care, prin semnele certe ale talentului, ne dau voie să sperăm şi să pretindem mai mult de la ei. Acesta e şi cazul tov Valeriu Liţă.

IRA VARDARU (Loco). — Aceleaşi indicaţii promiţătoare sînt vizibile şi acum, mai ales în „Epistolă către îndepărtata iubită". Dar tematica dvs. rămîne încă prea desprinsă de realităţi, de timp, prea apropae de unele sugestii livreşti. Vă mulţumim pentru vorbele bune şi vă aşteptăm cu lucruri noi, din ce în ce mai împlinite.

I. Costache-Bota (Gheboaia), I. Gabroveanu (Loco), N. Scărişoreanu (Abrud), Mihai Deşelaru (Braşov), Aristică Băghină (T. Severin), Octavian Ulmeanu (Deva), Octavian Carpian (Loco) : nu sînt vizibile progrese deosebite.

V. VAL (Timişoara). — Tot ce ne-aţi trimis, de la ultimul nostru răspuns şi pînă azi, justifică toate bunele păreri anterioare dar nu şi speranţele noastre. Rămîn, firească, un element esenţialmente valoros frămîntarea şi căutările dvs., năzuinţa de a atinge, cum spuneţi, „marile probleme ale omului contemporan". Dar, această nobilă aspiraţie, problematica (interesantă, de altfel, îndrăzneaţă, inedită, a temelor şi motivelor din manuscrisele dvs.) nu-şi găseşte, din păcate o reflectare, o expresie pe măsura importanţei, pe măsura supremelementarei necesităţi de a fi transmisă, recepţionată, înţeleasă. E un regretabil paradox, că mesajele dvs. lirice, dificile, uneori aproape cripticе, sînt însoţite, în scrisoare, de mărturisiri pline de conştiinţă şi responsabilitate, de un înalt spirit civic şi umanist : „Dăruirea noastră ţelului suprem (n. r. comunismul) să fie totală şi utilă. De aceea, încerc să fiu atent la oament, din toate punctele de vedere, pentru că (...) doresc o poezie necesară, utilă şi nu lustru". Dar care e atunci criteriul acestei necesităţi şi utilităţi, cu care vă constituiţi dator faţă de oameni şi faţă de cauza lor? Cine vă dă măsura eficienţei mesajului dvs.? Cum aflaţi dacă acest mesaj ajunge la destinaţie şi dacă operează conform intenţiilor dvs. atît de înaripate şi nobile? E limpede că de unul singur, faţă-n faţă cu manuscrisele dvs., nu veţi obţine răspunsul cel bun la aceste întrebări. Trebuie să includeţi în hotărîrea dvs. de „a fi atent la oameni" şi soarta scrierilor dvs. Citiţi-le şi confruntaţi-le neîncetat printre cei cu care aveţi de-a face. Dacă nu veţi găsi pe nimeni care să le înţeleagă deplin şi să le accepte (firească, nu ne referim la snobi şi amatori de excentricităţi literare), rămîne să trageţi singur concluzia care se impune între „poezia necesară" şi „lustru". Aşteptăm în continuare.

I. HOROTAN (Gîrbou). — Lucruri interesante promiţătoare, dar, deocamdată, desprinse de timp şi spaţiu.

EMIL BALŢIANU (Craiova) — Versurile dvs. sînt manifestarea unor certe înzestrări lirice. Cele mai bune ni s-au părut „Bruinţă", „Cîntecul mişcării", „Versuri pentru lună", „Seară" etc. Manuscrisele sînt însă inegale, ca nivel, ca factură, ca orizont. Ele denotă, în schimb o sîrberе creatoare, căutarea unui drum personal, ceea ce e un lucru lăudabil. Pentru aflarea acestui drum, trebuie să evitaţi năvala intempestivă a elementelor de reportaj nud — ca în „Zile obişnuite", de pildă, unde ele rămîn insuficient transfigurate şi organizate pe o idee-ax, ori grandiloevenţele enumerative din „1964" (cuvîntul fastidios are alt sens!). În „Gîndind-noaptea" se văd şi alte primejdii : strofele 2 şi 3 coboară spre banalităţile sonore şi superficiale ale cronicii rimate („privighetori invită la chermeză" etc.) ca şi în „Vară", de altfel („simfonia vieţii triumfale"), şi, uneori, spre miniaturizări romanţioase care frizează dulcegăria. Recunoaştem însă, în cele mai bune pagini trimise, cum spuneam, vigoarea unui talent promiţător în stare să învingă toate aceste neajunsuri şi primejdii şi să ne ocazioneze în curînd cele mai bune surprize. Vă aşteptăm.

Berceteanu Gabriela (Lugoj), Neaţă Maria (Ploieşti), Alex. Călugăru (Loco), R. Morolanu (Stefeşti), Stere Maria (Loco), L. C cl. XI (Bacău), Carp Alexandru (Petroşani), Nistea Victor (Sibiu), Ionescu C. Lucian (Loco), Mihaela Octavian (Dej), Psaropol Doina (Eforie), Serban Elena (Măcin), Mihai Domocoş (Loco), Ion Biscarul (Paşştea), Damian Gheorghe (Truşeşti), Noveanu Constantin (Constanţa), Ştefan Iosif Stroia (Gătaia), Constantin State (Piteşti), Camelia Novac (Buziaş), Aurel Salle (Cluj), Ovidiu G. Cîmpineanu (Iaşi), Hristea Ilie (Roşiori), Lăncrănjan Rodica (Albaiulia), Ionescu Marius (Braşov), Baciu Gheorghe (Căciulaţi), Sandu Stoichiţă (Loco), Cucu Constantin (Adjud), Andone Maria (Oneşti), V. Sîrbu (Loco), Nicolae C. Maria (T. Severin), Mioara Ursu (Turda), Stroe Tudor (Loco), V. Dragomirescu (Dej), Rusu Augustin (Loco), George Irimescu -Roman (Iaşi), Georgescu Gabriel (Călăraşi), Romeo Cantemir (Ploieşti), Un consecvent cititor (Galaţi), Albu Tică (Doboşeşti) : sînt unele semne de poezie, dar şi naivităţile, stîngăciile şi nesiguranţele începătorului. Pregătiţi-vă pentru o ucenicie îndelungată. Studiaţi şi exersaţi cu seriozitate şi mai trimiteţi din cînd în cînd.

Oct. Brahă (Dorohoi), Minca Nicolae (Galaţi), P. Brătulea (Loco), Adrian Andrăşescu (Galaţi), Costache Alex. (Piteşti), Vlădescu Alexandru (Nucet), Nihat S. Osman (Constanţa), M. Dima (Brăila), Grăjdan Vasile (Truşeşti), Geo Tilea (Novaci), Petre Stănescu (Loco), V. Nanea (Dorohoi), Valeriu Popescu (Şeica Mare), Bindruşoiu Constantin (Reşiţa), Huţu Aurel (Gura Humorului), C. Mircea (Pragu), Ion Pachia (Tatomireşti), Creţu Eufr. (Buiş), Vlad Constantin (Loco), Ştefan Constantin (Fundulea), Jean M. Predealu (Ploieşti), Suviţeanu Dumitru (Roman), Ioan M. Balşanu (Craiova), Costin Pintea (T. Măgurele), Bratu Gheorghe (Reşiţa), Dicu Constantin (T. Severin), Timocel Mihai (Mediaş), Vanghele Popescu (Ploieşti), Dinu Apostolad (Loco), Victoria Alin (Giurgiu) : încercări rudimentare, stîngace, în care nu se pot zări, din păcate, însuşiri literare.

RED.

CARNET TEATRAL

HIMERA

de PAUL EVERAC

la „Teatrul pentru copii şi tineret"

„Himera" este „opera" sculpturală a unui tînăr cam dezorientat, atras de mirajul abstracţionismului, despre care vorbeşte ca Rică Venturiano şi pe care îl practică fără să fie, evident, „înţeles", în diverse materiale, inclusiv bronzul.

„Himera" este însă, în acelaşi timp, şi „opera" tovarăşului Brandea — şeful secţiei aprovizionare a unei întreprinderi. Acesta îşi închipuie că poate să-şi facă nestingherit matrapazlîcurile, teoretizîndu-şi, firească, şi el, „arta" de cocroc, şi ofţind întristat că subalternul său nu-l „înţelege". Întîlnirea celor doi eroi se produce graţie unui concurs de împrejurări menite să alimenteze situaţiile bufe ale comediei. „Tovarăşul" Brandea e pus în situaţia de a aduce la loc o importantă cantitate de bronz, dispărută din magazia întreprinderii şi, în eforturile sale disperate, la care îşi asociază subalternul, un tînăr cam gură-cască, deşi cinstit în esenţă, ajunge să achiziţioneze şi opera sculptorului. Se vede deci uşor natura încurcăturilor din care e compusă piesa lui Everac. Sculptorul e făcut să creadă că opera sa va fi instalată în incinta întreprinderii „al cărei muncitori îi înţeleg arta" etc., etc.

Pînă la urmă acesta constată că a crezut într-o Himeră „şi tristă şi goală", iar Brandea ajunge cam la aceleaşi concluzii, cu deosebirea că el mai trebuie să răspundă şi unei anchete judiciare. Nu cred că mai e nevoie să subliniez intenţiile educative ale autorului, ele sînt uşor de bănuit — se exprimă foarte didactic de altfel — şi, fără să fie cîtuşi de puţin nerealiste şi nesalutare, ba dimpotrivă, apar totuşi de o comică banalitate.

Aici stă şi viciul de bază al comediei lui Everac, pe care nu l-am prea recunoscut în piesa de la Tineret decît în organizarea — iscusită în general — a situaţiilor pentru obţinerea maximului de efect ilariant. Replicile au facilitatea textelor satirice publicate de obicei în „Urzica", bune de citit în tren, dar greu de suportat într-un spectacol de teatru. (Şi aici sînt într-o totul de acord cu Radu Popescu că toată povestea se ţine pe picioare datorită interpretării şi regiei). Abundă expresiile şmecherеşti, poantele cam... groase, într-un limbaj şi aşa destul de precar literar. Evident, se rîde, şi nu e de mirare, dar rămîne şi întrebarea : ce declanşează în ultimă instanţă rîsul spectatorilor? Iar răspunsul la această întrebare e prea puţin favorabil autorului. Înţelegem foarte bine dorinţa sa de-a aborda genul comic, dar, după cum se ştie, dacă pentru spectator o comedie bună e şi un prilej de relaxare, pentru autor dimpotrivă, cere o foarte severă încordare. În sfîrşit, „Himera" nu e, evident, cea mai uşoară dintre comediile mai recente, dar oricum lui Everac i se poate cere mai mult chiar şi pentru un spectacol estival de grădină.

Un regizor ingenios, cu fantezie bună şi fină, a subliniat intenţiile autorului într-o compoziţie foarte alertă — deşi al doilea act, prin forţa împrejurărilor (aşa e textul), pare nesfîrşit de lung, în ansamblul spectacolului — susţinut de cîţiva interpreţi excelenţi.

În primul rînd e vorba de H. Nicolaide, cu umorul şi verva lui binecunoscute, care se cheltuie efectiv şi cu pasiune în acest spectacol şi care merită din plin aplauzele spectatorilor. Încercatul comic face să trăiască pe scenă tipul clasic al escrocului în aparenţă simpatic, în stare să se descurce graţie unei prodigioase fantezii care îl „salvează" în ultima clipă. Ceea ce Nicolaide izbuteşte să reliefeze foarte bine e permanenta panică, disimulată, a individului în conflict cu legea, dar cu destul tupeu ca să-şi mascheze comportarea printr-o „principialitate" afişată foarte la vedere.

Apoi e vorba de Magda Popovici, admirabilă în compoziţia ei : o „domnişoară" în căutare de un „post mai bun", pasionată de artă şi de „lumea artiştilor", gîsculiţă în toată puterea cuvîntului. Actriţa şi-a construit cu migală „tipul" şi-l joacă cu un foarte copios umor.

În sfîrşit, I. Moraru, în rolul sculptorului, portretizează foarte bine un găgăuţă cu pretenţii şi ifose. N. Tomazoglu un funcţionar „cumsecade", dar vigilent şi M. Pomaje subalternul fără experienţă al lui Brandea, fac eforturi mai mult decît meritoase, firеşte, pentru susţinerea unei lucrări dramatice fragile.

Ingenios decorul, aerat şi luminos.

Dinu SĂRARU

CARNET CINEMATOGRAFIC

FELLINI

I s-a spus „îl poetа". Şi aricît s-ar refuza caracterizările, „etichetele nu trebuiesc lipite decît pe geamantane — a afirmat el cîndva — fiindcă în artă nu înseamnă nimic", este într-adevăr poet, probabil unul din cei mai autentici, pe care-i cunoaştem. Pentru Fellini filmul este un act de legătură cu viaţa, un sens, un legămînt, o dăruire. O aceeaşi idee străbate toate operele sale: „Ideea dragostei faţă de aproape. Mă străduiesc să povestesc despre o lume lipsită de dragoste, această temă este prezentă în toate filmele mele, mai ales în cele în care apare Giulietta, o fiinţă neînsemnată care vrea să dăruiască dragostea şi care trăieşte pentru dragoste. ... Cel mai mare rău pentru noi oamenii moderni este singurătatea înrădăcinată adînc în însăşi obîrşia fiinţei noastre".

Filmul nu-l dezvăluie din primul moment pe Fellini. El nu-şi îngăduie nici un „truc" cu aparatul, nici o virtuozitate formală, rezistă tentaţiei de a considera „camera" de filmare ca pe un instrument capabil de cele mai neobişnuite acrobaţii şi-l foloseşte doar ca pe un ochi gigantic, care priveşte realitatea pentru noi. Pe parcurs însă, începem să deosebim şi să descifrăm cel de-al doilea plan, planul spiritual, distingem temele care vor circula de la un film la altul, motivele sale preferate care apar şi dispar, ciclul simbolurilor felliniene. În această privinţă — La strada este, evident, cel mai reprezentativ. Tema „drumului" constituie aci axa filmului. Simbolul îi permite lui Fellini să urmărească cu tristeţe lipsa de stabilitate a unor destine omeneşti. Drumurile fără sfîrşit ale Cabiriei, odiseea meschină a „escrocilor", trepidaţia sterilă, vană, cu care gîrbesc în neştire eroii din La Dolce vita imprimă vieţii pe care toţi aceştia o trăiesc inutil, caracterul iluzoriu al unui vis somnoros, terifiant. Personajele ne apar asemeni unor plante de apă, a căror rădăcină a fost ruptă, purtate în neştire de valuri şi murind încet departe izvorul lor de viaţă a fost distrus. Imaginea simbolică a „drumului" se valorifică şi mai bine datorită motivului mării cu care apare întotdeauna împreună. Drama omenească se consumă larvar în prezenţa maiestuoasă a apei. Zampano plînge pe Gelsomina pe malul mării. Bruta de pînă atunci îşi descoperă sufletul în mijlocul naturii, privind stelele şi plînsul lui se topeşte în cîntecul infinit al valurilor. La dolce vita se termină de asemenea pe malul mării : Marcello, înconjurat de cortegiul paiaţelor cu care a petrecut noaptea este strigat de tînăra fată din Umbria cu chipul îngerilor din catedrale. Strigătul ei poate însemna salvarea, căci fata are lumina interioară şi proaspătă a unei făpturi de pe alt tărîm. Dar Marcello nu-i înţelege cuvintele, vocea mării se interpune între el şi eroul condamnat se întoarce în lumea lui artificială de care nu se poate despărţi. În I Vitelloni regăsim marea infinită şi implacabilă din timpul iernii. Tinerii pierdevară sufocaţi în universul mărunt şi decolorat al provinciei în care trăiesc ar dori să plece, marea reprezintă pentru ei libertatea. Dar nu mai au suficientă forţă ca să se avînte. Marea în simbolistica felliniană a devenit un martor tăcut şi copleşitor care asistă la agonia făpturii umane, incapabilă de a mai găsi drumul spre realitatea simplă a vieţii.

*În toate filmele regizorului italian găsim de asemeni prezent şi motivul măştii şi travestiului. Gelsomina, circul, pantomima, cîntăreţii ambulanţi din La strada exprimă esenţa creatoare a artei şi-i dă posibilitate lui Fellini să sintetizeze o experienţă omenească. Există însă şi celălalt motiv al măştii, în stare să exprime latura acuzatoare a filozofiei lui. Cortegiile funambuleşti, lumea de fard şi de paiaţe care apar în Şeicul alb, în I Vitelloni, în La Dolce

INDECISUL ANOTIMP

Trupurile noastre – anotimpul
cu sfială-l primesc.
Incă îți scriu pe iarnă
și iscălesc.

Incă pe vînt, încă pe frunza
ochilor, încă
n-am flori desenate
pe piept și pe tîmplă.

Aștept, prin molizi, să cheme
decisiv, cineva.
Tulbură-mă ca pe o apă
surdă și grea.

Platon PARDAU

ESEU LIRIC

Vreau să-i vorbesc omului despre suflet,
Vreau să-i vorbesc omului despre materie,
Vreau să cobor cu el în intimitatea
Dialectică a acestor prefaceri.

Dragostea mea nu știu dacă se mai poate
Numi tot cîntec de primăvară.
In afară de muncă,
In afară de om,
Poezia nu mai poate dăinui ca un vis.
Trebuie recunoscut că speciile de grîu și porumb
Dețin aceeași însemnătate științifică,
Dețin aceeași însemnătate pe care o au
Navele cosmice în zbor către astre.

Din materia minerală mi-au înflorit
Ochii și toate luminile lor.
Din materia minerală au încolțit
Mugurii sînilor și genunchii iubitei mele.
Din materia minerală au înflorit
Strugurii albi ai surîsului diafan
Care mi-au captat sufletul
In colivia plină de soare a acestui poem.

Cercetătorii mei vor rămîne aprofundați
In căutarea marelui necunoscut.
Ei vor studia mai departe cancerul plantelor
Și orbitele cosmice ale astrelor.
In roua interioară a cîntecului
Își vor înmuia sufletul
Și vor studia diagnoza foliară
Lîngă migdalele coapte
De pe buzele dragostei,
In care stă adînc înrădăcinat
Cîntecul și viața fără de moarte.

Ion Sofia MANOLESCU

INGINERUL DA VINCI

Ai auzit, Leonardo?
Schițele tale utopice
au devenit mașini,
fanteziile tale tehnice
din Quinquecento
au fost sculptate-n metalul
secolului XX
cu respectarea-ntocmai
a planurilor tale.
Ai auzit, Leonardo ?
Expoziția geme de lume
căci toată omenirea din cinci veacuri
pe-acolo se perindă, zi și noapte,
iar prețul biletului de intrare
plătit de noi, contemporanii tăi,
nu este mai mare decît
un surîs inefabil
ce seamănă cu-al tău
si-al Mona Lisei.

Ștefan IUREȘ

MUȘUROIUL DE FURNICI

Zeu la piciorul cetății
trimit în zăvoarele porților
o adiere, să le-ndepărteze.
Străjerul cățărat pe metereze
vestește cu semne suprema primejdie.

Umbra mea a căzut peste cetate
grea ca o piatră neagră,
ca un meteor supt în baltă.
Așa cred. N-am auzit.
Mi-e urechea prea-naltă.

Călări, războinicii-au țîșnit din scuturi,
se-ndeasă în rînd de bătaie.
Hohot, m-aș arunca printre pilcuri,
aș trece din văpaie-n văpaie.

Nu fugiți! Aidoma tuturor zeilor
mi-e spada numai o sclipire de pară
Nu intru. Rătăcesc pe afară.
Din soare mă dau în lături,
să se întoarcă în cuib
mamele cu copiii în brațe.

Nemișcat privesc și senin
văile de popoare pornite la muncă.
Ară furnicile printre firele ierbii,
din bolovan în bolovan se aruncă.

Aș vrea să văd cuptoarele lor,
fîntînile, groapa cu sare.
Și nu pot. La puterile mele
mi-e ochiul prea mare.

La piciorul cetății stau,
uriaș ca un om ce sînt.
Soarele mi-a tras umbră-nainte
pe toată valea, pe toată țara.
Știu. Aici și acuma
se termină vara.

Barbu CIOCULESCU

TRECEREA ADOLESCENTELOR

E un sfîrșit hotărîtor, de vîrstă.
Foșnirea verzilor mantale s-a oprit.
E o dezvăluire de-adîncuri, o plecare...
Și trupul se-ncordează, copleșit.

Genunchii încă-s nemișcați. Sub piele
rotula tremură, ghicită, ca o lună...
Articulațiile–așteaptă, luminoase.
Indepărtat, la miezănoapte tună.

Sînt două blocuri de lumină despărțite
de-un gol imens, de-o așteptare grea.
Să treceți trebuie! Și-ntîia oară
vă îndoiți dac-ați putea zbura.

Deasupra unui gol, încremenite,
cu părul de-un fior ascuns mișcat,
v-ați aplecat privind cum se-ntrupează
un pod ciudat.

Se-ntind mîini tari, de altele se prind,
cu vine verzi, mîini arse de metale.
Și podul se-ncordează-nfiorat
cînd îl ating tălpile voastre goale.

Spre marile-ntîmplări ce-abia vor fi
străbateți – schimbătoare constelații –
fraternul pod de brațe omenești,
frumosul, nemișcatul pod de brațe...

Florin MUGUR

DOR

Simt o durere de cîntece.
Din ceruri dezvelindu-se culori și sunete
au mersul meu
pînă la cele mai mărunte.
Doar mîinile spre tine le ridic
în gesturi adînci ca un zeu.
Așa în lucruri mă cobori
pe ierbi lăsîndu-mi fruntea.
Pădurea mă acoperă de ramuri
care prin vis adie
sub apăsarea unei păsări
sau a brațului tău
copilărie.

Miron CHIROPOL

RECITIND „UN OM ÎNTRE OAMENI"

(Urmare din pagina 1)

ductibilă la „Intr-o după amiază de august", episodul central — m-am trezit cu delicata atenție bibliofilică a unui exemplar special, mutilat de prolog și epiloguri, anume pentru a-mi fi oferit după gust, cu cîteva amicale cuvinte.

Acordîndu-i romancierului un credit nelimitat, am ținut să fiu printre intîii cititori ai romanului Un om între oameni, al cărui prim volum poartă data 1953. Nu exagerez spunînd că am devorat cartea de aproape 700 de pagini, citind-o o dată pe nerăsuflate și a doua oară cu creionul în mînă. Era în ianuarie 1954, cu puțin înainte de căderea acelor uriașe troiene peste București și o mare parte din țară. Am o amintire precisă, despre răspunsul pe care mi l-a dat Camil, cînd, după proaspăta impresie, i-am obiectat că figura lui Bălcescu, deși biograficește foarte studiată, seamănă prea mult, prin febră interioară și ardere continuă, cu autorul său. Forțînd puțin nota, am încheiat peremptoriu: „Nu este Bălcescu, ești dumneata, Camil!" M-am așteptat să-l văd reacționînd energic și apărîndu-și eroul, urmărit desigur de către creator în individualitatea sa proprie și ireductibilă. Spre surprinderea mea, Camil a ridicat din umeri, a deschis brațele și a răspuns dezarmat: „Ce puteam face?" In fond nu i-a împrumutat, fără să-și dea seama, decît o anumită serie de reacțiuni temperamentale proprii, dar numai după ce-i intuise marea dragoste de popor, firea ireductibilă de revoluționar și dezinteresarea absolută, cu jertfa vieții. N. Bălcescu îi seamănă lui Camil prin specificul temperamentului nervos, dar redevine el însuși, prin procesul de creație simpatetică, de „Einfühlung", datorită căreia a și studiat atît de adînc epoca, oamenii și evenimentele de la 1848, ba chiar și mișcarea lui Tudor, cu care preludează Un om între oameni. Lucrare de vastă documentare și de pătrunzătoare reconstituire a momentului istoric, romanul este poate capodopera lui Camil Petrescu și una dintre culmile literaturii noastre epice. Prin bogăția informației, autorul se situează în tradiția lui N. Filimon, care în calitatea sa de funcționar la Arhivele Statului n-a lăsat nimic necercetat din perioada lui Caragea, genial intuită și de către Caragiale (Kir Ianulea). Și autorului Ciocoilor vechi și noi îi plăcea să integreze textului, măcar în notă, acte oficiale din timpul Eteriei, ca o dovadă de autenticitate. La distanță de 90 de ani, amîndoi scriitorii au realizat, prin muncă titanică, o operă autentică, gîlgîitoare de viață și de adevăr, a cărei erudiție nu-i dăunează în nici un fel. Cerebral prin structură, Camil Petrescu nu era un romancier livresc, deoarece își organiza cunoștințele în direcția intuiției sale de viață și ca dramaturg, știa să împrumute fiecărui personaj vorbirea condiției lui. Deși momentele dramatice sînt foarte frecvente, melodramatismul de care n-a știut să se ferească Filimon, nu se strecoară nicăieri în marele roman patruzecișoptist. Construcția acestuia este contrapunctică, adică făcută din scurte secvențe alternative, care filmează rînd pe rînd în același capitol, uneori, activitatea lui Bălcescu, evenimentele dintr-un număr de sate argeșene și teleormănene, Capitala, precum și alte localități prin care se poartă pașii revoluționarilor. Regăsim aceleași personaje la diferite vîrste, timp de aproape treizeci de ani și o generație nouă crescută în interval, aproape în același cadru. O intensă poezie a peisajului contrastează puternic cu mizeria țărănimii, sub regimul boierescului, al clăcii și al rușfeturilor, la curtea postelnicului Medelioglu, care pune să fie crunt bătut în fața sa un țăran, pentru nemaipomenita îndrăzneală de a-i fi cerut să-l orienteze, întru executarea unei porunci. Portretistul epic se afirmă la Camil Petrescu în primul rînd. Fapta postelnicului este odioasă, dar figura lui stranie de cărturar, iubitor de poezie romantică, rămîne neuitată. Țăranii se conturează și ei în trăsături energice, de cărbune, la început supuși, îndurători, sfioși, apoi, după pieirea lui Tudor, mereu mai aprigi, mai hotărîți, mai demni. Ibovnicele și soțiile lor iubesc cu exclusivitate, ca marile victime istorice ale pasiunilor. Nica (Sultănica), întîi iubita lui Miai, apoi măritată cu altul și iarăși întoarsă la cel dintîi, codană de treisprezece ani la primele pagini, este roasă de cancer la patruzeci, către sfîrșitul romanului, cînd biruie și în ea sentimentul patriotic, dînd foc hanului în care se afla, ca să ardă o dată cu ea și un detașament turcesc, adăpostit în aceeași clădire. Alături de această „șerpoaică neagră", iat-o și pe Stanca lui Chibuc, cea mai săracă fată din sat, dar care cînta frumos, viitoarea soție a lui Toma, eroul principal al epopeii rurale născocite de romancier, pe fugitiva uriențe, cîntăreață din caval, dar fără nume, ca o stranie apariție, pe Petruța, voinica șașie, ajunsă cumnata Șultanei, pe bălana Safta a lui Firică, zdravănă și nerușinată ca o vădană, pe Rița „limba satului", pe Maria lui Minjoc, văduvă înainte de douăzeci de ani, care cîntă șfîșietor doina. Cu toatele iau parte la „nunta de la han", în cursul căreia Sultana îi fură Petruții soțul, ucis apoi de frații femeii înșelate, ca ea să-i păstreze veșnic amintirea lui Miai, deși trece cu indiferență prin brațele flăcăilor din tot ținutul, fără a strica însă casa nimănui, respingînd pe amatorii insurați. Acesta este tonusul suferințelor iubirii, înaintea marilor pătimiri ale muncii forțate, sub semnul gîrbaciului vechilului și al altor cazne, ca falanga și butucul. Reluînd firul amintirilor, nu aș putea uita lumina pe care am surprins-o în micii ochi albaștri jucăuși ai lui Camil, cînd i-am spus că îmi plac nespus toate figurile lui feminine, de la ibovnicele sătești și nimfele tîrgovețe anonime dinspre scocul morii Ghiculeștilor care le concurează pe acelea de pe podul Radu-Vodă, din acuarela lui Prezziosi, și pînă la Frusinica Băl-Ceaurescu, frumoasa elevă a lui Aristia, în taină îndrăgostită de Bălcescu (care o respinge, pentru că n-are timp de pierdut cu femeile, știind că în puținii ani rămași, pînă a-și scuipa plămînii, trebuie să-și desăvîrșească opera de istoric și misiunea de revoluționar). Intr-adevăr, Camil Petrescu era un foarte talentat portretist al feminității de orice vîrstă și condiție, de la adolescentele prenubile pînă la femeile trecute, ca marea boieroaică Calliopi Ghica, norocos poreclită „logovipera" pentru limba ei bifurcată, de maestră a birfelii. Cînd literatura nu acoperă cu metafore de preț, dar nedefinitorii psihologicește, trăsăturile reale, ca atunci cînd e vorba de eroica Ana Ipătescu, „femeia cu ochii mari, obosiți de obicei, care este în stare să se aprindă într-o clipă, ca aburii explozivi" (mai departe însă ca are „ceva dintr-o dalie mare, grea, fumurie") puterea de sugestie portretistică impune, fie că modelele sînt luate dintr-un imaginar Zăvoi al Dihorului, fie că se potrivesc marilor aglomerări citadine, ca femeile și fetele tabacilor, Licsandra și Ilinca, cea dintîi, surprinsă în „goliciunea ei copleșitoare", inspirînd lui Ștefan Golescu reminiscențe rubensiene.

O altă bucurie i-am făcut lui Camil, întrebîndu-l despre istoricitatea grevei tabacilor. Aceștia au dat o bună mînă de ajutor revoluționarilor, chiar dacă n-a fost nevoie să se pună în grevă. La răspunsul lui Camil, că episodul era fictiv, am făcut întîi observația că este unul dintre cele mai puternice din roman, iar apoi că, dimpreună cu altul, de aceeași natură, rezistența sătenilor la intrarea lui Fuad în București confirmă, tocmai prin forța de invenție epică, marele lui talent de romancier. Prin alte cuvinte, romancierul istoric, pe de o parte este înlesnit de sursele documentare, dar și pe de alta, este frînat de adevărul istoric, în timp ce libertatea imaginației, în episoadele născocite, este adevărata piatră de încercare a geniului creator.

Subtil analist al frămîntărilor morale prin care a trecut N. Bălcescu, mai ales în timpul revoluției, cînd a întîmpinat vii rezistențe de la colegii moderați din guvern, Camil Petrescu a știut să îmbogățească substanța dramaticelor luni ale mișcării, prin măiestrite episoade de mase, la țară și la oraș. O altă dovadă a caracterului nelivresc al scriitorului epic este ingeniozitatea în născocirea unor serii de amănunte, ca în istorisirea aduceril, sub nasul turcilor, a unor butoaie de cartușe, necesare căuzașilor. Istoria paznicului turc, pînă la urmă cruțat și răsplătit, își găsește poanta cînd cel interesat să pară a nu fi fost de conivență, cere să i se tragă un glonț prin carnea moale a brațului și să-i mărească bacșișul, ca să-și poată corupe șeful direct! Acesta este un exemplu dintr-o sută ce s-ar putea cita, pentru ilustrarea resurselor inventive ale lui Camil Petrescu, ca să dea densitate epică fiecărei pagini.

Camil era foarte simțitor la dovezile de lectură atentă pe care i le furnizau observațiile mele de amănunt și la elogiile oarecum inedite pe care i le aduceam; nu avea nici un temei să-mi pună la îndoială sinceritatea, mai ales că nu-i ascundeam iritația față de unele ticuri scriitoricești ale lui, ca frecvența epitetelor năuc, uluit, înfiorat, cutremurat, care-i trădau reacțiunile de mare nervos, transmise prin simpatie și eroilor săi.

Am recitit cele două volume antume, înainte de a scrie aceste rînduri și am ținut să citesc și ultima parte, postumă, constituind aproape o treime a întregei opere. Cu toată lipsa finisării, sfîrșitul cărții, — care-l duce pe Bălcescu pînă la plecarea în Franța, în octombrie 1849, după eșuarea misiunii lui pe lîngă Kossuth și Avram Iancu, — întreține mereu treaz interesul cititorului. Ultimele capitole sînt și cele mai pasionante: emoția găsirii acelui prunc pe care-l credea copilul său, la Budapesta și în trăsăturile cărula se caută febril, ca să afle la urmă că este copilul unei îngrijitoare, precum și peripețiile întîlnirii cu Iancu, care-l preschimbă în ciubăr moț, ca să-i înlesnească expediția. Am rămas uimit cît de bine cunoștea Camil poporul, pe muncitorul de la țară și de la oraș. Rareori se resimte limbajul popular de vorbirea de astăzi (astfel, nu se spunea în trecut femeilor din popor, „măi tu, muiere", sau „mă, cutare" ci pur și simplu: fă sau fa interjecție azi decăzută, ca vulgară!) In buna tradiție realistă, autorul face portretul fizic și vestimentar al mai fiecărui nou personaj. Bănățenii vorbesc în dialect, un dascăl ardelean, Coriolan Devilan grăiește ca Marius Chicoș Rostogan. Neologismele, în vorbire, respectă forma din epocă (vapoare pentru vapor cu aburi, legioană pentru legiune, volintir pentru voluntar, etc.) Puține sînt inadvertențele, ca aceea cînd colonelul Magheru, făcînd cunoștință cu Barbu Bălcescu în 1848, întreabă, ca un urmaș cu perspectivă istorică: „Bălcescu? Rudă cumva cu acel mare bărbat Nicolae Bălcescu?"

Desprind din cartea a VIII-a cîteva splendide rînduri descriptive, relative la călătoria lui N. Bălcescu spre Constantinopol, înainte de venirea lui Soleiman-Pașa:

„Bălcescu sta ore întregi nemișcat într-un scaun lung cu o pernă sub căpătîi... Chiar huruiala vasului îl calma. Niciodată nu s-a odihnit atît de bine... Seara, împreună cu alți călători, îndeosebi o femeie tînără, într-o rochie largă, verzuie, încheiată sub sîn, cu capelină, în jurul căreia sînt în fiecare clipă doi-trei călători romantici, așteaptă răsăritul lunii, care se vestește la orizont, printr-o ceață viorie, din ce în ce mai împurpurată și apoi dintr-odată apare ca împins scurt de jos, globul uriaș, ca de sticlă moale, roșie. Își tremură puțin conturul, acum parcă de rubin lichid, dar în scurtă vreme capătă tărie și o strălucire galbenă, obicinuită... Dîra de lumină de pe valuri, de lîngă piroscaf, la orizont e sticloasă și întreruptă, ca o poleică pe valuri. Orizontul devine, în jurul celor de la proră, un cerc negru, noaptea e tot întunecată, deși luna e plină, iar cerul e umed și spuzit de stele care ard vii, ca de argint. E august, luna Perseidelor, și necontenit cîte o stea, cite două... lasă diră în văzduh, ca să cadă întins în gol, ca niște păsări rănite".

Numai un mare artist al cuvîntului putea zugrăvi un asemenea tablou, trăit de autor într-o proprie călătorie spre Constantinopol, cu 25 de ani în urmă. Romancierul era dublat de un pictor, în ciuda campaniilor lui calofobe, cînd recomanda scrisul direct, spontan, neșlefuit. Un om între oameni este una dintre cărțile cele mai importante ale literaturii noastre de după Eliberare, un mare act civic și un fragment impresionant de epopee a poporului nostru, în lupta lui pentru libertate.

Șerban CIOCULESCU

ORIZONTUL LITERATURII NOASTRE

(Urmare din pagina 1)

contestabilă autenticitatea reprezentării mediului specific muntoresc). Recunoașterea acestora condiționează din interior unele din aspectele originalității de care vorbeam. Intrebarea care se pune odată ce confirmarea caracterului de noutate a literaturii ce s-a produs este următoarea: eare din aceste note diferențiale revelează și o substanțială încărcătură lăuntrică și s-au convertit în valori estetice pe măsură și care nu? Cît de adînc este sondajul? Care sînt direcțiile vădit fertile? Va trebui atunci să constatăm că sînt destule acele aspecte originale care s-au convertit și în valori indiscutabile, că adesea s-a mers foarte departe și în adîncime și că s-au atins niveluri apreciabile. Dar că acestea sînt susceptibile de a fi întrecute și că există zone indiscutabil rodnice ale realității, asupra cărora literatura nu s-a exercitat cu destulă forță percutantă și nu le-a explorat pînă în prezent așa încît ele să-și reveleze întregul potențial. Este o problemă de orizont al literaturii, una de adîncime și de perspectivă. Faptul că această problemă există, confirmă în fond vitalitatea unei literaturi și arată cît de bogate sînt rezervele ei de valorificare, sursele ei vii, deschizătoare de perspective neîntrerupte. Este de domeniul celei mai stricte evidențe că o literatură își pierde energia, patosul afirmării cînd realitatea nu-l mai inspiră pe scriitor, și el are impresia că totul „a fost spus" și nimic nu mai pare nou sub soare, cînd viața îi pare a fi intrat în forme automatice, forme de repetiție, sugerînd stagnarea, universul închis, din ce în ce mai strînt, învîrtirea pe loc, în gol, sterilă și epuizantă. Atunci, chiar și talentele mari se resimt pe o anumită latură de această lipsă de pulsație, de această incapacitate de înnoire a existenței însăși reduse pentru ele la un tipar sec și la o gesticulație expurgată de viață — se sufocă și se condamnă la epigonism. Perspectivele unei epoci literare sînt în funcție de ineditul lumii înconjurătoare, de rezervele existente în interiorul vieții sociale în stare să ofere scriitorului veritabil un infinit cîmp de observație și afirmare. Sînt acele epoci în care scriitorul respiră din plin, simte în arterele nesclerozate ale lumii sale circulația vie a sîngelui înnoit. Și aceasta este poate condiția cea mai de seamă a vitalității și a perspectivelor unei literaturi, ca scriitorul să perceapă mereu în jur vibrația ineditului, cu senzația că pășește pe un teren fertil, să simtă efectiv că are multe „de spus". Este și cazul literaturii noastre, a cărei sursă inepuizabilă de inspirație o constituie realitatea dinamică a vieții sociale, marele proces de transformare a conștiințelor, infinitatea de ciocniri și conflicte pe care acesta le generează. Ușor se poate constata apoi că noutatea materialului de inspirație întrebuințat de scriitor și aceea a unghiului de vedere sînt corelative și pot fi disociate una de cealaltă numai formal, din necesități de sistematizare. Intrucît, în fond, zonele ineditului nu constituie decît o realitate informă și poate neidentificabilă în absența unghiului de vedere adecvat, în stare să le descopere. Adîncimea analizei și a reflecției, capacitatea ideologică și filozofică de orientare în cîmpul realității condiționează în cele din urmă structura materiei, sporind amplitudinea temelor investigate de scriitor. Acestea sînt foarte departe de a reprezenta o materie pasivă, oricum evidentă și pe care scriitorul n-ar urma decît să o încorporeze liniștit în opera sa. Ele au o realitate obiectivă desigur, însă aceasta nu se oferă ca atare, oricui, indiferent dacă privirea, care le cuprinde în aria sa, este superficială sau adîncă. In planul creației, aceste teme, aceste zone noi, există cu adevărat și se dezvăluie plenar numai privirii care știe să le descopere și este ideologicește avizată asupra naturii lor, asupra esenței lor vii și a modului cum sînt sortite să-și reveleze întregul conținut. Una din notele cele mai concludente ale originalității epocii noastre literare o constituie, firește, integrarea realității contemporane, a formelor vieții socialiste, în spațiul și în durata concretă a creației reprezentative. Nu este cazul a mai aminti încă o dată realități literare la îndemîna tuturor, destul să spunem că printre ele se numără unele care cu siguranță vor dăinui. Oamenii de astăzi, aceia care participă activ la făurirea noii orînduiri au devenit și eroii operelor literare inspirate din actualitatea socialistă. Nu e vorba însă de o simplă operație de înregistrare a tipurilor caracteristice, a situațiilor reprezentative. Există o descripție superficială a ceea ce, oricum, „se vede" și nu e neapărat nevoie de multă perspicacitate pentru a înregistra absoluta evidență. Există însă, la un pol opus, posibilitatea latentă de a cobori mult mai în adîncime, spre esența lucrurilor, pentru a le surprinde toate semnificațiile, adesea ascunse. Există o prezentare exterioară, dar și o investigație în adîncime, în stare să surprindă în toată complexitatea universul etic și spiritual al omului contemporan. Intre aceste „niveluri" este o infinitate de trepte, de stadii intermediate. Problema este de a determina, lăsînd deoparte deocamdată nuanțele (și cunoscînd mai dinainte riscurile unei inevitabile dar pînă la un punct necesare simplificări), distanța care — în operele literare mai caracteristice — separă treapta realizării, stadiul încorporat, gradul de adîncime etc. de pragul cel mai de jos sau cel mai de sus al „posibilului", astfel cum acesta ne este sugerat de privirea atentă asupra realității. Avem în vedere, firește, lucrările izbutite tocmai pentru a face ca discuția să fie rodnică. Anton Filip din **Bărăgan** este în genere o prezență convingătoare. Luăm cu intenție în discuția noastră un tip de erou contemporan, activist de partid, pe bună dreptate considerat autentic sub raportul veridicității sale sociale. Acesta dovedește o reală energie organizatorică, este un priceput strateg al luptei de clasă, manifestările sale sînt perfect verosimile, situațiile pe care le străbate, obstacolele întîmpinate creează o reală tensiune dramatică. Drept este însă a observa că, deși convingător pe planul existenței imediate, acest personaj nu se înscrie într-o perspectivă mai largă, universul său lăuntric, orizontul său spiritual nu se impun cu la fel de multă pregnanță ca actele sale imediate. Și totuși noi resimțim foarte acut, în deplină consonanță cu ceea ce ne sugerează viața însăși, lumea în care trăim, necesitatea unei mult mai cuprinzătoare și mai adînci reflecții asupra destinului omului contemporan. Sub acest aspect, deși nu acoperă întreg orizontul romanului, instructorul de partid din Risipitorii ne satisface mai mult, fie și numai pentru faptul că este autorul acelei strălucite dizertații „despre țărani", ținute în fața unuia din muncitorii care se pregătesc să plece la sat, în munca de colectivizare. Cu toate că nu este un personaj de mare amplitudine, Lungu sugerează universul etic și înălțimea spirituală a comunistului, în expresia sa reprezentativă. Acest personaj conține latent unele din perspectivele în care s-ar cuveni să vedem realizîndu-se, cu toată adîncimea, o tipologie contemporană. In ultimul roman al lui D. R. Popescu, Vara oltenilor, se poate semnala ca o relativă carență excesiva inclinație a personajelor de a se analiza și autoanaliza. E ceva artificial într-o atare înclinație atunci cînd ea nu rezultă direct și convingător din structura reală a personajului. Și totuși, în același timp, nu se poate să nu constați că dincolo de obiecția posibilă, această pasiune etică exprimă o aspirație profund caracteristică și este elocventă pentru procesul de transformare a conștiințelor. Sub raportul strictei verosimilități romanul suferă și, cu toate acestea, excesele pe care le conține sînt preferabile oricînd înregistrării corecte și verosimilității exterioare. Cu slăbiciunile sale, Vara oltenilor este de preferat lucrărilor ferite de „excese" — însă, deopotrivă, plate — pentru motivul că exprimă o îndrăzneață tentativă de autodepășire, o deschidere de orizont, în direcția cuprinderii mai adînci a vieții omului contemporan, de aducere în literatură a unor universuri inedite. Dintre toate motivele de inspirație, demne să polarizeze interesul scriitorului, acest proces de făurire a conștiinței, este, cu siguranță, cel mai bogat, cel mai apt să confere literaturii noastre originalitate și adîncime, și să-i sporească orizontul. „Realitatea noastră — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu Dej — este un izvor viu de inspirație pentru făurirea de opere literare la un înalt nivel artistic. Scriitorii noștri cei mai buni își datorează succesele străduinței de a cunoaște mai bine realitatea, de a pătrunde mai adînc în viața interioară a oamenilor muncii, constructorii societății socialiste". Funcția de cunoaștere și funcția activă a literaturii, menite să contribuie cu toată forța de înrîurire la formarea omului nou, găsesc aici posibilități nelimitate de afirmare. Scriitorul autentic se află aici pe un teren al ineditului substanțial, al semnificațiilor revelatoare.

L. RAICU

DESPĂRȚIRE

(Urmare din pag. 1)

lor furați și ușa grajdului închizîndu-se... Cît despre mine, chiar cînd am ajuns la gimnaziu, mă chinuia un vis urît: oricîte violenii aș fi folosit, oricît de atent aș fi fost ducînd, fără autorizație, caii la iarbă, în pădure, paznicul mă înhăța, înhăța și caii de coamă și îi căra în ocol. Il urmam plîngînd amarnic. Știam: pentru asemenea întîmplare bunicul pedepsea fără cruțare.

Cînd cineva din familie se îmbolnăvea, îl vindecau cu rachiu de chimion, cu prișnițe cu oțet sau pur și simplu cu ceai de mușețel. Insă cînd calul da semne de beteșug, liniștea casei pierea. Chemau veterinarul, ori cel puțin pe vreun bătrîn cu faimă, care se pricepea la metehnele cailor. Incepea sfatul, începeau îndîrjiți să-l cureze. Dacă eu aveam febră, o observau după roșeața obrazului, posomoreala privirilor și hotărau: „O să-ți treacă pînă te însori. E sfînt". Dar pe calul cu fierbințeli îl pipăiau grijuliu, îl înveleau în pături, îi mîngîiau cu duioșie gîtul asudat.

De asemenea amintiri mi-e plină copilăria. Curînd se împlinesc douăzeci de ani de cînd am plecat de acasă, devenind orășean, dar de cîte ori văd cai frumoși, cu priviri îndărătnice, sau triste de bătrînețe, aceste icoane se trezesc la viață. Din nou mă simt, alături de Guliver în Țara Cailor. Cu adevărat ei ne stăpînesc. Delicații, și nu arareori mofturoșii cai, parcă ne erau domni. Ei trăgeau la ham și noi țineam biciul, cu toate acestea noi eram servi și ei cei slujiți. Pe spinarea lor pleznea biciul — rar cînd îl foloseam — dar durerea noi o simțeam mai usturător.

Și nu legendara pasiune a lordului Derby ne-a inspirat atașamentul față de cai, nu. In dragostea noastră pentru ei se amestecau, egal, teama și grija. Intr-o lume în care norocul — lui îi erau supuse recoltele, sănătatea, căsătoria — și truda fără răgaz constituiau miezul vieții, calul hrănea iluzia îndestulării materiale și sufletești. Puterea lui era chemată să dovedească prosperitatea economică, frumusețea lui era măsura respectului cuvenit stăpînului său.

Stilpii ăștia care susțineau judecata țăranului despre lume, acum s-au dărîmat. După fericita expresie a lui Gaal Gabor „a-nmurgit din ei adevărul". Insă urma lor a rămas. Astfel de sentimente și gînduri își au inerția lor.

Așa s-a întîmplat că abia tîrziu, să tot fie cîteva săptămîni, familia mea a izbutit, în sfîrșit și pentru totdeauna, să se despartă de Țara Cailor în care a petrecut multe necazuri și renunțări.

Nevasta unchiului Antal, cînd am fost acasă, în Zagon, m-a primit din-du-mi de veste că toate ar fi bune, dacă, din cei doi cai dați în grija bărbatului ei, unul n-ar fi fost tare bolnav, îi e teamă că o să se prăpădească. Nenea Anti n are liniște, îi e milă de cal și-i e teamă că n-o să-i dea altul în loc. Cei din conducere i-au promis că n-o să l lase fără cal, doar îi cunosc devotamentul și știu că el nu poate fără atelaj. Dar oare stă asta în puterea lor?...

Peste cîteva zile, tocmai ne așezam la masă, sosește vestea: s-a prăpădit surul. L am privit pe unchiul Antal. Mai degrabă am simțit decît am înțeles că tot ce urmează e decisiv. Bietul, blîndul, nenea Anti care pînă azi n-a uitat mirosul de cloroform al ucelei basmale sta zdrobit, fără glas, la locul său. Apoi își înălță speriat privirile și întrebă cu voce sugrumată:

— Dat-or altul în loc?

— Dat, veni răspunsul.

Ochii albaștri, blajini ai unchiului Anti continuau să fie mohoriți, dar el creșcuse și învățase calul cel sur, cinci ani ca individual, și doi ani îl minase în colectivă. Dar din înfățișarea lui pierise spaima și deznădejdea pe care o cunoșteam atît de bine, pe care adesea am văzut o oglindită în privirile străbunicului, bunicului și tatălui meu. Și-am înțeles atunci: domnia multiseculară a calului luase sfîrșit. Abia de acum familia noastră poate iubi cu adevărat caii. Așa cum iubesc eu roibul legat în urma trenului și călușul mongol cu ochii jucăuși.

DOMOKOS Géza

HERVÉ BAZIN

„CU CAPUL DE PEREȚI"

La o lectură grăbită, Hervé Bazin pare înclinat spre analiza unor zone patologice ale conștiinței umane. Eroii lui, împinși în afara curentului normal al existenței, se zbat zadarnic în căutarea unei soluții de viață, a unui tărîm pe care să se simtă oameni. Hăituiți de o morală egoistă și ipocrită, de o legislație sclerozată, ei vor popula închisorile, ospiciile și casele de corecții, vor trăi mereu tentația unei evadări și vor sfîrși invariabil prin a uri societatea care îi refuză. Vor suspecta orice gest uman, vor alege cinismul ca singură armă și vor eșua în filozofia singurătății, a disperării. Totuși, Hervé Bazin este un scriitor realist, iar literatura lui, expresie a unui climat anume, a unei societăți în fața căreia se pune mereu mai acut, problema libertății individului și, în fond, a realizărilor pe măsura năzuințelor proprii. Dacă alți scriitori occidentali atacă direct și fățiș meterezele unei morale care intră tot mai des în contradicție cu spiritul dezlănțuit al omului modern, H. Bazin se mărginește să expună datele problemei, cu rigoarea și răceala unui clinician. Și o face cu o mare luciditate, cu o notație crudă, cu ironie discretă, cu o distanțare care nu exclude simpatii față de nefericiții săi eroi.

Arthur Gérane, fiul unui judecător de instrucție, individ fără ocupație și fără preocupări precise, încearcă să fugă de acasă furînd automobilul tatălui său. Doar după cîteva sute de metri suferă un accident și în acest moment se declanșează drama sa. Este Arthur Géran un nebun primejdios, sau doar unul din multele exemplare ale acelui tineret fără orizont, leneș și amoral, din care se recrutează permanent clientela poliției, răufăcătorii și asasinii? Tatăl său alege cea dintîi ipoteză și încearcă să-l izoleze. Dar Arthur recidivează de astă dată comițînd și un furt, fapt care-l aduce în conflict cu justiția. Bătrînul magistrat intervine repede, de teamă să nu-i fie compromis numele și obține internarea fiului său într-o casă de sănătate pentru delicvenți cu tare psihice. Intrat în această lume halucinantă. Arthur face eforturi să-și păstreze luciditatea și voința. Medicii psihiatri și personalul ajutător sînt mai degrabă paznicii unei închisori și în asemenea condiții este iluzorie orice vindecare a internaților. Eliberat după doi ani, eroul e departe de a fi dobîndit o altă mentalitate, și nu întîrzie să se întoarcă pe drumul său, care pare a fi devenit o fatalitate. Prins și internat într-o altă casă, cu un regim mai sever, Arthur evadează, comite un mare furt, își procură un automobil și se oprește undeva în Vosgi. Aici, o rază de lumină înviorează pentru scurtă vreme viața lui. Munca, natura, raporturile firești cu oamenii, un amor banal cu o servitoare, sfîrșit cu o căsătorie convențională, l-ar putea fixa pentru multă vreme, dacă n-ar interveni legea, prejudecățile familiale, adică tot acel arsenal de formule represive. Simțindu-se din nou amenințat, Arthur își abandonează soția și dispare. Prins îndată, este judecat și internat în spitalul de psihiatrie din Villejuif. Între timp și sora sa Roberta este internată într-o clinică, suferind de tulburări mintale. Tatăl lor a murit. Vine războiul; deruta, absurdul, nebunia se generalizează și în aceste condiții vechiul client al ospiciului evadează din nou, se întoarce la soția lui, singurul refugiu, singurul punct luminos. Urmărit în continuare se aruncă de la etajul unui imobil, dar scapă cu viață și e reinternat. La patruzeci de ani, Arthur Gerane înțelege că libertatea pentru care s-a zbătut nu există, că de fapt în lumea din jurul său condiția normală a omului este detențiunea și prizonieratul. Eroul își generalizează condiția nefericită. S-ar putea să existe oameni liberi, e concluzia lui — dar aceasta se datorește numai hazardului. Oamenii sînt cu necesitate nebuni. Sănătatea mintală e o vorbă goală, o iluzie, o pretenție, o afacere de dresor sau o interpretare grăbită. A scăpa dintre oameni e cu neputință, singurul lucru de seamă este să poți evada din tine însuți, adică să te resemnezi a trăi singur.

În mod cu totul inutil, autorul a complicat această problematică foarte interesantă și foarte actuală în lumea înfățișată de el, cu un obscur accident ereditar, care nu explică nimic, dar face mai confuză filozofia romanului. Această filozofie trădează hotărît o concepție existențialistă asupra vieții, dar nu putem trece peste judecata, neîndurătoare și lucidă pe care o face romancierul asupra ordinei sociale din jurul său. O societate se apără pe sine cu ajutorul unor legi mucegăite, cu o armată de psihiatri în goană după „nebuni", aceștia fiind cel mai adesea nonconformiștii, nemulțumiții, oamenii care nu ajung să se înfrupte din satisfacțiile rezervate celor „normali". Nu se urmărește recuperarea lor, ci pur și simplu conservarea instituțiilor sacrosancte. Este edificatoare scrisoarea persiflantă pe care un „alienat" o trimite președintelui republicii, și din care citățm: „Să admitem că sîntem nebuni. Dar oameni ca noi nu populează numai azilurile, ci umblă pe stradă... Pe jumătate nebun mai degrabă decît nebun, eu sînt expresia caracteristică a unui secol în care înțelepciunea însăși a devenit frenetică... Aștept ca nebunia mea să zboare, dar cum ea e tot atît de răbdătoare ca și mine, aștept de o sută douăzeci și două de luni... Să mi se facă orice, domnule președinte, dar să mi se facă ceva. S-ar părea că viețile noastre sînt sfinte (trei luni de celulă pentru o tentativă de sinucidere). Dar noi vrem să ne trăim viețile astea. Sîntem cam o sută de mii în această situație. O sută de mii! Populația unui departament...."

Atmosfera întunecată și halucinantă a acestei cărți este luminată adesea de claritatea unor judecăți în măsură să atragă atenția că ceea ce se cheamă cu o formulă comodă „răul secolului" este în realitate rodul firesc al prăpastiei deschise între spiritul avîntat al omului contemporan și vechile instituții, cu morala lor convențională, între om și tiparele prea strîmte în care e silit să trăiască. Nu întîmplător zbuciumatul și osîndituI Arthur Gérane în lunga lui peregrinare prin pușcăriile numite pretențios „spitale de psihiatrie", trăiește cu nostalgia timpului petrecut la Vlomenil, la ferma din Vosgi. Munca, frumusețea naturii, iubirea simplă și cinstită, libertatea sînt pentru el valori la care aspiră zadarnic.

Foarte complexă, cu scufundări abisale, cu înălțări fulgerătoare, dar foarte revelatorii, cartea lui Hervé Bazin este mărturia impresionantă a unui scriitor care caută cu îndîrjire dureroasă soluții pentru omul asaltat și chinuit de contradicțiile lumii contemporane.

Hervé Bazin: La tête contre les murs, Bernard Grasset, Paris („Le livre de poche").

Nicolae JIANU

INOCENȚĂ ȘI VINOVĂȚIE
ÎN LITERATURA AMERICANĂ CONTEMPORANĂ

Civilizația europeană are o istorie dramatică. De aceea omul pe care l-a creat este orice afară de un naiv și eroii literaturii ei sînt la rîndul lor conștiințe mai mult sau mai puțin lucide sau măcar avide de luciditate.

Istoria Statelor Unite nu este numai incomparabil mai recentă dar are la bază un fenomen cu totul particular, care mai stăruie în amintirea americanilor: pionieratul. Spațiile larg deschise, pămînturile virgine și mai ales speranța atîtor emigranți veniți într-o lume nouă a creat o mentalitate specială, a „fromierei", a comportărilor de un anume tip, chiar și violențele în cadrul lor direct aveau ceva naiv. S-a născut astfel un gen special de romantism, care în nota lui particulară a avut o extraordinară influență asupra opiniei americanilor despre ei înșiși și chiar asupra opiniei altora despre ei. Dezvoltarea civilizației capitaliste, cu raporturile sale complicate între oameni, cu interesul dat de ea unor valori materiale care deși au fost create de om se întorc împotriva lui și, fetișizate încep să-l domine a adus o serioasă lovitură acestei mentalități. Interferența dintre spiritul naiv al epocii pionieratului și complexitatea noilor raporturi sociale a făcut să apară încă de la sfîrșitul secolului trecut numeroase opere în literatura americană, clădite pe lupta inocenței asediate de forțe ostile. Cel mai reprezentativ erou al unui astfel de conflict este, fără îndoială, Billy Bud al lui Hermann Melville. Influența acestui mare scriitor — din nefericire insuficient cunoscut la noi în țară — a fost covîrșitoare în cristalizarea unei anumite problematici omenești, la care literatura americană se întoarce mereu. Naivitatea apare susținînd o bătălie dinainte pierdută împotriva unor raporturi umane „uscate", „reci", „impersonale", lipsite de o simplitate inițială a vieții. La Faulkner pierderea inocenței este o problemă crucială din care se naște una din cele mai importante cărți ale romancierului: „Zgomotul și Furia". Pretutindeni la el, personajele care cîștigă simpatia autorului sînt naivii, cei neintrați în temporalitatea menită fatal să-i scoată din epoca de aur a începutului. Asemenea eroi trăiesc fie izolați într-o pădure ca familia patriarhală din Sartoris sau păstrează ingenuitatea negresei Dilsey. La Faulkner însă, această inocență nu este un refugiu ci un element de comparație față de inevitabila cădere a tuturor celor care sînt plasați în timp, și care nu pot ieși din el în ciuda tuturor eforturilor. Undeva se întîmplă un act, echivalent cu izgonirea din Paradis. Apoi, viața continuă totdeauna, după o lege ineluctabilă. Personajele faulkneriene nu au niciodată posibilitatea de a se plasa într-un moment anterior al inocenței. Nici pe plan istoric, nici pe acela al vieții individuale, Faulkner nu este un paseist și un nostalgic, și la intensitatea și forța lui nici n-ar putea fi, pentru că nostalgia, cu oricîtă poezie ar fi încărcată, rămîne totuși o atitudine umană, de temperatură călduță.

În perioada de după ultimul război, literatura americană cunoaște, destul de larg reprezentată, o tendință care, fără să fie sentimental nostalgică, propune iarăși alte sisteme de evadare însă tot în zona ingenuității primare, care dacă e pierdută istoricește, există cel puțin în copilărie. Într-o literatură a cărei primă carte mare istorisea aventurile lui Huckleberry Finn, nu surprinde nici soluția și nici ecoul găsit de ea în conștiința publică. Cartea cea mai importantă a lui Salinger, „The Catcher in the Rye" (Pîndarul din secară) a dominat piața cărții americane chiar de la apariția ei și s-a bucurat de o popularitate pe care n-a cunoscut-o nici un roman al lui Faulkner. Fără îndoială, „The Catcher in the Rye" este o istorie fermecătoare, plină de umor, de sensibilitate reținută și de o mare fluență narativă. Dar retragerea în copilărie dincolo de valorile pe care încearcă să le salveze astfel rămîne totuși o evadare, o fugă de riscurile înfruntării realităților vieții. Holden Caulfield este un Huck sau un Tom în America anilor 40. El nu călătorește într-o zonă sălbatecă de deltă, ci prin New York, și ingenuitatea sa nu se dezvoltă într-un cadru natural ci e înconjurată de pericolele societății moderne. Eroul se mișcă în jungla civilizației. Dintre toate obiceiurile ei cel mai sinistru i se pare „phoneyismul", neautenticitatea în care trăiesc majoritatea adulților și mulți adolescenți. Holden nu reprezintă atît un tip de inocență, cît surprinderea momentului în care inocența fatal se pierde și tînărul trebuie să intre, vrînd-nevrînd, într-o lume a adulților, deși refuză cu disperare să-i accepte conformismele, riscurile și răspunderile. Eroul are nostalgia copilăriei. Dar aceasta nu e pentru el o epocă de mult trecută. Holden e practic încă un copil care are oroare să devie om matur. De aceea el e un apărător activ al vîrstei inocenților dacă nu pentru sine, măcar pentru ceilalți, și gestul său cel mai semnificativ este ștergerea obscenităților care-l întîmpinau pretutindeni, pe zidul muzeului și al școlii lui Phoebe, sora sa. La proporții modeste, apare aici o poziție antifaustică, împotriva experiențelor vieții, aspect pe care literatura europeană nu-l cunoaște. În nuvelele lui Salinger revine poate cu mai puțină pregnanță decît în roman, același copil în stare să tonifice și să salveze pe adultul dezabuzat. Cu o nuanță mai sentimentală, Truman Capote a construit niște personaje similare ca Holly Golighty, replica feminină a lui Holden Caulfield.

Mijloacele de expresie, notația precisă, umorul subtil și discreția, tind să ascundă filiația acestei literaturi. Pentru noi romantismul e legat de o anumită hipertrofie a eului și de o efuziune verbală. De aceea la prima impresie pierdem din vedere caracterul romantic al unor asemenea scrieri. Desigur e vorba de un romantism special, într-o epocă în care au dispărut mantaua cu glugă și spada. Esența atitudinii rămîne însă aceeași nu numai în opoziția față de timp și în evaziune, cît mai ales în faptul că la bază stă o egală iluzie rousseauistă, credința într-o inocență primară, distrusă de societate ca și cum valorile morale ar fi expresia naturii și nu produsul istoriei. Mitul „bunului sălbatic" este reluat într-o altă ambianță. Holden Caulfield e un Child Harold care nu-și consumă revolta în călătorii prin locuri sălbatece pentru că mai mult sau mai puțin, acestea au dispărut, ci vrea să plece undeva să lucreze la o stație de benzină, dîndu-se drept surdo-mut, ca să nu fie obligat să comunice cu semenii săi. E o variantă a izolării oricărui erou romantic de la începutul veacului trecut. Holden nu se compară cu Lucifer, pentru că simbolul s-a demonetizat, dar trăiește voluptatea frondei și gesturilor nonconformiste din plin. Romantismul, a avut de asemeni fecioarele lui nevinovate, care într-o epocă cu adolescente precoce pe toate meridianele trebuie să cedeze locul fetițelor de școală primară. Desigur, copilăria și adolescența au afinități puternice cu romantismul, prin ele însele, numai că în cazul lui Salinger sau Capote, nu obiectul cercetării le-a imprimat caracteristica literară ci un anumit mod de-a aborda problemele vieții. Alunecarea spre romantism este oricînd posibilă atunci cînd în raportul individ-societate, obiectul oricărei opere literare de altfel, accentul cade pe individ. Undeva pe aproape de pozițiile amintite se situează și Tennessee Williams, cu adolescenții săi, visători de păsări albe și constructori de minciuni frumoase (ca în „Orfeu în Infern") cu fecioarele lui izolate în ireal (ca în „Menajeria de sticlă"). Într-o țară unde mitul inocenței e pe cale să se destrame, forma aceasta specifică de romantism împletit cu umorul este un mod original de reacție față de procesul alienării personalității umane. Numai că soluția propusă nu poate fi susținută, fiindcă retragerea în copilărie e imposibilă. În anul acesta s-a jucat la New York ultima piesă a lui Arthur Miller, „După Cădere", (înțelegîndu-se prin cădere expulzarea din paradis), interesant e că aici cunoașterea lucidă este opusă ca valoare morală supremă unei false inocențe, vecină cu iresponsabilitatea și turpitudinea morală. De la început, cadrul se lărgește de la vina societății față de individul care o respinge prin evadare, la vina individului față de ce se întîmplă în societate. Eroul nu se mai definește prin sine, ci prin raportul cu lumea înconjurătoare, prin răspundere și cunoaștere. Atitudinea aceasta, evident mai robustă, țintește să demonstreze cît de conformiste sînt în fond unele nonconformisme mărturisite și cum luarea lucidă de cunoștință a condițiilor reale de existență poate îngădui un protest eficient. Comparîndu-l pe Miller cu Salinger, al aproape senzația unei simetrii, într-atît cei doi autori se opun unul altuia. Miller n-a ajuns aici dintr-odată, ci întreaga evoluție a teatrului lui l-a pregătit pentru „După Cădere", care fără să fie piesa lui cea mai bună, este totuși o piesă de sinteză. Pe drumul acesta, lupta împotriva inocenței căutate, poate fi urmărită etapă cu etapă, de la prăbușirea comisvoiajorului, din cauza unor iluzii care s-au spulberat prea tîrziu, la „Copiii din Salem" depun mărturii cu efecte criminale, pentru că pe inocența copilăriei nu se poate construi nici o atitudine etică, solidă. Piesa răspundea metaforic unei probleme sociale acute, a anilor cînd multe atitudini intolerante se bazau pe specularea unor naivități. „După Cădere" atacă problema sentimentului de culpabilitate față de orice se întîmplă, oriunde printre oameni. Este o lărgire umanistă, care oricîte limitări ar păstra are meritul unei abordări lucide, a realității și e un semn de certă maturitate. Ieșirea aceasta din copilărie este și un semn de dezvoltare de la un realism descriptiv răspîndit în tînăra literatură americană, la un realism de generalizare și atitudine.

Alexandru IVASIUC

CARICATURIȘTII LUMII

W. ORZECHOWSKI (R.P. Polonă)

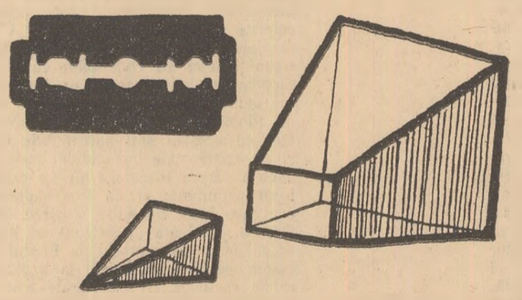

Sinuciderea unei piramide

E. GUILLEVIC

ATLAS LIRIC

Stîncile

Ele simt ce-i afară,
Ele știu ce-i afară.

Iar poate cîteodată
Binecuvîntă și-afară
Punîndu-le margini:

Atotputința
Nu-i partea lor slabă.

★

În noaptea lor e cîteodată
Un vuiet prelung
Ce sună, răsună.

Iar miezul lor se-neacă
În spaimă fără margini:

Căci nu mai știau
Că ele au și glas.

★

Se-ntîmplă ca o stană
Să se desprindă și să cadă,

Și cade, cade, cade
În limpezimea mării.

Deci ele nu erau
Decît blocuri de peatră,

Un loc al dansului
Pe care-l istovește dansul.

Opriri

Intram cîte-odată-n cafenele neștiute
Pe la margini de drum.

Aveau uneori trepte ce coboară,
Și totdeauna se găsea o masă pe ales
În tăcere sau în murmur de vorbe.

Din obișnuiții localului cea mai veche
era umbra,
Ea șezuse de multe ori pe toate
locurile.

Soarele cu ea era-nțeles,
Se răsfrîngea pe-o frunte, pe-o mînă,
pe-un pahar,
Apoi curînd pleca precum un zeu pe
care-l uiți.

În timpul opririi ce părea că devine
veșnicie,
Experiența se prindea de noi.

Și totdeauna cînd ieșeam din cafenelele
necunoscute
Nu mai eram aceeași ca la intrare.

Băieți

Era mai bine să ne batem în cîmpuri
Decît să ne-nspăimîntăm în apusuri,
Pentru ele poate surîzînde, ,
Doar pentru ele, ori din cauza lor.

Era mai bine să ne facem bite
Din tufe pentru boturile cînilor,
Era mai bine să ne batem în hățișuri,
O lovitură, ba chiar două pentru una —

Decît să mai venim la mlaștini,
Pline de noroi, de șerpi și rădăcini,
Ca s-așteptăm apusul
Cum se varsă ca sîngele.

Mahala

Cu greu se țin în picioare zidurile
Pe-această ulicioară
Ce suie și coteșe.

Ai zice că toți au venit, cei de pe-aici
Să-și șteargă de grăsime mîinile
de cercevelele ferestrelor

Înainte-a intra laolaltă în sărbătoarea
Ce ei credeau că le-mplinește soarta.

Un tren cu greu se tîrăște mai sus de
uliță,

Lămpi se aprind,
Odăi se văd, odăi prea strîmte.

Din cînd în cînd, plînge-un copil
Spre viitor.

★

★ ★

Roze,
Aproape buze
Aproape corp,

Roze,
Mai mult ca flori,
Aproape ușă la intrarea
În corpul ce-l atingi.

Lîngă voi eu știu mai bine
Ce-s buzele
Și ce aduce corpul.

Cîntec

Din cînepă se fac
Și pînze, dar și funii.

Din cînepă se fac
Și bicele-mpletite.

Cu mîinile legate
Se rabdă vai! și biciul.

★

★ ★

Eu am văzut tîmplarul
Cum își lucrează lemnul.

Eu am văzut tîmplarul
Cum potrivește scînduri.

Eu am văzut tîmplarul
Cum mîngîie el lemnul.

Eu am văzut tîmplarul
Cum mînuie rindeaua.

Eu am văzut tîmplarul
Cătînd o-ntruchipare.

Și tu cîntai, tîmplare,
Cînd încheiai dulapul.

Ții minte chipul tău
Cu mirosul de lemn.

Eu potrivesc cuvinte
Și-i cam același lucru.

★

★ ★

Va fi mereu în toamnă
Un măr gata să cadă.

Va fi mereu în iarnă
Fîntîna care-ngheață.

Să fugă, însă, corbii
Cînd noi ne-apropiem,
E legea lor, iar noi înaintăm.

Va fi mereu speranță
Pe ramurile-n floare.

Iar noi bolnavi nu sîntem
De bolile țărinii.

Noi știm, noi știm
Cine-i dușmanul.

În romînește de
MIHAI BENIUC

Comitetul de redacție

Teodor Balș; Ov. S. Crohmălniceanu (redactor șef adjunct); **S. Damian; Ștefan Gheorghiu** (redactor șef adjunct); **Eugen Simion; Tiberiu Utan** (redactor șef); **Haralamb Zincă** (secretar general de redacție).

CONCURS LITERAR INTERNAȚIONAL

Cu prilejul Jocurilor Olimpice de la Tokio P.E.N. Clubul japonez organizează un concurs literar cu scopul „de a sprijini prietenia între popoare și a înlesni înțelegerea dintre ele". Concursul este deschis scriitorilor străini. Operele literare (piese de teatru, poeme, eseuri, nuvele, sau povestiri) trebuie să fie inedite, să trateze un subiect în raport cu Japonia, indiferent de temă. Manuscrisele pot fi redactate în limba franceză, engleză, germană, rusă, chineză, sau japoneză. Lucrarea nu trebuie să depășească 6000 de cuvinte (circa 30 de pagini) să poarte doar titlul, numele autorului urmînd să fie scris într-un plic separat și să ajungă pînă la 20 decembrie a. c. pe adresa Japan P.E.N. Club c/o The Asahi Shimbun, Yurakucho Chiyodaku, Tokio, Japan, cu indicația Olympic Contest.

Juriul oferă un premiu de 1000 dolari și patru distincții a 500 dolari.

TINERET

AUREL LAMBRINO

La 18 iulie a. c., o știre inserată în „Romînia liberă" începea astfel: „În ultimii 5 ani lungimea căilor ferate sovietice a crescut cu 5 800 km. Au fost construite liniile de cale ferată Novokuznețk-Abakan, care împreună cu linia Abakan-Taișet face legătura cu drumul cel mai scurt între marile complexe industriale de pe Enisei și Angara și regiunile Kuzbassului, Kazahstanului și Asiei Centrale". Romanul „Pepenele murat" de Vladimir Orlov arată succint, la începutul unui capitol, marea muncă de pregătire pe care o necesită străpungerea taigalei în aceste locuri:

„Aveau de deschis un drum prin pădure (pentru viitoarea cale ferată — N. Tr.) la vreo 3 km de locul unde-și instalaseră cartul. Inițiații în solul acela de la poalele munților Saian, țăruși-reper indicau direcția-topoarelor care scîlpăiau în soare și bătrînul ierărhiu mecanic „Prietenia", al cărui cînt nu slăbea. Țăruși fuseseră înfipți de cercetători și geodezii care, purtînd asupra lor filele albe-negre ale schițelor și crochiurilor lor și fel de fel de hărți complexeri terenului, străbătuseră mult timp taigaua privind atenți și arborii și stîncile cu ochii scormoniteri ai teodolitelor. Țăruși erau noi, ciopliți cu grijă și mici ca niște ciupercuțe". — Violoncelul sfîșiat literar al lui Orlov se face remarcată chiar în aceste numai cîteva rînduri. În tot cursul povestirii însă, tînărul scriitor sovietic mînuiește cu aceeași pricepere un limbaj savuros, de fiecare dată adecvat trepoșcbii momentului de viață pe care îl prezintă. Iată, de exemplu, la începutul capitolului următor, acest pasaj — de o incisivitate capilvanță — unde un șef de lucrări de pe șantier, Molovilov, este considerat prin prizma tînărului muncitor Kioșka, personaj episodic dar, ca și Molovilov, cu semnificație clară în roman:

„Sînt multe specii de crocodili. Din pielea oricărui crocodil se poate confecționa o servietă de profesor, depîn satisfăcută de ea însăși. Orice crocodil, cînd vrea, plînge cu lacrimi mari, țipărite. Aceasta însă, nu înseamnă că crocodilii n-ar fi de varii specii (...). Kioșka știe multe și despre crocodili. Îi constrînsese la aceasta o blondă simpatică, Liuba, bibliotecară în Abakan. Îi costase scump pe Kioșka tentativa de a face cunoștință cu ea. Șapte seri la rînd ocupase loc la masă în bibliotecă și de fiecare dată blonda Liuba îi punea dinainte masivul tom 23 din Marea enciclopedie sovietică, volumul „Korzinka-Kukunor" (...) pe care Kioșka, din această cauză, îl tot citise sîrguincios și de-atunci se pricepea la crocodili. Iată deci: crocodilii, unii sînt mari, alții mici, unii sînt somnoroși, alții vioi, unii impertinenți, alții cordiali. Fel de fel. Șeful de lucrări Molovilov era tot un crocodil, Kioșka n-avea nici o îndoială în privința aceasta. N-are importanță că Molovilov era mustăcios, pur și simplu această specie mai deosebită de crocodili încă nu a fost inclusă în enciclopedie. Ei, Molovilov, azi spune una, mîine alta". — Ah uno disce omnes, vorba latinului (adică: un indiciu e suficient ca să ghicești ce urmează), iar noi am dat aici două citate din „Pepenele", nu unul. Talentul și originalitatea, prospețimea, ascuțimea de spirit a autorului ne scutesc de comentarii.

Despre Vl. Orlov, revista sovietică „Iunost" publicîndu-l acum cîteva luni primul roman, „Pepenele murat", scria: „În 1959, Vladimir Orlov, pe atunci student în ultimul an al facultății de ziaristică a Universității de Stat din Moscova, a debutat în paginile revistei noastre cu „Drum de 7 centimetri lungime", o povestire a cărei temă o constituie construirea căii ferate Abakan-Taișet. A fost lucrarea sa de diplomă. Studiind viața muncitorilor tineri, Vl. Orlov a vizitat de atunci în repetate rînduri, ca trimis al ziarului „Komsomolskaia Pravda", regiunea unde se construia acea cale ferată; „Pepenele murat" reprezintă rezultatul final al acestor călătorii și preocupări".

O bună bucată de vreme după ce ai început lectura romanului, nu vezi totuși nici cea mai mică legătură între vreun pepene roșu, fie el murat sau nu, și construcția unei căi ferate în taiga. E vorba despre niște tineri entuziaști care, la chemarea partidului, au sosit, ca și atîția alții, din toate unghiurile Uniunii Sovietice, dornici să pună umărul, să aibă și ei parte lor de contribuție aici, în Siberia, la construirea comunismului. Unii dintre ei, ca și eroul central al narațiunii, Andrei Kolokșin porecliț „Abecedar" (fiindcă de mic copil punea într-una și oricui întrebări dificile, fiind motiș să-și explice tot ce observa în jurul său), absolvenți ai școlii medii, și-au amînat pentru un timp studiile în învățămîntul superior numai ca să participe de pe acum, efectiv, la realizarea „semiteiciî", planului de șapte ani. Kolokșin vrea să devină arhitect, Olga care-l de-o virstă cu el, 20 de ani, și pe care Kolokșin o iubește fără nădejde, intenționează să urmeze fizica. Deocamdată însă, ca și Kioșka, sau șeiul de brigadă, Nikolai, tubiul Olgăi, sînt constructori ai liniei Abakan-Taișet, muncesc cu abnegație la deîrîșarea pădurilor, iar Viața, cu V mare, profesor între profesori, deși nu poartă subsuoară servietă din piele de crocodili (sau, mai curînd, tocmai din cauza asta) le dă lecții aspre, călindu-i. Nikolai, ceva mai virstnic decît ei, e un om al cărui farmec îi subjugă pe toți. Nu numai Olga îi iubește, — l-a îndrăgit printre alții chiar și „Abecedar" care, admirîndu-l din adîncul inimii, își reiuiează energic „vinovățiile" sentimentale față de Olga. Dar Nikolai, la un moment dat, o părăsește pe Olga care aproape că-i devenise soție și, mai mult, speriat de un accident, trădează brigada, își părăsește tovarășii de muncă, transferîndu-se în alt punct al șantierului. „Abecedar" e uluit; el e cu atît mai mult uluit cu cît Olga, în ciuda înjosirii îndurate, nu-l va uita pe Nikolai.

Romanul se încheie cu episodul inițierii primelor traverse de cale ferată pe un drum abia croit de inimii muncitori în taiga. E un fals sfîrșit, e o concluzie numai aparentă a problemelor ridicate de narațiune. În realitate, foarte original, Orlov deja trăsese concluzii în capitolele anterioare, unde Kolokșin, căutînd pentru Olga un pepene roșu murat, cutreierase piețele din localitățile învecinate și astfel ajunsese și la Șușenskoe, în apropiere, unde vizitase căsuța în care a locuit Lenin în timpul deportării. Aici, privind copleșit tot ce se află în jurul-i, nu mai pune întrebări nimănui, nici măcar călăuzei. A înțeles. Înțelege totul dintr-odată, rezolvînd larg, tiresc, contradicțiile, în spiritul aiotbirutior al celui ce locuise cîndva aici. Sînt pagini de o adîncă emoție nu numai a personajului, și nu numai a autorului. Cititorul de asemeni poate prinde aici dintr-odată înțelesul general, direcția principală a acestei povestiri despre viață, munca dar și legitimele întrebări pe care și le pun neîncetat admirabilii tineri din Uniunea Sovietică. Pentru „Abecedar", un Nikolai, cu toate excepționalele-i, dacă vreți, calități, nu mai înseamnă acum o amară dezlușire, nu mai constituie un grav semn de întrebare și chiar poate fi privit cu omenească îngăduință; pentru aceasta însă, el trebuie raportat mereu la ceea ce ei toți, ceilalți, și, împreună cu ei, și el însuși, „Abecedar", realizează cu perseverență, pas cu pas, înfrîngîndu-și orice slăbiciune, înfruntînd curajos orice piedici și mai presus de orice, urmărind neabătut, unicul scop realmente superior al vieții: construcția solidă a bazei materiale pe care se înalță societatea comunistă.

REDACȚIA; București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon: 12.94 44; 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon: 18.63.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei
Tiparul: Întreprinderea Poligrafică „Informația", str. Brezoianu 23—25